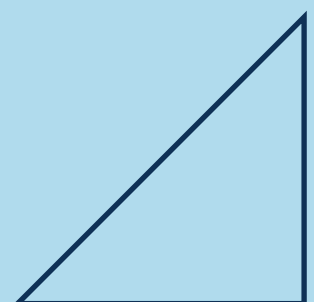

Jon Horgen Friberg

Ungdomskriminalitet i et integreringsperspektiv

Siktelser blant unge med og uten innvandrerbakgrunn

Ungdomskriminalitet i et integreringsperspektiv. Siktelser blant unge med og uten innvandrerbakgrunn

De siste årene har ungdomskriminalitet kommet høyere opp på den politiske dagsorden. Dette notatet tar for seg lovbrudd blant ungdom i et integreringsperspektiv. Analysene er basert på registerdata og legger særlig vekt på sammenhengen mellom siktelser, innvandrerbakgrunn og ulike sosioøkonomiske forhold, samt hvilken betydning det å bli siktet i løpet av ungdomstiden kan ha for senere tilknytning til utdanning og arbeidsliv.

Innhold

Forord	2
Sammendrag	3
1 Innledning	5
1.1 Bakgrunn, problemstillinger og forbehold.....	5
1.2 Teoretiske perspektiver	8
1.3 Metode.....	12
1.4 Hva menes med «siktelsler» og «siktete personer»?.....	13
1.5 Gangen i notatet	15
2 Betydningen av kjønn, alder, geografi og utvikling over tid.....	16
2.1 Kjønn, alder og ulike typer siktelsler	16
2.2 Andel siktete i ulike byer og bydeler.....	19
2.3 Utvikling over tid – flere eller færre siktelsler de siste 20 årene?.....	23
3 Siktelsler, innvandrerbakgrunn og sosiale forhold	27
3.1 Siktelsler etter landbakgrunn og innvandringsstatus.....	28
3.2 Betydningen av sosiale forhold	33
4 Siktelsler i ungdomstiden og risiko for marginalisering	49
5 Oppsummering og konklusjon	52
Referanser:.....	58

Forord

Dette notatet er skrevet på oppdrag for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, som den kvantitative delen av prosjektet «Konflikt, vold og trusler blant unge i et integreringsperspektiv – omfang, risiko og institusjonelle responser i skole og førstelinjetjeneste». Notatet tar for seg siktelsler blant unge og hvordan disse henger sammen med ulike sosio-demografiske forhold. I løpet av 2026 og 2027 vil vi også gjennomføre en kvalitativ del der vi undersøker hvordan skolen håndterer vold og konflikter blant unge. Analysene i dette notatet er basert på registerdata som er tilgjengeliggjort gjennom microdata.no, og tilrettelagt i forbindelse med prosjektet *Children of Immigrants Longitudonal Study in Norway* (CILS-NOR). Kontaktperson i IMDi har vært Benedicte Falch-Monsen, som sammen med Anniken Lund og Karen-Sofie Pettersen har gitt konstruktive kommentarer på et tidligere utkast. I tillegg har Nadiya Fedoryshyn vært intern kvalitetssikrer ved Fafo og bidratt med hjelp og gode innspill til teksten og analysene. Eventuelle feil og mangler står imidlertid for forfatterens regning alene.

Oslo, 10.04.2026

Jon Horgen Friberg

Sammendrag

De siste årene har ungdomskriminalitet kommet høyere opp på den politiske dagsorden. Dette notatet tar for seg lovbrudd blant ungdom i et integreringsperspektiv, der vi særlig vektlegger sammenhengen mellom siktelsler, innvandrerbakgrunn og sosioøkonomiske forhold. Analysene er basert på sammenkoblede registerdata tilgjengeliggjort av Statistisk sentralbyrå. Analysene vil i hovedsak være avgrenset til å gjelde gutter, ettersom de står for det aller meste av ungdomskriminaliteten som fanges opp av politi og rettsvesen.

De fleste ungdommer blir aldri siktet for et lovbrudd, og samlet sett har det vært en nedgang i siktelsler blant unge de siste 20 årene. Når det gjelder utvikling over tid, er imidlertid bildet ikke helt entydig. Alt i alt ble en høyere andel ungdommer – både med og uten innvandrerbakgrunn – siktet for lovbrudd på begynnelsen av 2000-tallet enn de siste årene. Men samtidig har det vært en økning i siktelsler for vold i de yngste aldersgruppene i perioden etter 2016. Geografisk er forskjellene moderate, men østlige bydel i Oslo og enkelte byer på Østlandet har noe høyere nivåer av ungdomskriminalitet enn landet ellers.

Flertallet av de som blir siktet for lovbrudd i ungdomstiden har ikke innvandrerbakgrunn, men gutter med innvandrerbakgrunn er overrepresentert blant siktede, særlig i voldssaker. Samtidig er det stor variasjon mellom ulike landgrupper. Høyest andel siktede finner man blant gutter med bakgrunn fra Afrika og Midtøsten, mens nivåene blant gutter med bakgrunn fra Norden, Vest-Europa og deler av Asia ligger nær majoriteten. Andelen siktede blant gutter med bakgrunn fra Øst-Europa og Latin-Amerika ligger mellom disse. Ungdom som er født i Norge av innvandrerforeldre har noe lavere forekomst av siktelsler enn de som selv har innvandret som barn.

På gruppenivå er det en sterk sammenheng mellom sosioøkonomiske ressurser og kriminalitet: Landgrupper med høy andel lavinntektsfamilier, trangboddhet og lavt utdannede foreldre har også høyere andel siktede. På individnivå er bildet mer nyansert. Foreldres husholdningsinntekt har liten betydning når man kontrollerer for andre forhold, mens foreldres utdanning derimot har stor betydning. Andelen siktede er eksempelvis høyere blant majoritetsgutter med lavt utdannede foreldre enn blant minoritetsgutter med høyt utdannede foreldre. Trangboddhet og foreldres sivilstatus – og hvorvidt man har mottatt barnevernstiltak – har også betydning. Den faktoren som har klart sterkest sammenheng med sannsynlighet for å bli siktet, er imidlertid ungdommens egne karakterer fra grunnskolen. Ungdom i den laveste karakterkvartilen har i gjennomsnitt hele 21 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å bli siktet enn de i den høyeste kvartilen.

Ulikhet – i familiens sosioøkonomiske ressurser og i egne framtidsmuligheter basert på karakterer i skolen – spiller altså en viktig rolle, men forklarer ikke alene forskjeller mellom grupper. Vi argumenterer for at forholdet mellom ungdomskriminalitet og innvandrerbakgrunn må forstås gjennom et samspill av faktorer: sosiale ressurser, skoleprestasjoner, familierelasjoner, men også vanskeligere målbare forhold som opplevd

diskriminering, etnisk stigma og gruppebasert ulikhet, samt kulturelle normer knyttet til ære og maskulinitet, så vel som selvforsterkende nettverkseffekter.

Ungdomskriminalitet kan ha konsekvenser for senere livsutfall, særlig når siktelse gjentas eller siktelsene gjelder vold. Risikoen for senere marginalisering er imidlertid ulikt fordelt: For gutter uten innvandrerbakgrunn er betydningen relativt liten, mens ungdom med innvandrerbakgrunn har betydelig høyere risiko for svak tilknytning til arbeid og utdanning dersom de blir involvert i kriminalitet. Ungdomskriminalitet er med andre ord ikke bare et resultat av ulikhet etter innvandrerbakgrunn. Det er også en faktor som kan bidra til å forsterke og reprodusere ulikhet etter innvandrerbakgrunn.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, problemstillinger og forbehold

Etnisk mangfold og politisk uenighet om spørsmål knyttet til innvandring og integrering har gjort forholdet mellom innvandring og kriminalitet til et brennbart tema i offentlig debatt. Her knyttes diskusjoner om ungdomskriminalitet til sviktende integrering og frykt for framveksten av såkalte «svenske tilstander», som henspiller på økningen i organisert kriminalitet og gjengrelatert vold som har preget segregerte boligområder i og rundt flere av Sveriges største byer de siste tiårene. Det er store forskjeller mellom Norge og Sverige – både graden av etnisk segregering og omfanget av ungdomskriminalitet er langt lavere i Norge enn i Sverige (Allvin et al., 2024). Men også i Norge har man de siste årene sett en økning i registrert kriminalitet blant unge, og ungdomskriminalitet – og særlig vold blant unge i utsatte byområder og kontroll- og hjelpeapparatets manglende evne til å møte utfordringene – har i økende grad blitt satt på den politiske dagsorden (se for eksempel Riksrevisjonen, 2025; Storberget et al., 2025). Politiet rapporterer også at barn oftere rekrutteres på nett av kriminelle nettverk til voldsoppdrag, narkotikasalgs med mer (Kripos, 2025).

Forskning og statistikk viser at unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert blant gjerningsmenn (Andersen et al., 2017; Oslo Economics, 2022). Samtidig er det viktig å understreke at registrerte siktelser ikke er et godt mål på det faktiske omfanget av lovovertridelser, ettersom de aller fleste lovbrudd – særlig blant unge – aldri blir rapportert (Løvgren, 2025). Vold, trusler – og ikke minst frykt for vold, og strategier for å unngå, håndtere og møte trusselen om vold – kan prege hverdagen for mange unge, og særlig gutter, i flere mer eller mindre utsatte områder. Etter alt å dømme er unge med minoritetsbakgrunn også mer utsatt som ofre for vold og kriminalitet enn andre unge, med konsekvenser for oppvekstforhold, helse, trivsel og utdanningsmuligheter.

Det finnes riktignok noen viktige unntak,¹ men vold og kriminalitet blant ungdom blir ikke så ofte eksplisitt tematisert i sammenheng med integrering i forskning og offentlig kunnskapsproduksjon (i motsetning til i media og politisk debatt). Dette til tross for at ungdomskriminalitet både kan forstås som et mulig negativt integreringsutfall, så vel som en barriere mot integrering for de som er utsatt og/eller involvert. Flere forhold har antakelig bidratt til dette, inkludert et sterkt skille mellom integreringsfeltet og justisfeltet når det kommer til utlysningen av anvendte forskningsprosjekter, utskillelsen av kriminologi som et eget fag separat fra de andre samfunnsfagene (i opposisjon til juss) og restriksjoner på oppbevaring, kobling og lagring av kvantitative data om kriminalitet for forskningsformål på grunn av personvern hensyn.

Det bør samtidig understrekes at kriminalitet ikke er et godt mål på hvordan det går med integreringen mer generelt. Det finnes i dag mye forskning om norskfødte barn av

¹ Se for eksempel IMDIs indikatorrapport for 2025 her: https://www.imdi.no/globalassets/rapporter/2025/imdi-hvordan-gar-det-med-integreringen-i-norge-2025_nuc-v5.pdf, eller Probas anbefalinger om indikatorer for integrering her: <https://arkiv.imdi.no/contentassets/c646a66dc8e14af2b4d3efd9ff0d434f/indikatorer-for-integrering.pdf>

innvandrere, som viser at det i hovedsak går svært godt med de aller fleste. Men forskningen viser også et polarisert mønster. Mange landgrupper er overrepresentert både i «toppen» – i høyere utdanning, i prestisjefylte profesjoner osv. – og i «bunnen» – blant unge som dropper ut av videregående skole, som faller utenfor arbeidslivet, og som vi skal se nærmere på her, i kriminalitetsstatistikken (Friberg & Sterri, 2023). Det betyr at mange av de landgruppene vi her beskriver som overrepresentert blant siktede, også vil være overrepresentert i statistikken over unge som tar høyere utdanning. Selv i de mest utsatte landgruppene som toppe kriminalitetsstatistikken, er det mange som gjør det «overraskende» bra i utdanningssystemet. Svaret på spørsmålet om «hvordan det går med integreringen» blant unge er med andre ord ikke så enkelt, og analysene i dette notatet viser bare den ene siden av et svært sammensatt mønster.

Ungdomskriminalitet er dessuten et tvetydig utfall når det gjelder integrering. Det finnes mange grunner til at unge mennesker ender opp med å bli siktet for et lovbrudd, og et visst nivå av lovbrudd og opposisjonell atferd er for mange en integrert del av ungdomstiden i moderne vestlige samfunn (Shoemaker, 2017). På individnivå er det å ha blitt siktet for et lovbrudd ikke nødvendigvis et tegn på mislykket integrasjon, og de aller fleste som blir siktet for lovbrudd i ungdomstiden vil klare seg helt fint senere i livet. Men høye nivåer av vold og kriminalitet blant ungdom i bestemte områder eller grupper kan likevel få store negative konsekvenser både for individer og for lokalsamfunn, og gi ringvirkninger langt utover de som rammes direkte, i form av utrygghet og sviktende tilitt. Det er derfor et stort behov for kunnskap om hva som ligger bak systematiske forskjeller i graden av ungdomskriminalitet, mellom ulike grupper, ulike områder eller endring over tid.

I dette notatet presenterer vi en analyse av registrerte siktelses² blant ungdom i et integreringsperspektiv. Det vil si at vi konsentrerer oss om forskjeller mellom ulike grupper med og uten innvandrerbakgrunn, samt forskjellige landgrupper etter hvor deres foreldre er født, og at vi knytter disse forskjellene til andre sosiale forhold, som for eksempel foreldres inntekt og utdanning, eller egne karakterer. Vi fokuserer i hovedsak på gutter, ettersom det er langt færre jenter som blir siktet for lovbrudd. Det er en reell fare for at det å koble ungdomskriminalitet til integrering i offentlig kunnskapsproduksjon kan føre til økt stigmatisering av allerede utsatte grupper og dermed bidra til å gjøre problemet enda verre. Samtidig er ungdomskriminalitet i utsatte grupper og områder allerede et stort tema i offentlig debatt, og forskningsbasert empirisk kunnskap gir et bedre grunnlag for slik debatt enn anekdoter, politisk motivert synsing og løsrevet statistikk. Hensikten med denne rapporten er å gi et bidrag til å utvikle slik kunnskap. Notatet vil belyse følgende spørsmål:

- Hvordan fordeler siktelses for ulike typer lovbrudd seg mellom gutter og jenter med og uten innvandrerbakgrunn i ulike aldersgrupper?
- Er det forskjeller mellom ulike byer i Norge og bydeler i Oslo med tanke på andelen unge gutter som blir siktet for vold og andre lovbrudd?
- Har det blitt mer eller mindre ungdomskriminalitet i betydningen andel som blir siktet for vold og andre lovbrudd over tid i Norge?

² For en nærmere definisjon av hva som ligger til grunn for statistikken over siktelses, se eget avsnitt på s. 15–16.

- I hvilken grad er ulike grupper unge gutter med innvandrerbakgrunn overrepresentert blant de som blir siktet for vold og andre lovbrudd?
- Hvordan henger ulike sosiale forhold – som familieøkonomi og trangboddhet, foreldres utdanning og sivilstatus, egne karakterer fra grunnskolen og barnevernstiltak i oppveksten – sammen med siktelses for vold og andre lovbrudd, og i hvilken grad kan forskjeller i disse sosiale forholdene bidra til å forklare gruppeforskjeller i andel siktete?
- I hvilken grad har siktelses for vold og andre lovbrudd i løpet av ungdomstiden konsekvenser for senere tilknytning til utdanning og arbeidsliv i overgangen til voksenlivet, og er disse konsekvensene ulike for gutter med og uten minoritetsbakgrunn?

Analysene baserer seg kun på registerdata, og vil derfor ikke på langt nær kunne gi en fullstendig analyse av kriminalitetens årsaker, virkninger eller sosiale dynamikk. Dette skyldes for det første at registrerte siktelses ikke er et fullgodt mål på omfanget av faktiske lovbrudd. Verken anmeldelser eller siktelses er det samme som domfellelse, og det er et grunnleggende rettsprinsipp at man er uskyldig inntil det motsatte er bevist. eD al-ler fleste lovbrudd blir heller aldri anmeldt eller registrert i det hele tatt. Dette gjelder ikke minst voldshendelser blant unge (Løvgren et al., 2025).

Hvilke hendelser som faktisk ender opp som grunnlag for siktelses handler i stor grad om politiets arbeid og prioriteringer, så vel som hvordan voksensamfunnet generelt, og de involverte ungdommene, fortolker, forstår og responderer på ulike typer hendelser. Studier fra Sverige har for eksempel vist hvordan voldshendelser blant unge i marginaliserte skolemiljøer oftere blir forstått gjennom et kriminalitets- og risikoperspektiv, der politi og kontrollapparat settes inn tidligere, mens samme type hendelser i mer privilegerte skolemiljøer i større grad håndteres innenfor pedagogiske eller terapeutiske rammer (Sernhede, 2011). Forskning fra Willy Pedersen og kolleger basert på analyser av *Ung i Oslo*-undersøkelsene viser at ulovlig rusbruk ofte er høyere blant ungdom i velstående områder av Oslo, men at ungdom i mer levekårsutsatte områder øst i byen likevel i større grad fanges opp i politi- og kriminalstatistikk, blant annet fordi politiressurser er mer konsentrert i visse områder og at ungdom fra utsatte miljøer oftere kontrolleres, mens rusbruk i velstående miljøer i større grad foregår i private rom (Pedersen et al., 2025; Solhjell et al., 2019). Samtidig kan skjevheten også gå andre veien – at terskelen for at hendelser blir fanget opp i det hele tatt ligger høyere i utsatte områder.

Også når det gjelder utvikling over tid må man være varsom med å tolke endringer i registrerte siktelses eller anmeldelser som et mål på endringer i faktisk kriminalitet. Slike endringer kan også skyldes endringer i politiets ressurser og prioriteringer, eller i folks tilbøyelighet til å anmelde ulike typer hendelser. Økt medieoppmerksomhet rundt ungdomskriminalitet kan for eksempel bidra til at skoler, foreldre og andre blir mer tilbøyelige til å tolke konflikter blant unge i et kriminalitetsperspektiv og dermed anmelde til politiet. Motsatt kan sviktende tillit til politi og rettsvesen gjøre at folk blir mindre tilbøyelige til å anmelde. Når vi bruker registerdata over siktelses til å si noe om systematiske gruppeforskjeller og endringer over tid, må vi med andre ord være varsomme i tolkningene, ettersom de underliggende realitetene med tanke på faktiske lovbrudd bare er en av flere faktorer som spiller inn.

For det andre er det viktig å huske at registerdata ikke kan gi oss informasjon om mange av de faktorene som antakelig er mest avgjørende for å forstå ungdomskriminalitet, som psykologiske forhold, opplevelse av rasisme, stigma, utenforskap og tilhørighet, familierelasjoner og sosial kontroll, rusproblematikk og psykiske lidelser, identitet og sosiale nettverk, eller kulturelle verdier og holdninger. Vi vil gjennomgå flere av disse forklaringene i neste avsnitt, nettopp for å presisere at de dataene vi her har tilgjengelige ikke kan gi en fullgod analyse av ungdomskriminalitetens årsaker og dynamikk. Dette notatet bør derfor leses som et oversiktsbilde basert på en liten flik av virkeligheten og en invitasjon til mer utfyllende undersøkelser.

1.2 Teoretiske perspektiver

Kriminalitetens underliggende årsaker og dynamikk er et stort forskningsfelt, og vi skal her bare gi et lite overblikk over noen sentrale teoretiske perspektiver som kan være nyttige for å forstå gruppeforskjeller i ungdomskriminalitet og vold. Hensikten med denne oversikten er ikke å lage hypoteser som kan testes i dette notatet, for datagrunnlaget vi har er for snevert. I stedet er denne oversikten ment å gi flere ulike perspektiver som de empiriske mønstrene kan tolkes i lys av.

Videre vil vi understreke at vi her er opptatt av forklaringer på *strukturnivå*. *Individual-psykologiske* forklaringer – som konsentrerer seg om hvordan personlig moral, kognitive evner og grad av selvkontroll påvirker tilbøyelighet til å handle impulsivt, søke kortsiktig belønning og vurdere langsiktige konsekvenser av egne handlinger (Gottfredson & Hirschi, 1990; Wikström 2012) – har stor forklaringskraft på individnivå. Men fordi psykologiske trekk fra naturens siden er relativt likelig fordelt mellom grupper, er de lite nyttige for å forklare gruppeforskjeller – om de ikke kombineres med teori om strukturelle samfunnsforhold som kan gi opphav til systematiske gruppeforskjeller.

På samme måte har *kontekstuelle forklaringer* stor forklaringskraft med tanke på å forstå hvorfor det er større sannsynlighet for at vold og kriminalitet skjer på bestemte steder og i bestemte situasjoner. Disse fokuserer gjerne på hvordan bestemte steder, situasjoner og sosiale settinger øker risikoen for at personlige konflikter eskalerer til bruk av vold (se for eksempel Ludwig, 2025) eller hvordan konflikter som ender i voldsutøvelse har en tendens til å gjøre det under bestemte sosiale forutsetninger og å følge bestemte sosiale mønstre (se for eksempel Collins, 2008). Dersom man ønsker å forstå hvorfor noen grupper er mer involvert i kriminalitet enn andre, må vi imidlertid ty til forklaringer på strukturnivå. Disse kjennetegnes ved at de tar utgangspunkt i forhold som varierer systematisk på gruppenivå.

Sosioøkonomisk ulikhet som kriminalitetsdriver: Det finnes en omfattende forskningsliteratur som kobler ungdomskriminalitet til sosioøkonomisk marginalisering på strukturelt nivå. Såkalt «strain theory» er basert på ideen om at i samfunn preget av sosial lagdeling vil personer som befinner seg nederst i det sosiale hierarkiet – hvor innvandrere ofte er overrepresentert – i større grad forsøke å hevde sin status og dominans gjennom alternative, gjerne voldelige eller kriminelle, midler (Merton, 1938; Agnew & White, 1992). Dette handler dels om den marginaliserende effekten av fattigdom. Vedvarende lav sosioøkonomisk status kan redusere tilgang til legitime mestringsarenaer – som skole, arbeid, organiserte fritidsaktiviteter – og svekke folks forventninger til framtiden,

som igjen øker sannsynligheten for å følge alternative – også illegitime – strategier for status og inntekt. I kontekster preget av knapphet på legitime ressurser, må sosial status i større grad knyttes til dominans, fysisk styrke og risikovilje. Manglende tilgang til økonomisk, sosial og kulturell kapital kan derfor øke insentivene til å konkurrere på arenaer der vold eller kriminalitet fungerer som ressurs i lokale hierarkier. Dette perspektivet tilsier at etniske forskjeller i ungdomskriminalitet og vold kan forklares av ulikheter i sosioøkonomiske ressurser, som foreldres inntekt og utdanning samt ungdommenes egne skoleprestasjoner.

Sosial ekskludering og kategorisk ulikhet: En beslektet forklaring handler om hvordan erfaringer med diskriminering og sosial stemping kan svekke opplevelsen av tilhørighet og institusjonell legitimitet (Agnew, 2017). Vedvarende sosial nedvurdering kan bidra til behov for å etablere respekt og verdighet gjennom alternative anerkjennelsesformer – særlig i ungdomsmiljøer der symbolsk motstand og status har betydning. Dette er en mekanisme knyttet til relasjonell og symbolsk ulikhet i form av rasisme, etniske statushierarkier eller territorielt stigma, ikke bare økonomisk marginalisering. Merk at dette kan være nært knyttet til økonomisk ulikhet, men da i form av å *tilhøre en gruppe med lav sosial status* snarere enn hvilken sosioøkonomisk status man selv faktisk har. I dette perspektivet hjelper det lite å komme fra en velstående familie, dersom man identifiseres med en gruppe som har lav status i samfunnet. Dette perspektivet er derfor særlig nyttig for å forstå hvordan samspillet mellom økonomisk ulikhet mellom grupper og erfaringer med diskriminering og etnisk stigma påvirker ungdomskriminalitet (se for eksempel Burt et al., 2012).

Nettverkseffekter og voldens «multiplikatoreffekt»: Andre forklaringer setter søkelys på hvordan kriminalitet og vold er nettverksstrukturert. Utgangspunktet er at risikoen for å bli utsatt for vold øker i miljøer der vold er utbredt. Når risikoen for å bli utsatt for vold er høy, kan vold brukes strategisk for å avskrekke angrep. Dette kan skape selvforsterkende dynamikker der forhøyet risiko for selv å bli utsatt for vold øker behovet for preventiv avskrekking, som igjen fører til økt bruk av vold. Med andre ord: Unge gutter som vokser opp i stadig frykt for vold, utvikler strategier for å beskytte seg. Dette gjør de i form av egen voldskapital, aggressiv atferd og gjengdannelse for å signalisere at man ikke er et lett bytte og sikre støtte i konflikter. Dette perspektivet ligger til grunn for empiriske studier som studerer voldskriminalitet med epidemiologiske metoder – fordi det er «smittsomt» på liknende måte som sykdommer kan være det (se for eksempel Slutkin et al., 2018; Green et al., 2017). Dette perspektivet kan ikke forklare hvordan gruppeforskjeller oppstår i utgangspunktet, men hvordan slike forskjeller kan forsterkes og vedvare gjennom selvforsterkende dynamikker.

Æreskultur og maskulinitetsidealer: Andre igjen setter søkelys på kulturelle normer og idealer for konfliktløsning. Når statens voldsmonopol er svakt, vil normer om selvhjelp, gjengjeldelse og ære være sentrale for regulering av sosiale relasjoner. Slike normer kommer gjerne i form av maskulinitetsidealer som vektlegger styrke, kontroll og gjengjeldelse, og kan under bestemte betingelser øke sannsynligheten for voldelig konfliktregulering. Såkalt æreskultur utvikler seg som en rasjonell tilpasning til situasjoner der et rykte om styrke er avgjørende for beskyttelse mot potensielle angripere (Nisbett & Cohen, 1996; Kroneberg, 2018).

Slike kulturelle normer kan oppstå i subkulturer der statens voldsmonopol står svakt – for eksempel innenfor narkotikaøkonomien hvor markedsregulering og kontraktshåndhevelse skjer med vold i stedet for juss (MC-gjenger har for eksempel alltid vært preget av en sterk æreskodeks). De vil også oppstå i miljøer der mange er voldsutsatte, jamfør nettverkseffekter og «voldens multiplikatoreffekt» fra forrige avsnitt. De er imidlertid også utbredte i svake statsdannelser, der myndigheter ikke kan garantere rettigheter eller beskyttelse (Basáñez & Inglehart, 2015). Mange av de landene som mange flyktninger og innvandrere i Norge kommer fra er preget av slike svake statsdannelser. Når staten er svak vil allianser, sikkerhet og konflikt i større grad reguleres av uformelle lojalitetsbånd, og da fungerer «ære» både som garanti for at man holder ord og som troverdig avskrekking. Særlig unge menn må da opptre på en måte som ikke bare signaliserer til andre at de er til å stole på, men også at de er i stand til og villige til å beskytte seg selv og sine nærmeste, for eksempel gjennom hvordan de reagerer på fornærmelser (Pinker, 2011).

I motsatt fall – i samfunn der rettigheter og fysisk sikkerhet i større grad garanteres av offentlige institusjoner, som i gjennomregulerte velferdsstater som den norske – blir slik signalatferd mindre nødvendig, og macho-normer om ære og gjengjeldelse vil da framstå som primitive og latterlige (Campbell & Manning, 2014). Enkelte har påpekt at det i moderne samfunn også kan være en viss klassesdimensjon, ved at middelklassen i større grad enn arbeiderklassen lever liv som reguleres byråkratisk, og dermed i mindre grad har behov for æresnormer (Pinker 2011).

Gruppeforskjeller i ungdomskriminalitet og vold kan i dette perspektivet knyttes til systematiske forskjeller med tanke på maskulinitetsidealer og normer for selvhjelpenhet og ære. Slike gruppeforskjeller kan knyttes både til migrasjonsbakgrunn, klasseposisjon og kontekstuelle forhold der man vokser opp. Her er det verdt å nevne at æreskultur i offentlig debatt ofte framstilles som en kulturell egenskap ved bestemte grupper og brukes som en forklaring som står i motsetning til forklaringer basert på strukturelle forhold, sosioøkonomisk ulikhet, nettverkseffekter osv. Dette er en for enkel forståelse. Æresnormer oppstår gjerne som rasjonelle tilpasninger til strukturelle forhold, som manglende institusjonell beskyttelse, voldsutsatthet og sosioøkonomisk marginalisering, og kan derfor også forstås som en beskrivelse av hvordan strukturelle forhold virker gjennom kulturelle tilpasninger og mekanismer.

Teorier om sosial kontroll og desorganisering: Sosial kontrollteori tar utgangspunkt i at de fleste mennesker har impulser som kan føre til normbrudd, men at sterke sosiale bånd begrenser slik atferd. Ifølge Hirschi (1969) er ungdom mindre tilbøyelige til å begå kriminalitet dersom de har sterke relasjoner til foreldre og andre autoritetspersoner, er investert i konvensjonelle aktiviteter som skole og arbeid, deltar i organiserte aktiviteter og aksepterer samfunnets normer. Når slike bånd er svake – for eksempel på grunn av svakt foreldretilsyn, svake emosjonelle relasjoner eller lav tilknytning til skolen – reduseres de sosiale kostnadene ved normbrudd, og sannsynligheten for kriminalitet øker. Foreldres mulighet til å utøve effektiv sosial kontroll kan påvirkes av økonomisk stress, migrasjonserfaringer, manglende kjennskap til majoritetssamfunnets institusjoner, og sosial marginalisering. I tillegg kan omsorgssvikt og oppdragervold bidra til å normalisere

vold som konfliktløsningsstrategi, svekke unges reguleringsevne og øke risiko for senere voldelig atferd.

Studier har vist at unge mennesker som rapporterer en sterk relasjon til foreldrene sine har lavere sannsynlighet for å utøve vold (Herrenkohl et al., 2003), for å begå voldelige handlinger med våpen (Henrich et al., 2005), og for å være involvert i gjengrelatert vold eller vold i kjæresterelasjoner (Chapple & Hope, 2003). Teorier om sosial desorganisering flytter oppmerksomheten fra individet til lokalsamfunnet. De hevder at kriminalitet er mer utbredt i områder preget av fattigdom, høy befolkningsmobilitet og etnisk heterogenitet, fordi slike forhold svekker lokalsamfunnets evne til å utøve uformell sosial kontroll. Når familier, naboer og lokale institusjoner i mindre grad overvåker ungdom og håndhever felles normer, oppstår det et miljø hvor kriminell atferd lettere kan utvikle seg og vedvare.

Nyere forskning bruker begrepet kollektiv handlekraft (collective efficacy), som viser hvordan sterke sosiale nettverk og gjensidig tillit i lokalsamfunn kan redusere kriminalitet selv i økonomisk utsatte områder (Sampson et al., 1997). Migrasjonskonteksten kan bidra til å svekke foreldres evne til å utøve sosial kontroll (Friberg, 2019; Friberg & Sterri, 2024), men forskning har også påpekt at mange innvandremiljøer har egenskaper som demper kriminalitet, som sterke tradisjonelle familiestrukturer og tette sosiale nettverk basert på etnisitet eller religion (Chen & Zhong, 2013).

Seleksjon og diskriminering i straffesakskjeden: Når man studerer overrepresentasjon i siktelser blant minoritetsungdom, er det viktig å ta høyde for at siktelsesstatistikken ikke bare gjenspeiler forskjeller i faktisk lovbruddsatferd, men også kan gjenspeile systematiske forskjeller i hvordan ulike grupper behandles av politi og rettsvesen. Nordisk forskning har dokumentert at etnisk minoritetsungdom i større grad utsettes for proaktiv politikkontroll som stopp og ransakelse, og at slike kontroller ikke nødvendigvis resulterer i siktelse eller domfellelse (Holmberg & Kyvsgaard, 2003; Solhjell et al., 2019; Telson & Vik, 2022). En feltstudie av politiarbeid i Oslo viste for eksempel at kombinasjonen av mørk hudfarge og bestemte kjennetegn – som biltype eller opphold i bestemte områder – økte sannsynligheten for å bli stoppet av politiet, uavhengig av faktisk mistanke (Solund, 2006). I en dansk studie fant Holmberg og Kyvsgaard (2003) at personer med utenlandsk bakgrunn hadde høyere sannsynlighet for å bli pågrepet i forbindelse med siktelse, varetektsfengslet uten etterfølgende domfellelse, og frikjent etter å ha blitt tiltalt – også etter kontroll for alder, kjønn og lovbruddstype. Haller et al. (2020) viser at gjentatte erfaringer med det de kaller «minor harassments» – lavintensive provoserende interaksjoner mellom politi og minoritetsungdom – over tid kan utvikle en nærmest rituell karakter, noe som både kan øke antall registrerte kontroller og svekke ungdommenes tillit til politiet.

Slike prosesser kan bidra til en selvforsterkende dynamikk: Økt politikontroll av bestemte grupper fører til at flere lovbrudd avdekkes i disse gruppene, noe som igjen bekrefter politiets oppfatning av gruppene som høyrisikogrupper og legitimerer videre kontroll (Skardhamar et al., 2014). Samtidig er det grunn til å understreke at selektiv kontroll neppe kan forklare hele overrepresentasjonen – særlig ikke for alvorlig vold, der anmeldelsene i større grad er basert på voldsorfrenes anmeldelser og i mindre grad

avhenger av politiets proaktive innsats. Narkotikarelaterte siktelser er derimot en kategori der såkalte «policing-effekter» er særlig sterke, ettersom nesten all oppdagelse er avhengig av politiets innsats (se også Pedersen et al., 2025). Diskriminering i straffesakskjeden bør derfor forstås som en komplementær forklaring som virker sammen med de øvrige mekanismene beskrevet over, snarere enn en alternativ forklaring som erstatter dem.

1.3 Metode

Analysene er basert på administrative registerdata tilgjengeliggjort via microdata.no.³ De sentrale utfallsvariablene tar utgangspunkt i SSB sin statistikk over «siktelser» og «siktete personer» (mer om hva det betyr i neste avsnitt). I notatet vil vi skille mellom siktelser i alt, siktelser for vold og om man er registrert som siktet over flere år (gjenganger).⁴ De uavhengige variablene inkluderer alder, kjønn, bosted, foreldres fødeland og -regioner, hvorvidt man selv har innvandret eller er født i Norge av innvandrede foreldre (generasjon), husholdningsinntekt, trangboddhet, foreldres utdanning og sivile status, egne karakterer fra grunnskolen og barnevernstiltak. Populasjonene som studeres er avgrenset på ulike måter avhengig av hvilke spørsmål som skal belyses. Men felles for alle er at de må ha bodd i Norge siden de var 12 år gamle.

Når det gjelder innvandrerbakgrunn vil vi i de aller fleste analysene skille mellom tre kategorier, basert på foreldres fødeland: 1) Norge, 2) Norden, EU, Nord-Amerika og Oceania, og 3) Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. Ettersom det er svært få som har bakgrunn fra Nord-Amerika og Oceania, vil den andre gruppen omtales som «Norden, EU etc.». I enkelte analyser vil vi også bryte tallene ned på en mer finkornet inndeling av ulike verdensregioner, i tillegg til de 20 største enkelte landgruppene.

For å belyse betydningen av *kjønn og alder* ser vi på siktete i 2023, fordelt på kjønn, fødselsår og tredelt innvandrerbakgrunn. Deretter brytes andel siktete ned på type siktelse for to utvalgte alderstrinn, henholdsvis fødselskohortene 2008–2009 (14–15 år) og kohortene 2003–2004 (19–20 år). Tallene reflekterer her altså andel siktete for en fødselskohort, ett år av gangen. Ettersom disse analysene tydelig viser at ungdomskriminalitet målt i andel siktelser primært er et fenomen som gjelder gutter, vil vi i de følgende analysene konsentrere oss om dem.

For å belyse betydningen av *geografi*, ser vi på siktete i perioden 2021–2023, avgrenset til fødselskohort gutter født 2002–2006. Observasjonene her gjelder altså fem fødselskohorter over en femårsperiode (i aldersspenn fra 15–19 til 17–21). Hensikten med en såpass «diffus» populasjon og måleperiode er å få mange nok observasjoner i datagrunnlaget til å kunne bryte tallene ned på både byer og bydeler, og på innvandrerbakgrunn. Vi sammenlikner så de seks største byområdene i Norge – Oslo, Bergen,

³ microdata.no er en tjeneste som gjør at forskere kan få tilgang til å analysere skarpe, umanipulerte registerdata fra SSB og andre kilder gjennom et digitalt grensesnitt uten å søke om å få utlevert selve datafilene. Tjenesten er et samarbeid mellom Sikt – Kunnskapsektorens tjenesteleverandør og Statistisk sentralbyrå (SSB).

⁴ Vi bruker denne definisjonen basert på antall år man dukker opp som registrert siktet i stedet for antall siktelser totalt, fordi samme hendelser kan føre til flere siktelser, mens vi ønsker å fange opp gjentakende siktelser over tid.

Stavanger/Sandnes, Trondheim, Drammen, Sarpsborg/Fredrikstad – samt resten av landet, før vi tar for oss ulike bydeler i Oslo.

For å undersøke betydningen av *sosiale forhold*, som er det sentrale temaet for notatet, tar vi nok en gang for oss gutter født i 2003, men denne gangen ser vi på siktelsers fra og med året man fylte 14 år til og med året man fylte 20 år. Her gjelder observasjonene altså kun en fødselskohort, men måleperioden dekker en syvårs periode. Det betyr at tallene over andel siktede i perioden blir høyere enn når vi ser på en mer avgrenset måleperiode. Merk at perioden starter året før de har nådd den kriminelle lavalder, slik at tallene inkluderer både det som i realiteten er anmeldelser (før fylte 15) og siktelsers (etter fylte 15 – mer om denne distinksjonen i neste avsnitt). Dette analyseres så opp mot en rekke sosiodemografiske kjennetegn. Analysene gjøres først som deskriptive trivariate analyser, deretter som trinnvise regresjonsmodeller der vi kan isolere betydningen av ulike kjennetegn når vi holder alt annet likt.

Til slutt tar vi for oss konsekvenser av ungdomskriminalitet ved å se på ett årskull gutter født i 1999. Vi tar utgangspunkt i siktelsers (totalt, for vold, og «gjengangere» i løpet av ungdomstiden 14–18 år, og ser deretter på om dette henger sammen med om de er i jobb eller utdanning ved 24 års alder. Denne gangen velger vi altså et litt kortere tids-spenn på fem år for å få større avstand mellom måleperioden for ungdomskriminalitet og måleperioden for utfall i arbeid og utdanning. Her vil vi først vise rent deskriptive analyser før vi ser på betydningen av siktelsers kontrollert for foreldres utdanning og egne karakterer fra grunnskolen.

I tillegg til disse analysene vil vi også belyse *utvikling over tid* ved å se på andel siktede totalt og andel siktede for vold, hvert år fra 2002 til 2024, fordelt på ulike alderskohorter. Disse analysene er imidlertid ikke basert på egne analyser av microdata, men data tilgjengeliggjort via SSBs Statistikkbanken. Av hensyn til sammenliknbarhet mellom ulike aldersgrupper, er tallene for aldersgruppen under 15 år basert på estimer med utgangspunkt i anmeldelser. Det betyr at man har tatt antallet anmeldelser og justert for andel anmeldelser som gir grunnlag for siktelsers i aldersgruppen 15–17 år. Dette er analyser som SSB allerede har gjort tilgjengelige. Vi vil imidlertid se nærmere på forskjellen mellom før og nå, både når det gjelder de med og uten innvandrerbakgrunn. For å gjøre det, tar vi utgangspunkt i den samme 2003-kohorten som vi bruker i analysene av sosiale forhold, og ser på andel siktede mellom 14 og 20 år, brutt ned på innvandrerbakgrunn. Deretter konstruerer vi en tilsvarende kohort gutter født 1988 og ser på hvor mange av dem som ble siktet mellom 14 og 20 år. På den måten kan vi sammenlikne situasjonen i nyere tid med situasjonen 15 år tidligere, og se om nedgangen i siktelsers gjelder for alle grupper.

1.4 Hva menes med «siktelsers» og «siktede personer»?

Utfallsvariablene er som nevnt basert på SSBs statistikk over «siktelsers» og «siktede personer». Denne statistikken er igjen basert på påtalemyndighetens avgjørelser ved avsluttet etterforskning. Dette er statistiske enheter definert ut fra bestemte krav og må ikke forveksles med den juridiske kategorien siktelsers. Antallet juridiske siktelsers i løpet av ett år er for eksempel flere enn de som inngår i SSBs statistikkgrunnlag. Grunnen er at mange av de juridiske siktelsene er ilagt personer som senere har fått bekreftet at de

– i det minste strafferettslig – ikke er rett gjerningsperson. Statistikkene over siktelser og siktede personer er ment å gi en oversikt over «lovbrudd med utpekte gjerningspersoner ved avsluttet etterforskning», men som ikke nødvendigvis er dømt for det de er siktet for. At gjerningspersonen er utpekt betyr imidlertid ikke at de er skyldige i strafferettslig forstand – man er fortsatt uskyldig inntil det motsatte er bevist.

I tillegg er det verdt å minne om at statistikken inkluderer gjerningspersoner både over og under den kriminelle lavalder på 15 år. Grunnlaget for statistikken er imidlertid noe annerledes for personer under den kriminelle lavalder, sammenliknet med de over. Tilnærmet alle anmeldte lovbrudd med «mistenkt» under 15 år på gjerningstidspunktet faller i kategorien «Henlagt fordi mistenkte er under 15 år». For de som er 15 år og eldre brukes flere typer av avgjørelser som gir mer informasjon om hvorvidt påtalemyndigheten mener at den anmeldte beviselig er gjerningspersonen. I og med at man for de under 15 år har mindre avklart informasjon om hvorvidt påtalemyndigheten, ved avsluttet etterforskning, mener å ha «utpekt» dem til å være gjerningspersonen eller ikke – blir kriterier for å komme med i disse statistikkene litt ulike for dem og de eldre. Ifølge SSB blir for eksempel nesten alle som blir anmeldte når de er under den kriminelle lavalder regnet som «siktet» i statistikken, mens dette bare har vært tilfelle for om lag 60–70 prosent av alle mistenkte i alderen 15–17 år de siste årene.

Dette betyr at dersom vi for eksempel skal sammenlikne utviklingen «siktelsers» i ulike aldersgrupper over og under den kriminelle lavalder, så må man justere for denne forskjellen for å få sammenliknbare tall. I figurene 13 og 14 har vi brukt SSBs justerte tall. For mer om statistikk over anmeldelser/siktelsers blant unge, se SSBs høringsvar til Storberget et al. (2025).⁵

I de øvrige analysene, der vi har laget utfallsvariabler basert på om en person er registrert som «siktet» gjennom en lengre tidsperiode, for eksempel fra og med året man fylte 14 år til og med året man fylte 20 år, så har vi imidlertid valgt å inkludere tall over «siktede» fra og med året man fyller 14 år. Dette inkluderer altså tall basert på anmeldelser som havner i kategorien «Henlagt fordi mistenkte er under 15 år». Ettersom vi her ikke eksplisitt sammenlikner de over og de under 15 år, ser vi det ikke som nødvendig å justere for ulik «siktelsesprosent». Forskjellen i andel anmeldelser som ender i siktelsers har dessuten endret seg over tid, og det er grunn til å tro at forskjellen var mindre i det året som er mest aktuelt i våre analyser, som altså er 2017 – det året 2003-kullet fylte 14 år.

Alternativt kunne vi valgt å kun bruke siktelsers i aldersspennet 15 til 20 år. Da ville for eksempel andelen siktede blant gutter født 2003 med foreldre fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU være på 22 prosent i stedet for på 24 prosent, mens den for gutter uten innvandrerbakgrunn ville vært på 14 prosent i stedet for på 15 prosent. Grunnen til at vi likevel har valgt å starte ved 14 år er at vi anså det som relevant å få med de yngste aldersgruppene. En eventuell justering av tallene for de under 15 år ville uansett gitt minimale endringer i resultater (nedjustering med 0,6–0,7 for ett av syv

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-rapport-fra-ekspertgruppen-om-tiltak-for-barn-som-be-gar-gjentatt-eller-alvorlig-kriminalitet/id3099180/?uid=a850b431-1925-4d03-8832-2549e24cf3ce>

år vil for eksempel innebære justeringer på under 1 prosentpoeng i total andel siktede i løpet av ungdomstiden i de mest utsatte gruppene).

1.5 Gangen i notatet

Etter denne innledningen vil vi i kapittel 2 se på betydningen av kjønn, alder, geografi og utviklingen over tid. Her vil vi se på forskjeller mellom gutter og jenter i ulike aldre, forskjeller mellom byer i Norge og bydeler i Oslo og utviklingen over tid med tanke på ungdomskriminalitet. Kapittel 3 er det mest omfattende og tar for seg sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn og siktelser for vold og andre lovbrudd. Her vil vi særlig vektlegge i hvilken grad sosiale forskjeller kan bidra til å forklare forskjeller i andel siktede mellom ulike grupper. Til slutt vil kapittel 4 ta for seg hvordan siktelser i ungdomstiden henger sammen med risiko for utenforskap i overgangen til voksenlivet.

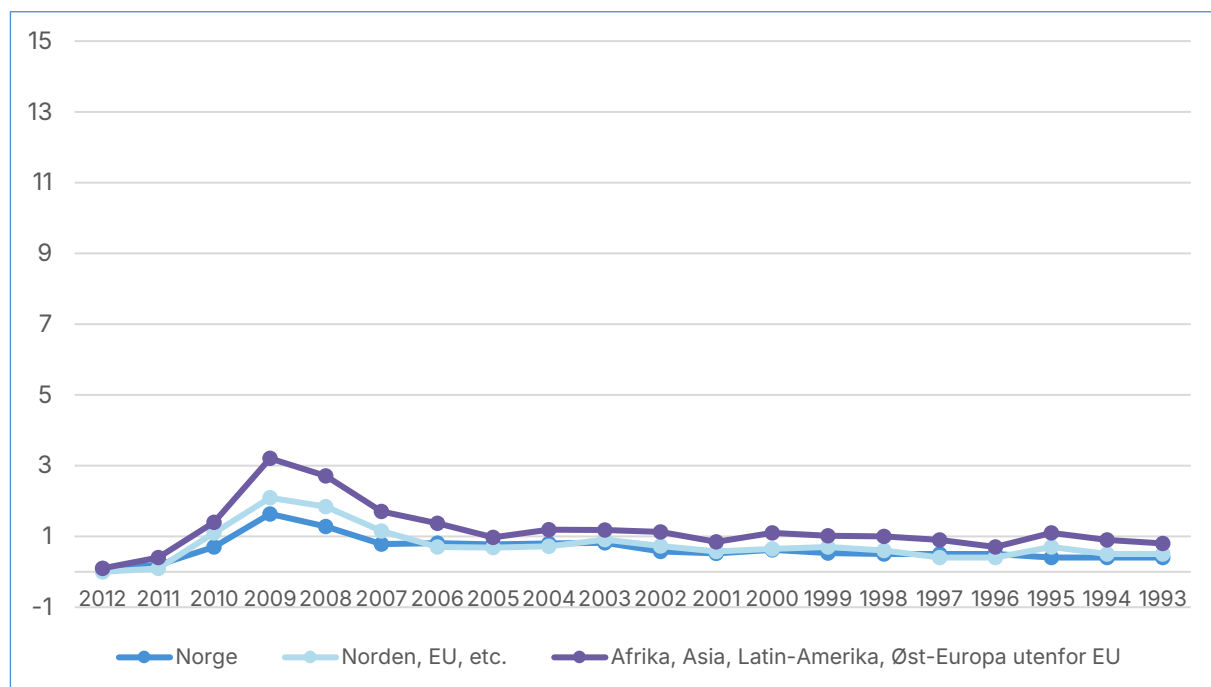
2 Betydningen av kjønn, alder, geografi og utvikling over tid

I dette kapittelet vil vi belyse noen brede mønstre i norsk ungdomskriminalitet, med utgangspunkt i data over siktelsler blant unge med og uten innvandrerbakgrunn. Kapittelet består av tre deler. Først vil vi gi et overblikk over hva ulike grupper ungdom blir siktet for, der vi særlig retter oppmerksomheten mot kjønn og alder. Deretter vil vi undersøke om det er geografiske forskjeller mellom ulike byer i Norge og mellom ulike bydeler i Oslo, med tanke på andelen ungdom med og uten innvandrerbakgrunn som blir siktet for et lovbrudd. Til sist vil vi undersøke utviklingen i ungdomskriminalitet over tid, for gutter med og uten innvandrerbakgrunn. Hensikten med dette kapittelet er ikke å bidra med nye analyser av stedseffekter eller historisk utvikling, siden analysene er for enkle og deskriptive. I stedet er hensikten å gi et bredt overblikk som kan fungere som bakgrunn til de mer detaljerte analysene i neste kapittel, der vi tar for oss sammenhengen mellom innvandrerbakgrunn, siktelsler og betydningen av sosiale forhold.

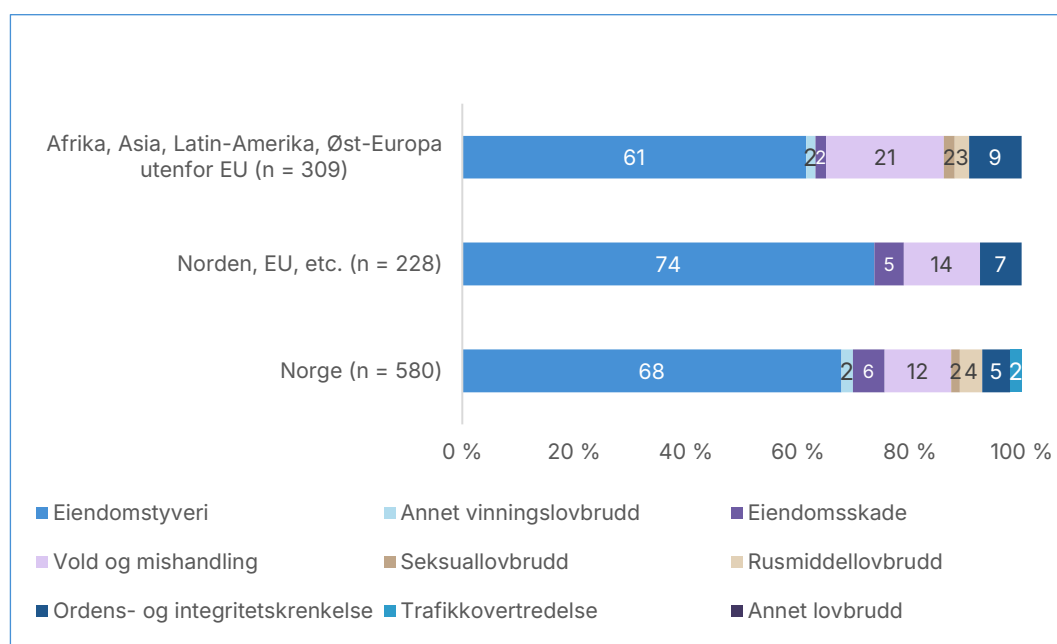
2.1 Kjønn, alder og ulike typer siktelsler

For å belyse hvordan siktelsler henger sammen med kjønn og alder, tar vi utgangspunkt i andel gutter og jenter som ble siktet for et lovbrudd i 2023, fordelt på ulike alderskohorter og foreldres føderregion. Deretter ser vi på hvilken type lovbrudd ungdom i to ulike aldersgrupper av gutter og jenter – henholdsvis 14–15-åringer og 19–20-åringer – ble siktet for, fordelt på foreldres føderregion.

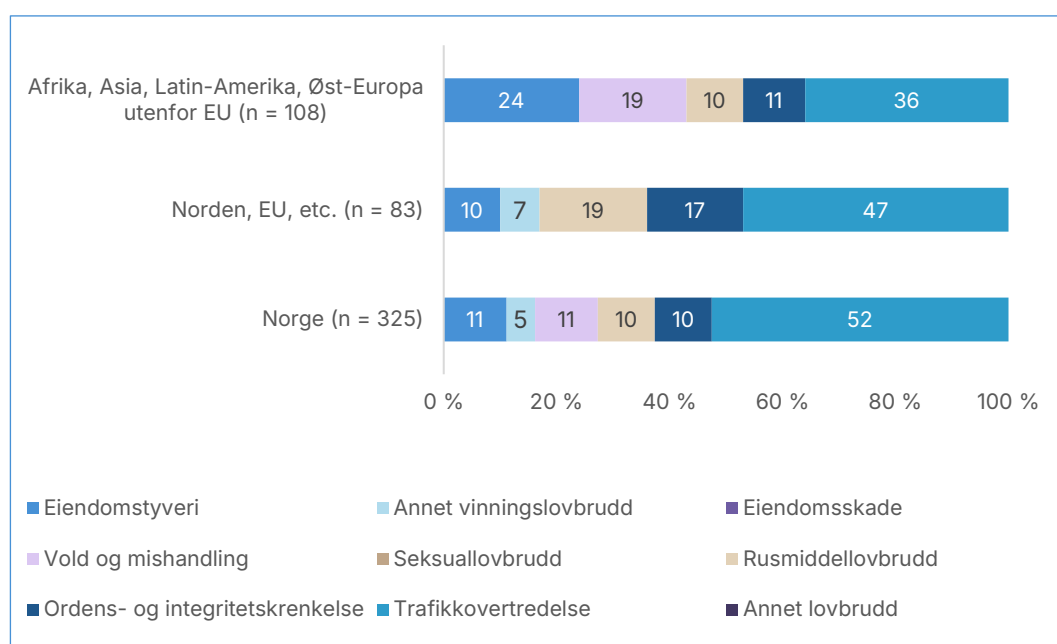
Figur 1: Siktete i 2023 etter fødselskohort og opprinnelsesregion. Prosent. Jenter

Figur 2: Type lovbrudd, etter foreldres føderregion. Siktete i 2023. Alderskohort 2008–2009 (14–15 år). Jenter

Figur 3: Type lovbrudd, etter foreldres føderregion. Siktete i 2023. Alderskohort 2003–2004 (19–20 år). Jenter

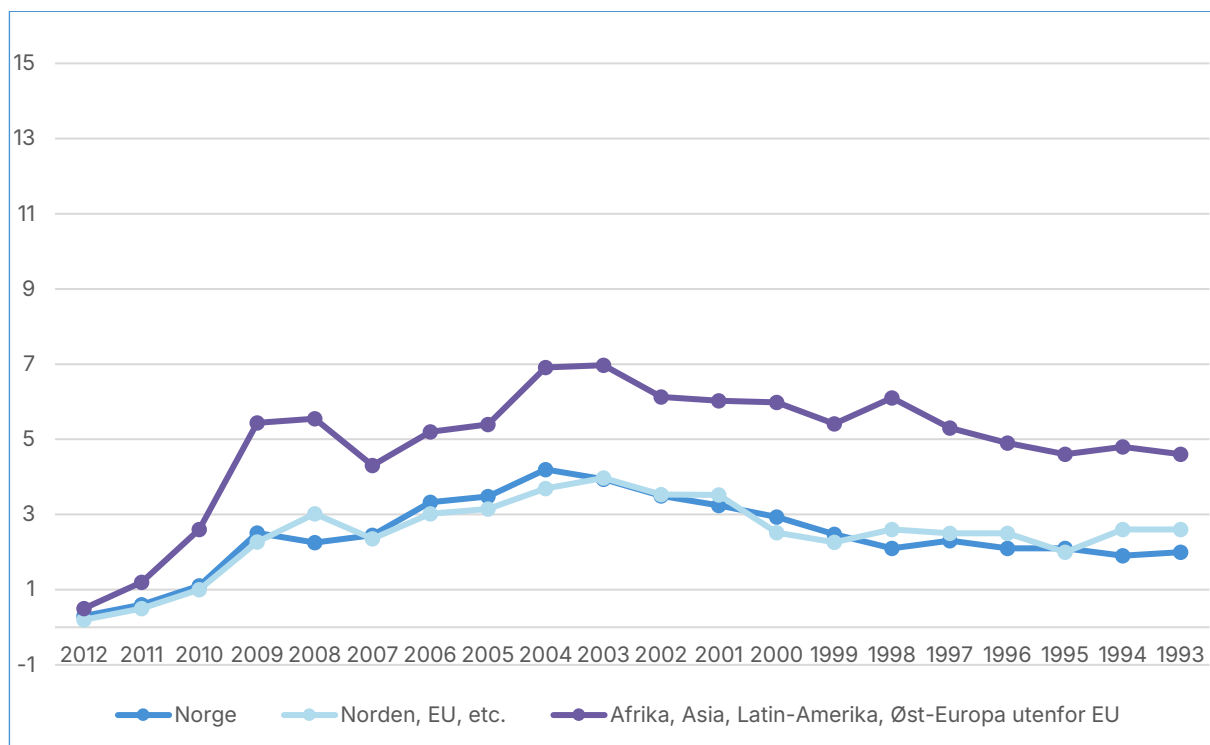
Resultatene viser at det er store forskjeller mellom kjønnene når det kommer til hvor mange som blir siktet, i hvilken alder de blir siktet og hva slags lovbrudd de siktes for. Satt på spissen kan man si at jenters kriminelle løpebane i de aller fleste tilfeller begynner og slutter med «nasking» i 14–15-årsalderen. Figur 1 viser at i alderskohortene 14–15 år så ble cirka 1,3–1,6 prosent av jenter uten innvandrerbakgrunn og cirka 2,7–3,2 prosent av jenter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU siktet for et lovbrudd. I de litt eldre årskullene blant jenter synker andelen siktete til henholdsvis litt under og litt over én prosent – forskjellen mellom de med og uten innvandrerbakgrunn forsvinner nesten. Merk at skalaen kun går til 15 prosent og at

det er snakk om små andeler av den totale populasjonen. Når vi ser på hva slags type lovbrudd jenter ble siktet for, ser vi at det store flertallet av siktelsene blant de som er 14–15 år er for eiendomstyveri (Figur 2). Når vi ser på hva slags lovbrudd jenter på 19–20 år blir siktet for – som altså gjelder langt færre – ser vi at trafikkovertrедelser utgjør den største kategorien (Figur 3).

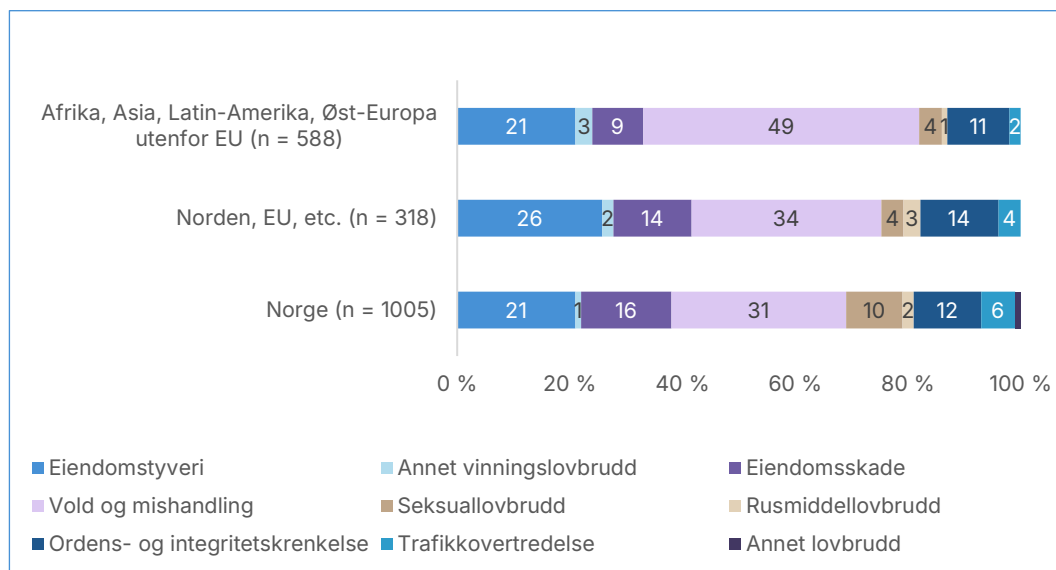
Når det gjelder gutter ser bildet annerledes ut. Figur 4 viser at i alderskohortene 14–15 år ble cirka 2,5 prosent av gutter uten innvandrerbakgrunn og cirka 5,5 prosent av gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU siktet for et lovbrudd. Men i motsetning til blant jenter holder andelen siktede seg relativt jevnt utover i de eldre årskullene, med en liten topp blant de som er 20–21 år, hvorav om lag 4 prosent av de uten innvandrerbakgrunn og 7 prosent av de med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU ble siktet for et lovbrudd. Når vi ser på hva gutter ble siktet for, ser vi at siktelsene for vold og mishandling utgjør en langt større andel, særlig blant de yngste (Figur 5). Blant eldre gutter utgjør ikke overraskende trafikkovertrедelser også en større andel av siktelsene (Figur 6). Videre ser vi at gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU både er overrepresentert med tanke på siktelsene generelt, og særlig med tanke på siktelsene for vold i tenårene.

Disse store kjønnsforskjellene ligger til grunn for at vi i de videre analysene i hovedsak vil konsentrere oss om gutter, ettersom de står for det aller meste av den ungdomskriminaliteten som fanges opp av politi og rettsvesen.

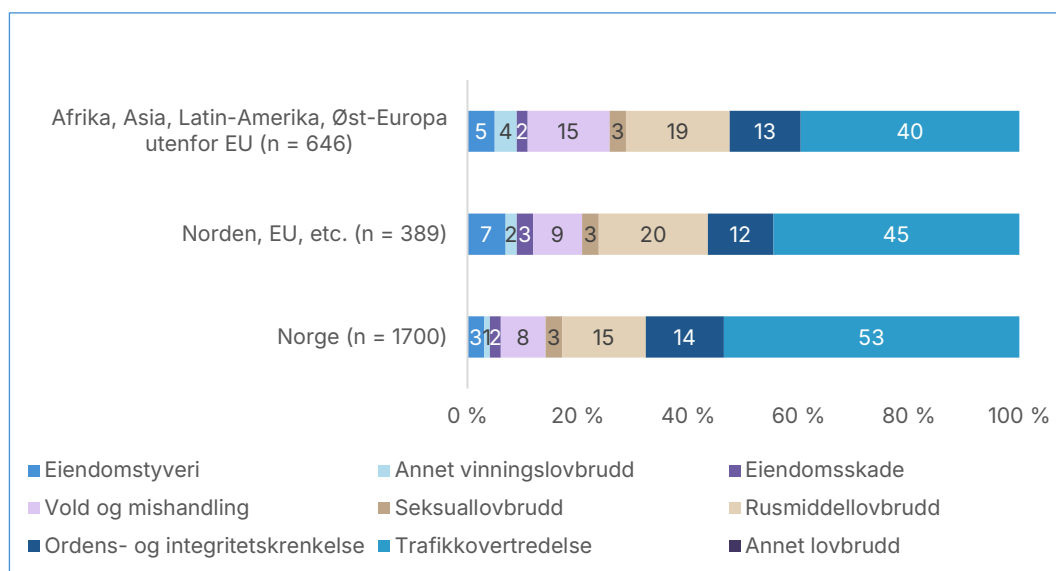
Figur 4: Siktede i 2023 etter fødselskohort og opprinnelsesregion. Prosent. Gutter

Figur 5: Type lovbrudd, etter foreldres føde-region. Siktelser i 2023. Alderskohort 2008–2009 (14–15 år). Gutter

Figur 6: Type lovbrudd, etter foreldres føde-region. Siktelser i 2023. Alderskohort 2003–2004 (19–20 år). Gutter

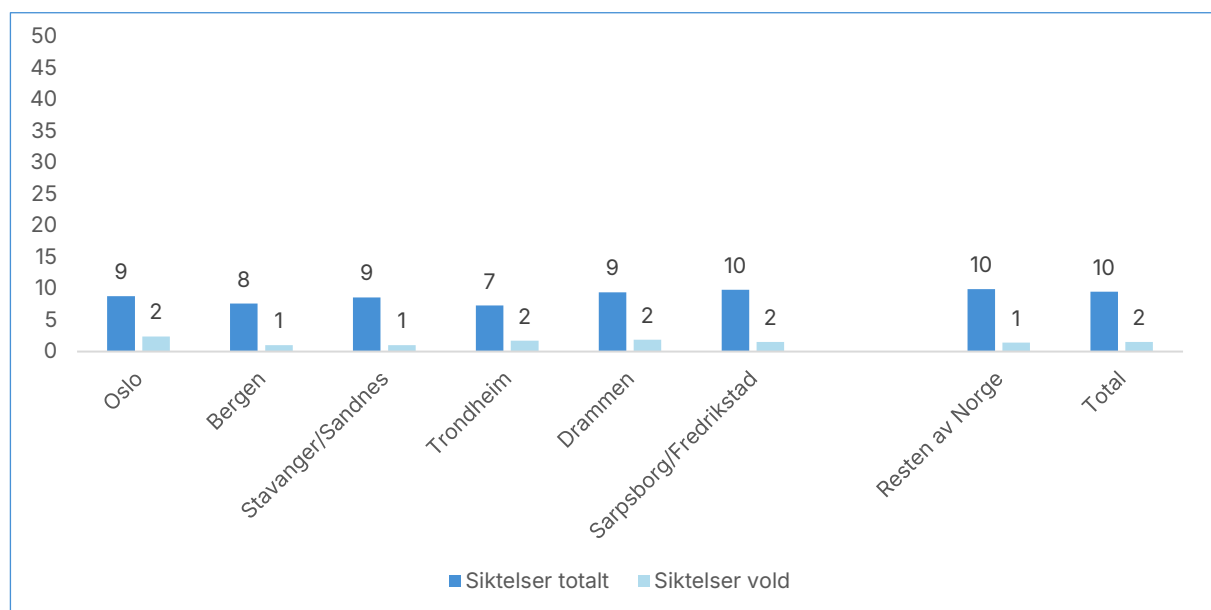
2.2 Andel siktede i ulike byer og bydeler

For å undersøke geografiske forskjeller mellom ulike byer i Norge og mellom ulike bydeler i Oslo, tar vi utgangspunkt i fødselskohortene 2002 til 2006. Deretter ser vi på hvor mange av guttene i disse årskullene som ble siktet for et lovbrudd i perioden 2021–2023, og mer spesifikt hvor mange som ble siktet for vold. Det betyr at måleperioden består av aldersspennet fra 15–19 år til 17–21 år. Hensikten med å lage en såpass bred kategori er å få nok siktelsener til å – i tillegg til foreldres føde-region – kunne bryte analysene ned på de seks største byområdene i Norge, samt ulike bydeler i Oslo.

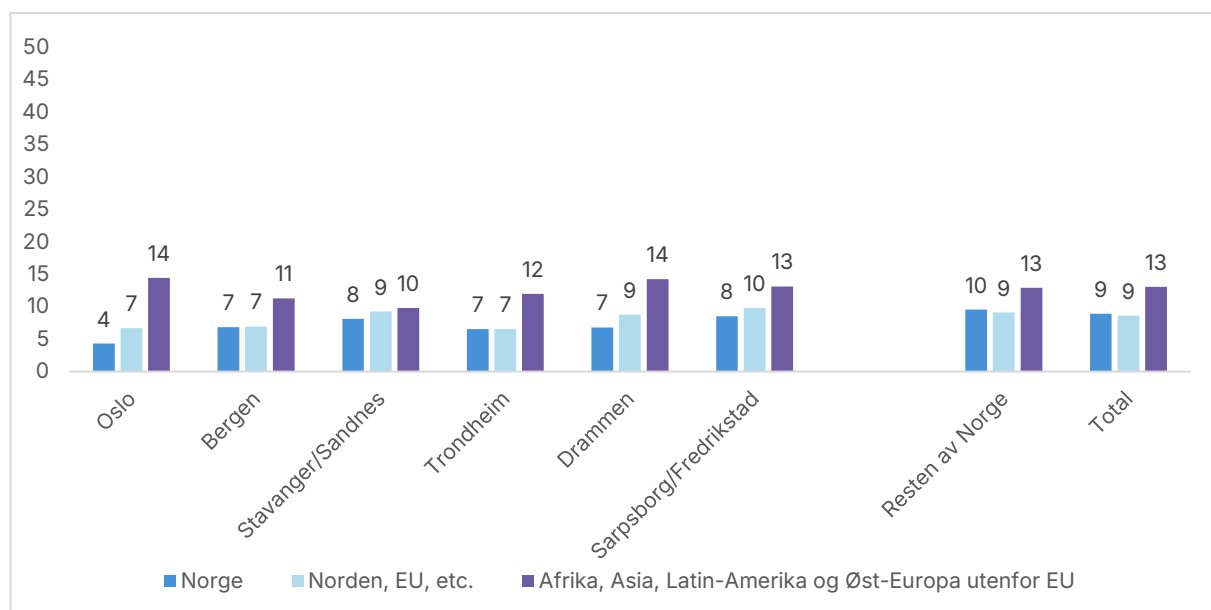
Analysen viser at det er relativt små forskjeller mellom ulike byer i Norge, så vel som resten av landet, med tanke på andelen siktede blant gutter i denne alderen. Mens 10 prosent av alle gutter i Norge født 2002–2006 ble siktet for et lovbrudd i perioden 2021–2023, gjaldt dette 9 prosent i Oslo, 8 prosent i Bergen, 9 prosent i Stavanger/Sandnes, 7

prosent i Trondheim, 9 prosent i Drammen og 10 prosent i Sarpsborg/Fredrikstad. Andelen i samme alderskohorter som ble siktet for vold i samme tidsperiode lå på 1 eller 2 prosent i alle byene, så vel som i resten av landet. Den samlede andelen siktede i ulike deler av landet er med andre ord relativt lik. Dette kan framstå som overraskende, gitt hvor store forskjeller i andelen med innvandrerbakgrunn i ulike deler av landet, og det faktum at gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU er overrepresentert blant siktede. Andelen unge med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU er for eksempel mer enn dobbelt så høy i Oslo som den er i byer som Stavanger og Trondheim, og mer enn tre ganger så høy som i landet for øvrig.

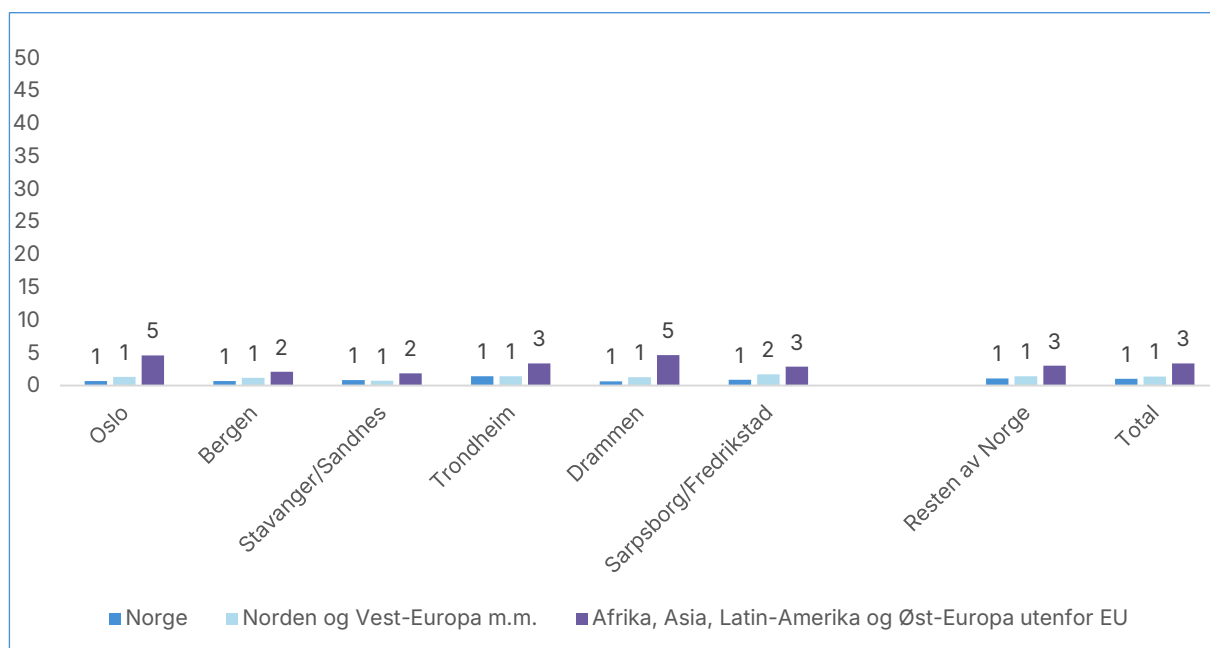
Figur 7: Andel siktede totalt og andel siktet for vold i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter bosted (6 største byområder)

Figur 8: Andel siktede totalt i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter foreldres føde-region og bosted (6 største byområder).

Figur 9: Andel siktet for vold i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter foreldres føde-region og bosted (6 største byområder)

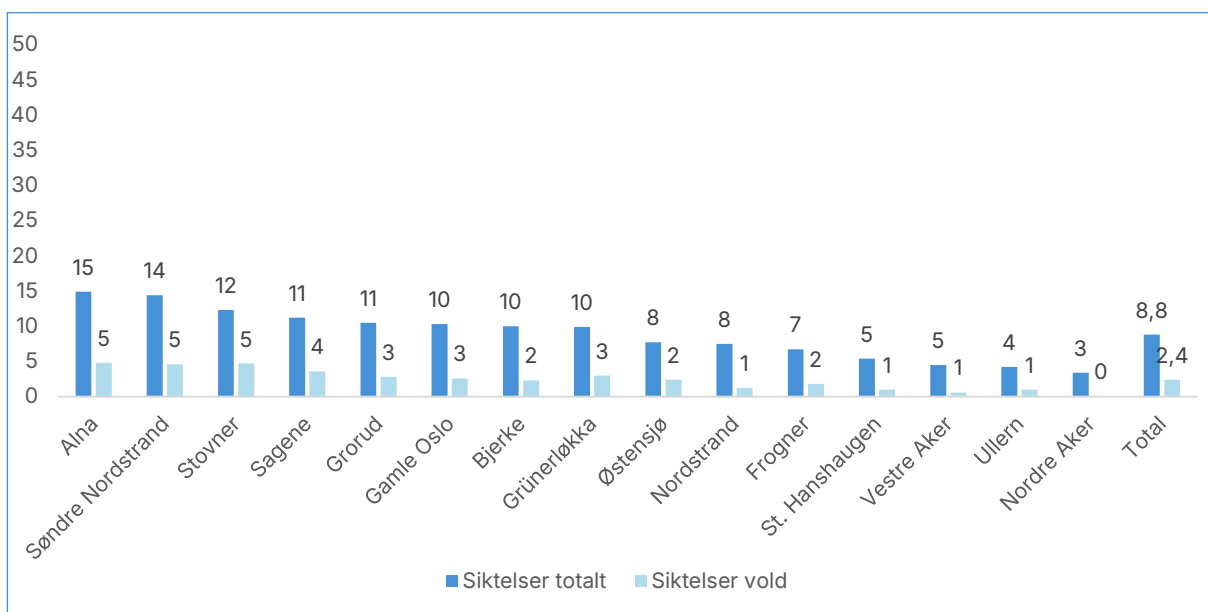

Når den totale andelen siktede likevel ikke er særlig mye større i Oslo enn i resten av landet, skyldes det at unge uten innvandrerbakgrunn bosatt i Oslo har lavere andel siktede enn unge uten innvandrerbakgrunn i resten av landet. I landet som helhet var andelen siktede blant gutter uten innvandrerbakgrunn på 9 prosent, mens andelen blant gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU var på 13 prosent. I Oslo var derimot de tilsvarende tallene 4 og 14 prosent. Gutter med innvandrerbakgrunn i Oslo var med andre ord litt mer overrepresentert blant siktede i Oslo (og Drammen) enn i resten av landet, mens unge uten innvandrerbakgrunn i Oslo var til gjengjeld betydelig underrepresentert sammenliknet med resten av landet.

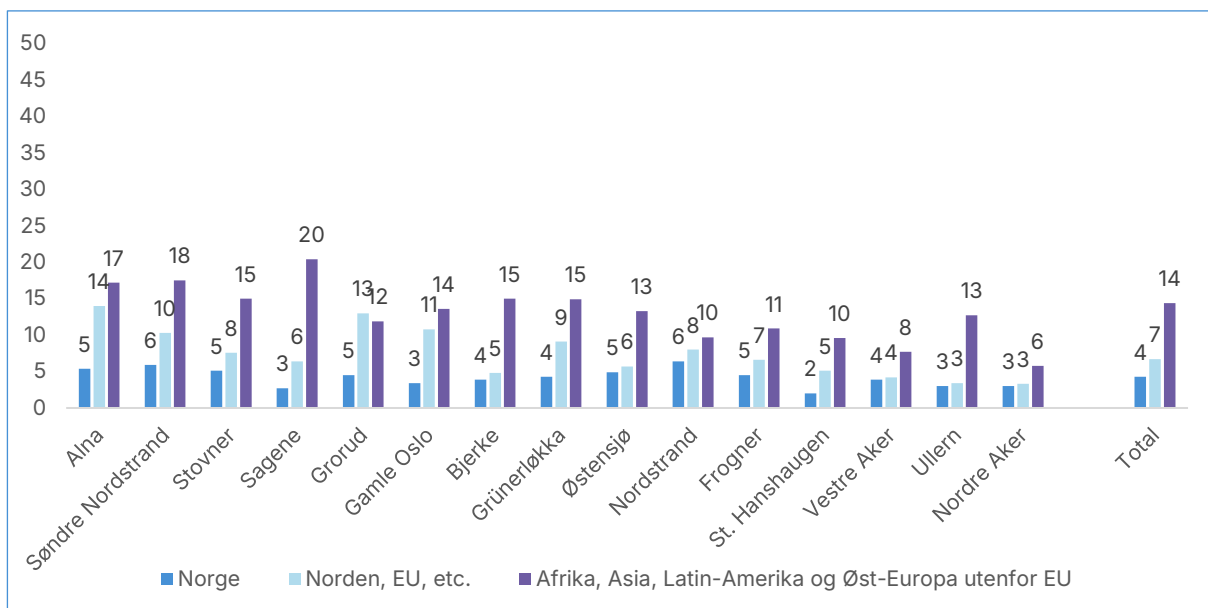
Forskjellene mellom bydeler innad i Oslo er langt større enn forskjellene mellom ulike byer og deler av landet. Blant gutter født i 2003 som var bosatt i bydeler som Alna, Søndre Nordstrand og Stovner ble 12–15 prosent siktet for et lovbrudd i 2023, og rundt 5 prosent ble siktet for vold. I bydeler som Ullern og Vestre og Nordre Aker var det derimot bare rundt 5 prosent som ble siktet for et lovbrudd og kun 1 prosent som ble siktet for vold. Dette gjenspeiler dels den svært ulike sammensetningen med tanke på innvandrerbakgrunn i de ulike bydelene – unge med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU utgjør mer enn halvparten av guttene i 2003-kullet i bydeler som Alna, Stovner, Grorud, Bjerke og Gamle Oslo, men bare 10–15 prosent i bydeler som Ullern, Nordre Aker, Vestre Aker og Nordstrand – og dels at andelen siktede i alle grupper er litt lavere i Oslos vestlige bydeler.

Det er imidlertid viktig å understreke at vi her kun har undersøkt variasjon mellom relativt store geografiske områder. Tidligere forskning viser at det i tillegg er relativt store variasjoner mellom ulike boligområder innad i de ulike bydelene, der enkelte mindre områder peker seg ut med høy forekomst av ungdomskriminalitet (Allvin et al., 2024). En slik finkornet analyse av ulike boligområder ligger imidlertid utenfor rammene av denne studien.

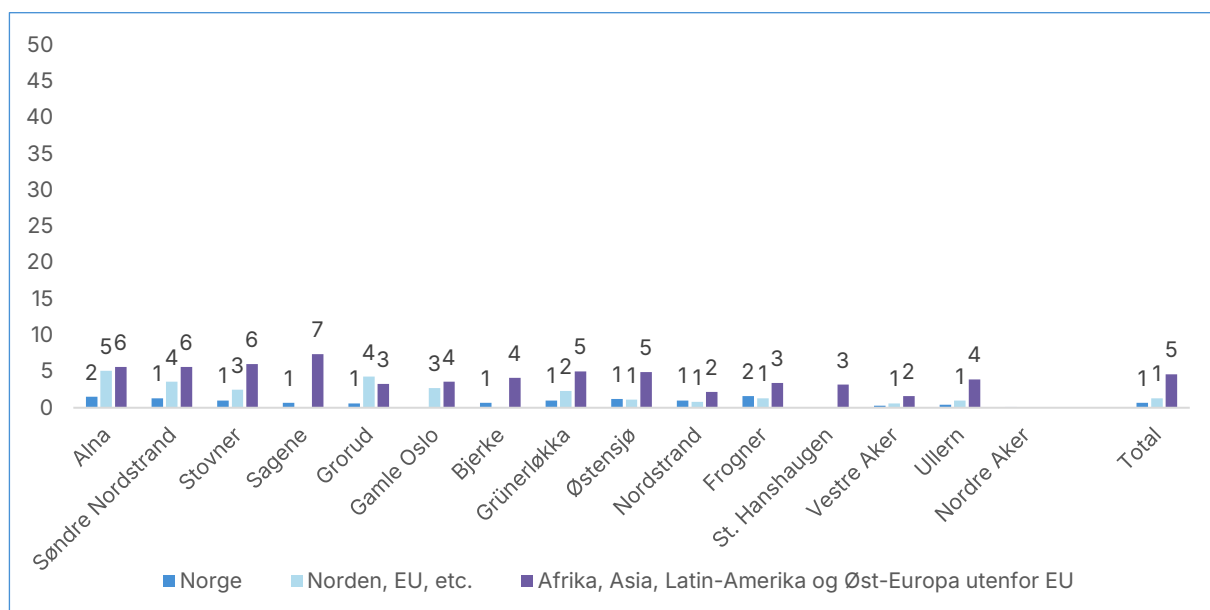
Figur 10: Andel siktet totalt og andel siktet for vold i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter bydel i Oslo

Figur 11: Andel siktet totalt i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter bydel i Oslo og foreldres føderregion

Figur 12: Andel siktet for vold i perioden 2021–2023. Gutter født 2002–2006, etter bydel i Oslo og foreldres fødere region

2.3 Utvikling over tid – flere eller færre siktelsler de siste 20 årene?

Spørsmålet om hvorvidt ungdomskriminaliteten øker eller synker dukker ofte opp i mediene – ofte med ulikt svar. Her er det verdt å gjenta at data over siktelsler ikke nødvendigvis er et fullgodt mål på endringer i faktisk kriminalitet. Endringer i antall eller andel siktelsler kan gjenspeile endringer i faktisk kriminalitet, men det kan også gjenspeile endringer i politiets innsats, fokus, prioriteringer og evne til å fange opp saker. For å belyse endringer i andel siktelsler blant unge viser vi først andel siktelsler generelt og siktelsler for vold i ulike aldersgrupper hvert år fra 2002 til 2024. Deretter vil vi se spesifikt på om unge med innvandrerbakgrunn er mer eller mindre overrepresentert i siktelsesstatistikken nå enn de var for om lag 20 år siden. For å gjøre dette zoomer vi inn på gutter født i henholdsvis 1988 og 2003, fordelt etter foreldrenes fødere region, og sammenlikner hvor mange av dem som i løpet av aldersspennet 14–20 år ble siktet for et lovbrudd, hvor mange som var registrert i siktelsesstatistikken i mer enn ett år, og hvor mange som ble siktet for vold.

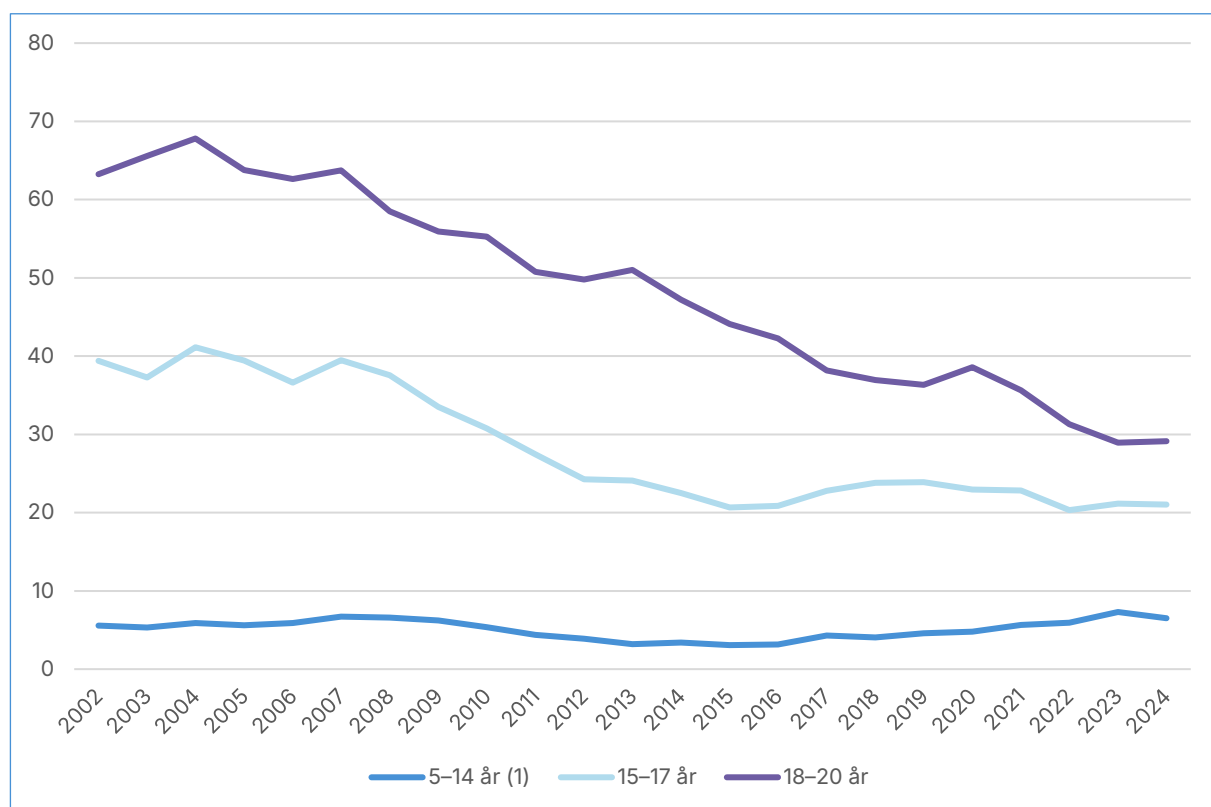
Figur 13 viser andel siktede personer i alt, målt i promille, etter aldersgruppe og år. Den viser at blant de eldste ungdommene har det vært en jevn nedgang i andel som blir siktet i hele perioden mellom 2002 og 2023. Blant ungdom mellom 15 og 17 år har det også vært en tydelig nedgang etter tidlig på 2000-tallet, men kurven flater ut etter cirka 2015. For de yngste aldersgruppene under 15 år har endringene vært mindre, men med en svakt økende trend etter 2016.

Figur 14 viser utviklingen i siktelsler for vold. Også her ser vi en jevn nedgang i andel siktede blant ungdom i alderen 18–20 år. For ungdom i alderen 15–17 år viser figuren også en tydelig nedgang i perioden 2002 til rundt 2015–2016, men etter dette har andelen som blir siktet for vold økt litt – om enn ikke til samme nivå som tidlig på 2000-tallet. Blant de aller yngste har andelen siktet for vold økt noe i perioden etter 2015.

Når vi viser tall for utviklingen i siktelser blant unge under 15 år, må vi imidlertid minne om at disse er under den kriminelle lavalder. Tallene er derfor basert på anmeldelser – ikke siktelser – som sannsynligvis er en enda mindre pålitelig kilde til informasjon om faktisk kriminalitet. Videre bruker vi her SSBs tall som justerer for det faktum at mange anmeldelser ikke munner ut i siktelser. Tallene her er derfor et estimat der man justerer for hvor stor andel av anmeldelser som gir grunnlag for siktelser i de eldre aldersgruppene, slik at man skal kunne sammenlikne tallene for de ulike gruppene. Dersom man kun ser på anmeldelser, er økningen i de yngste aldersgruppene noe større, og særlig for vold.⁶ Slike tall må uansett tolkes med varsomhet. Hvorvidt endringer reflekterer reelle endringer i voldshendelser blant barn under den kriminelle lavalder eller endringer i hvordan samfunnet responderer på slike hendelser – for eksempel dersom hendelser som tidligere ble definert som «alminnelig slåssing» i større grad forstås som «kriminalitet» og blir anmeldt til politiet – er imidlertid vanskelig å si noe om basert på registerdata alene.

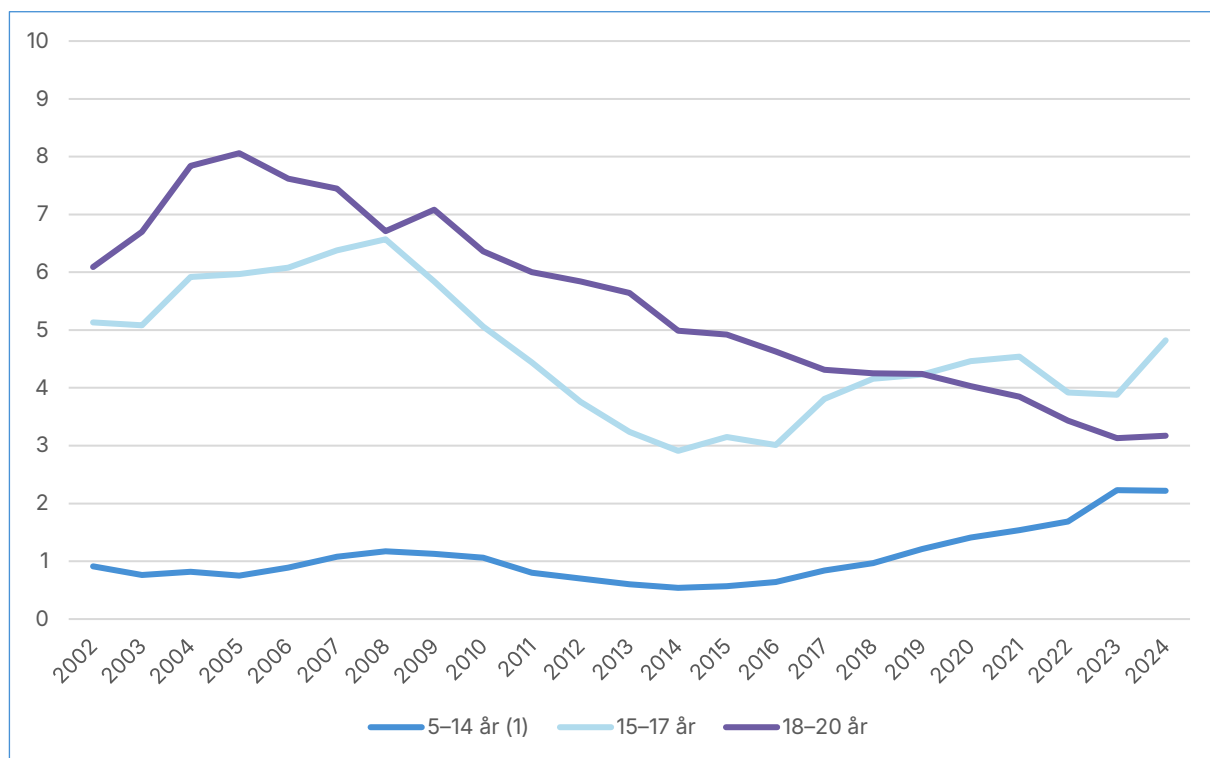
Hovedbildet er uansett – i den grad siktelser er en god indikator – at det har vært en betydelig nedgang i ungdomskriminalitet de siste 20 årene, samtidig som det i perioden etter 2015 har vært en viss økning i registrert vold i de yngste aldersgruppene – om enn ikke tilbake til nivået fra det tidlige 2000-tallet.

Figur 13: Siktede personer i alt, etter aldersgruppe og år. Promille

⁶ Se SSBs høringsvar til Storberget-utvalget. Her skriver SSB følgende: «Tilnærmet alle anmeldelser med mistenkte under 15 år ender opp som siktelse (og siktede personer) i statistikken, mens dette gjelder kun for om lag 55 prosent (i 2023) av alle mistenkte i eldre aldersgrupper. Omfanget av denne type anmeldelser, og deres betydning for kategoriene i statistikken over siktelser, varierer over tid og for ulike typer av lovbrudd. Mer generelt innebærer dette at siktelser i aldersgruppen 5-14 år ikke kan sammenliknes med siktelser i andre aldersgrupper.»

Figur 14: Personer siktet for vold og mishandling, etter aldersgruppe og år. Promille

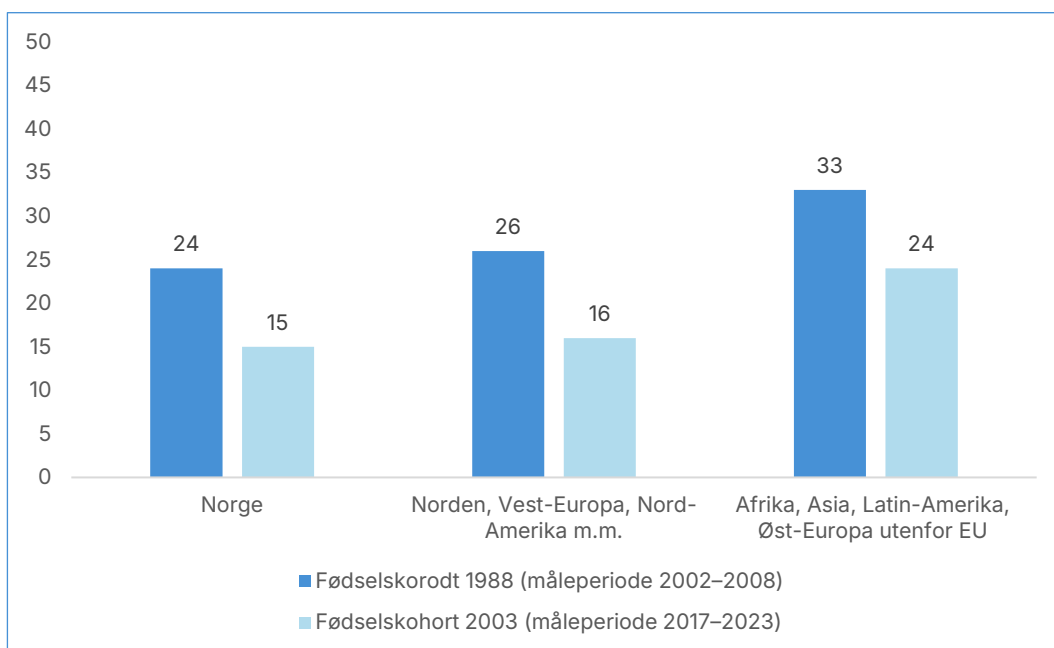

Unge med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i kriminalitetsstatistikken, og denne gruppen har blitt mer enn tredoblet siden tidlig på 2000-tallet. Hvis man ser bort fra alt annet skulle man da tro at ungdomskriminaliteten ville være høyere nå enn før, men slik er det altså ikke. Tvert imot synes den samlede ungdomskriminaliteten målt i siktelsler å være lavere i dag enn den var tidlig på 2000-tallet. For å undersøke nærmere hvordan andelen siktede blant dem med og uten innvandrerbakgrunn har endret seg i løpet av perioden, tar vi derfor for oss to ulike fødselskohorter, født i henholdsvis 1988 og 2003. Deretter undersøker vi hvor mange som har blitt siktet for et lovbrudd og hvor mange som har blitt siktet for vold da de var i alderen mellom 14 og 20 år. Det betyr at måleperioden for den eldste kohorten er 2002–2008, mens måleperioden for den yngste kohorten er 2017–2023.

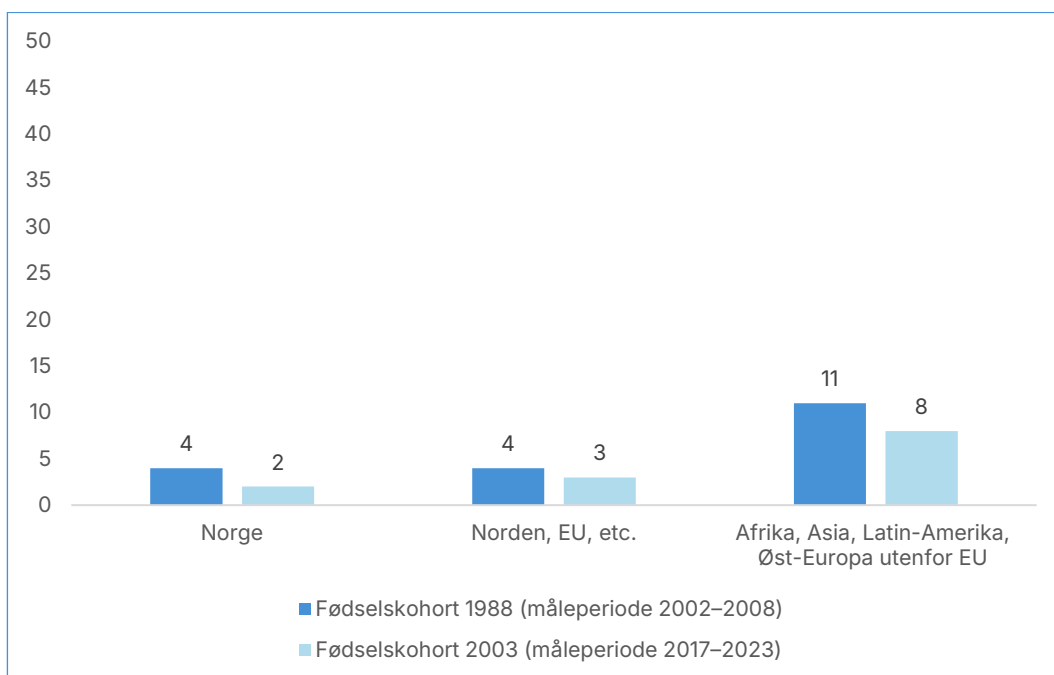
Figur 15 viser at blant gutter i 1988-kohorten ble 24 prosent av de uten innvandrerbakgrunn og 33 prosent av de med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU siktet for et lovbrudd i alderen 14–20 år.⁷ Femten år senere hadde andelen sunket i begge grupper til henholdsvis 15 prosent og 24 prosent. Når vi ser på andelen som ble siktet for vold i de samme to periodene i de to fødselskohortene, ser vi at andelen voldssiktelsler har sunket fra 4 til 2 prosent blant de uten innvandrerbakgrunn og fra 11 til 8 prosent blant de med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. Ungdomskriminaliteten – målt både som siktelsler generelt og siktelsler for vold – synes med andre ord å ha gått ned i alle grupper, både blant unge med og unge uten innvandrerbakgrunn.

⁷ Merk at vi her måler over en 7-års periode. Det betyr at andelen siktelsler vil være høyere enn når vi kun ser på færre år av gangen.

Figur 15: Andel gutter som ble siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 års alder, etter foreldres føderregion. To ulike fødselskohorter (1988 og 2003). Prosent

Figur 16: Andel gutter som ble siktet for vold mellom 14 og 20 års alder, etter foreldres føderregion. To ulike fødselskohorter (1988 og 2003). Prosent

3 Siktelser, innvandrerbakgrunn og sosiale forhold

I dette kapittelet undersøker vi i hvilken grad det er forskjeller mellom ulike grupper ungdom med tanke på hvor mange som blir siktet for lovbrudd i løpet av ungdomstiden, og hvordan siktelser henger sammen med sosiale forhold. Vi tar utgangspunkt i et årskull gutter, født i 2003, og ser på siktelser i perioden 2017–2023, det vil si i løpet av alderen 14 til 20 år. Vi setter søkelys på tre utfallsvariabler i denne gruppen: 1) andelen som har vært siktet for minst ett lovbrudd, 2) andelen som har blitt siktet i mer enn ett av årene i perioden (gjengangere), og 3) andelen som har vært siktet for vold i løpet av denne perioden. Merk at vi her måler over en 7-års periode. Det betyr at andelen siktelser vil være høyere enn når vi kun ser på færre år av gangen.

Vi begynner med å undersøke forskjeller i andelen omtalt over mellom ulike grupper etter foreldres fødeland. Her vil vi se på forskjeller etter hvorvidt man har innvandrerbakgrunn, hvilke verdensregioner så vel som enkeltland foreldrene kommer fra.⁸

Deretter vil vi se på sammenhengen mellom siktelser og sosiale forhold. Her vil vi først se på sammenhengen på gruppenivå. Er det slik at de gruppene som vokser opp med de største sosiale levekårsutfordringene også er de gruppene som i størst grad er overrepresentert i siktelser? Det kan i så fall si noe om betydningen av det å tilhøre en sosialt utsatt gruppe – uavhengig av ens egen individuelle situasjon. Grunnen til at vi inkluderer slike analyser på gruppenivå er at vi vet fra litteraturen om ungdomskriminalitet at såkalt kategorisk ulikhet – det at den gruppen du tilhører og/eller identifiseres med har lav sosioøkonomisk status – kan ha vel så stor betydning som ens egen individuelle situasjon. «Effekten» av slik kategorisk ulikhet vil imidlertid komme til uttrykk som effekter av landbakgrunn i de individuelle analysene.

Når vi går videre til analyser på individnivå vil vi først se på sammenhengen mellom siktelser, innvandrerbakgrunn og de ulike sosioøkonomiske bakgrunnsvariablene hver for seg. Er det slik at de individene som har disse kjennetegnene innad i hver gruppe også har høyere andel siktelser?

Etter disse deskriptive analysene vil vi gjøre stegvise regresjonsanalyser der vi ser på den isolerte betydningen av hver av disse variablene i en og samme modell. Disse gir oss et mål på hvor stor betydning hver enkelt av de ulike variablene påvirker sannsynligheten for å bli siktet, alt annet likt, samtidig som det også lar oss måle hvor stor andel av overrepresentasjonen i ulike grupper som kan knyttes til forskjeller i akkurat disse variablene. Her er det imidlertid grunn til å minne om at vi kun har tilgang til bakgrunnsvariabler fra offentlige registre, som i hovedsak sier noe om betydningen av individuelle forskjeller i sosioøkonomisk status og levekår. Disse fanger ikke opp betydningen av en rekke forhold som vi kan anta har stor forklaringskraft når det gjelder å forstå forskjeller i siktelser mellom grupper.

⁸ Merk at når vi bryter analysene ned på enkeltland, så er tallene relativt små for enkelte grupper.

Regresjonsanalysene vil for eksempel ikke fange opp erfaringer med rasisme og diskriminering, nettverkseffekter eller betydningen av identitet, religion og religiøsitet og andre kulturelle holdninger og orienteringer. Det er med andre ord ingen grunn til å tro at de variablene vi her har tilgang til skal kunne forklare alle forskjeller mellom grupper. Analysene kan likevel bidra til å belyse hvordan siktelsener i ungdomstiden i større eller mindre grad henger sammen med ulike bakgrunnskjennetegn, og sier dermed noe om hvilke grupper som er mest i risikozonen.

3.1 Siktelsener etter landbakgrunn og innvandringsstatus

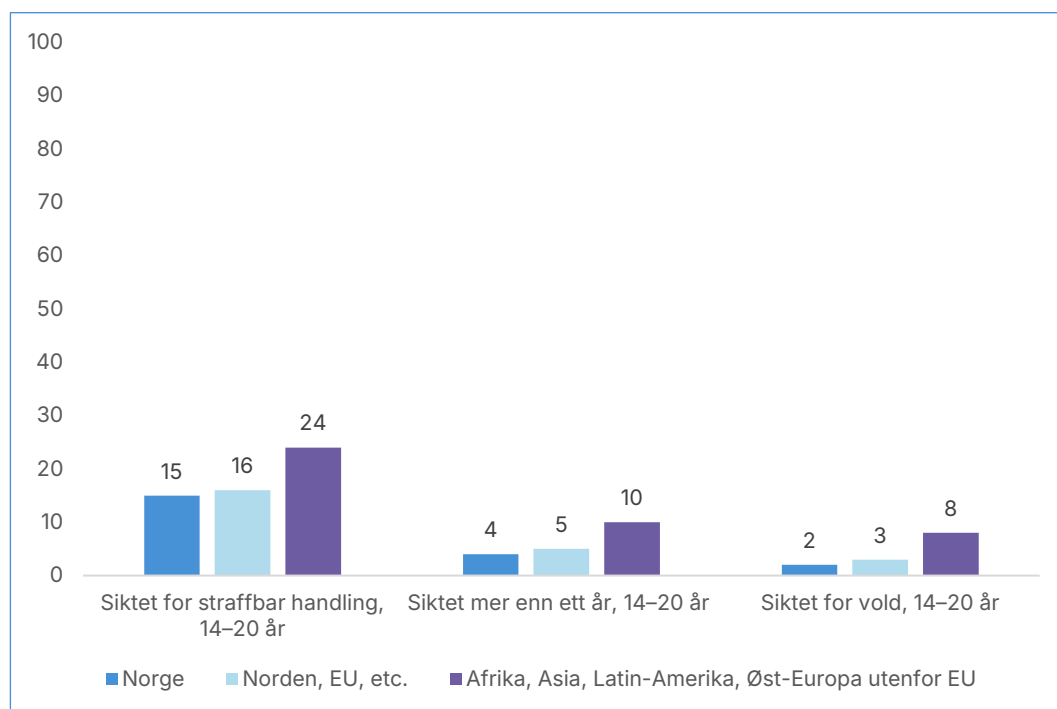
Gutter født i 2003 utgjør til sammen 30 774 personer. 5 051 av disse ble siktet for et lovbrudd i løpet av ungdomstiden. Blant alle som ble siktet for et lovbrudd i perioden, så hadde 62 prosent norsk bakgrunn, 16 prosent hadde innvandrerbakgrunn fra Norden, EU etc., mens 22 prosent hadde bakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. Gutter med innvandrerbakgrunn utgjør altså et mindretall blant siktede målt i absolutte tall, men er likevel overrepresentert relativt til befolkningsstørrelsen.

Figur 17 viser andelen innenfor hver gruppe som ble siktet. Den viser at 15 prosent av alle gutter i 2003-kullet uten innvandrerbakgrunn ble siktet mellom 14 og 20 år. Blant gutter med foreldre fra Norden, EU etc. var andelen om lag den samme – 16 prosent. Blant gutter med foreldre født i Afrika, Asia, Latin-Amerika eller Øst-Europa utenfor EU var andelen på 24 prosent.

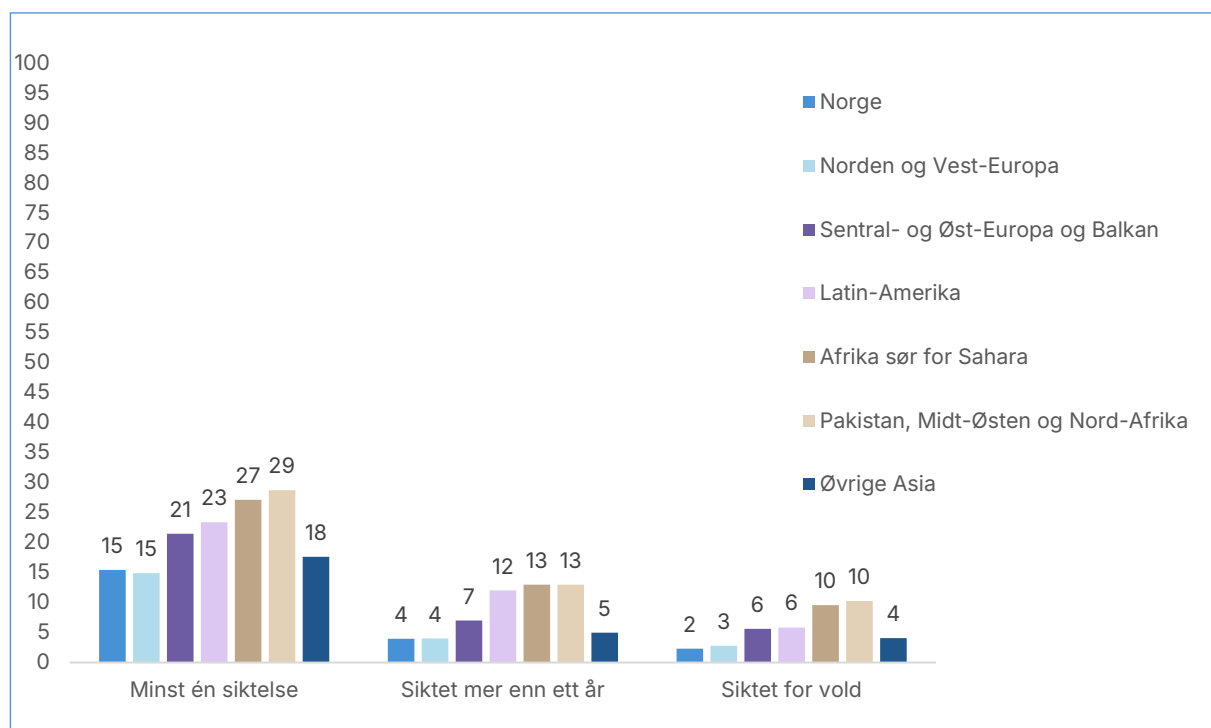
Når det gjelder andelen gjengangere – som altså ble siktet i mer enn ett av årene i perioden – var andelen på henholdsvis 4, 5 og 10 prosent, mens andelen som hadde blitt siktet for vold var på henholdsvis 2, 3 og 8 prosent. Den relative overrepresentasjonen i andelen som har vært siktet for vold er altså større enn den er for siktelsener generelt.

I figur 18 er sammenhengen mellom siktelsener og innvandrerbakgrunn brutt ned på en mer finkornet inndeling i verdensregioner. Her ser vi at det er betydelig variasjon mellom ulike grupper. Unge med foreldre født i Afrika, Midtøsten og Pakistan er mest overrepresentert, mens andel siktede blant gutter med bakgrunn fra det øvrige Asia, samt Norden og Vest-Europa, ikke skiller seg fra andelen blant dem uten innvandrerbakgrunn. Gutter med bakgrunn fra Sentral- og Øst-Europa og Balkan, samt Latin-Amerika, befinner seg i en mellomposisjon.

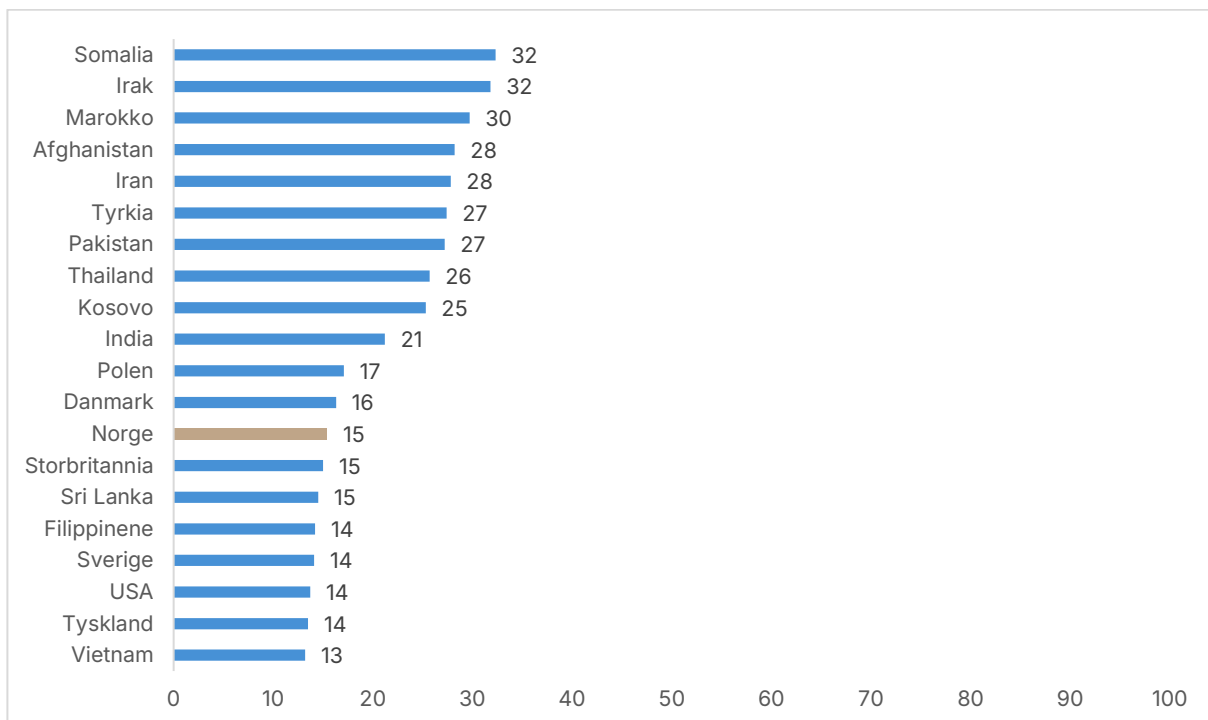
Figur 17: Siktelser fra og med året man fyller 14 år til og med året man fyller 20 år, etter foreldres føde-region. Gutter født i 2003

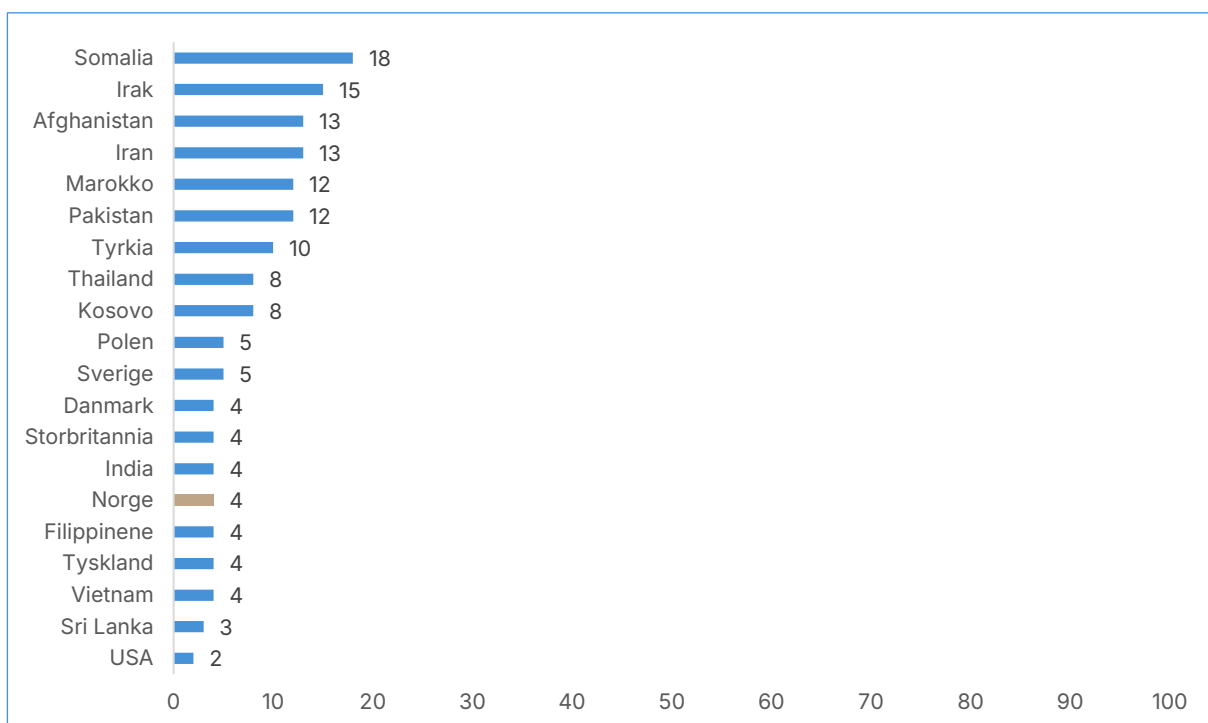
Figur 18: Siktelser fra og med året man fyller 14 år til og med året man fyller 20 år, etter foreldres føde-region (7-delt). Gutter født i 2003

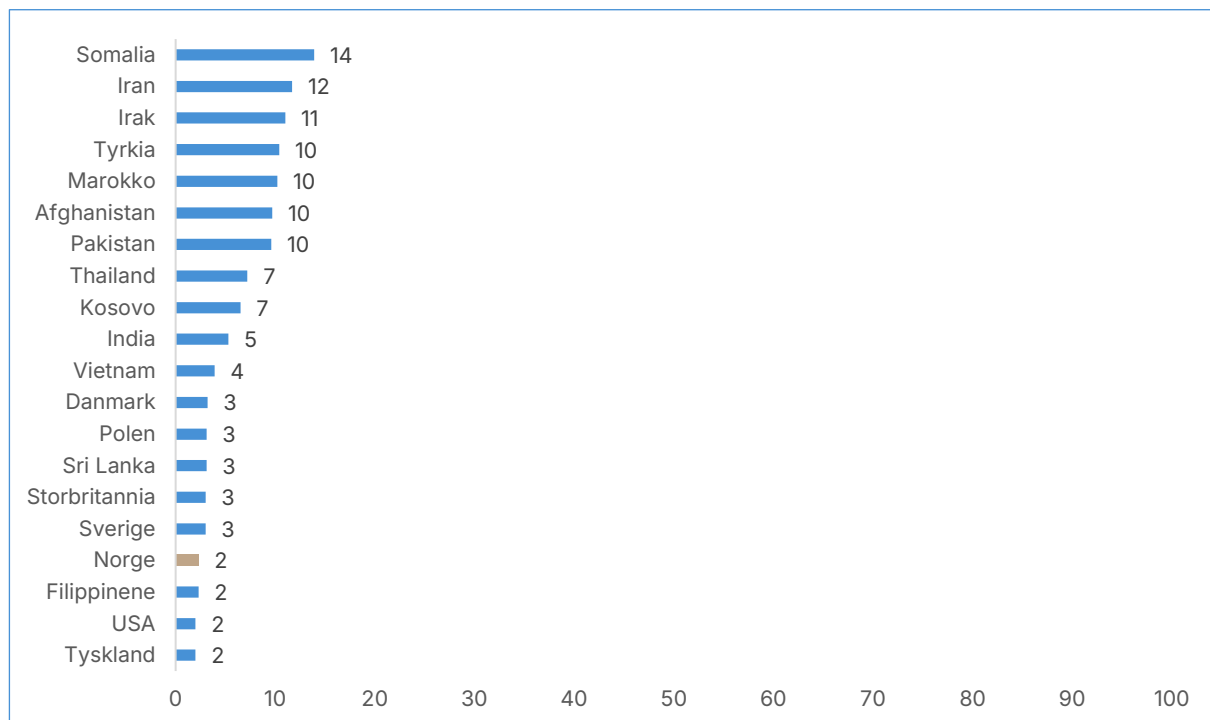
Figur 19: Siktet for et lovbrudd 14–20 år, etter foreldres fødeland. Gutter født i 2003

Figur 20: Siktet for lovbrudd mer enn ett av årene fra 14–20 år, etter foreldres fødeland. Gutter født i 2003

Figur 21: Siktet for vold 14–20 år, etter foreldres fødeland. Gutter født i 2003

Når vi ser på siktede fordelt på foreldres enkelte fødeland, ser vi at det er enda større variasjon, med land som Somalia og Irak på topp og land som Sri Lanka, Vietnam, Filippinene, Tyskland og USA på bunnen (Figur 19, 20, 21). Her er det verdt å merke seg at det totale antallet gutter født i 2003 i mange av disse landgruppene er relativt lavt. Blant landgruppene som ligger på topp i andel siktelser, er det for eksempel bare 349 med bakgrunn fra Somalia, 355 med bakgrunn fra Irak, 181 med bakgrunn fra Iran, og 128 med bakgrunn fra Marokko. Dette er nok observasjoner til at det gir mening å sammenlikne gjennomsnitt, men man skal likevel være varsom med å trekke vide generaliseringer, og hvis vi kun ser på dem som faktisk har blitt siktet, er det altså ikke snakk om veldig mange personer.

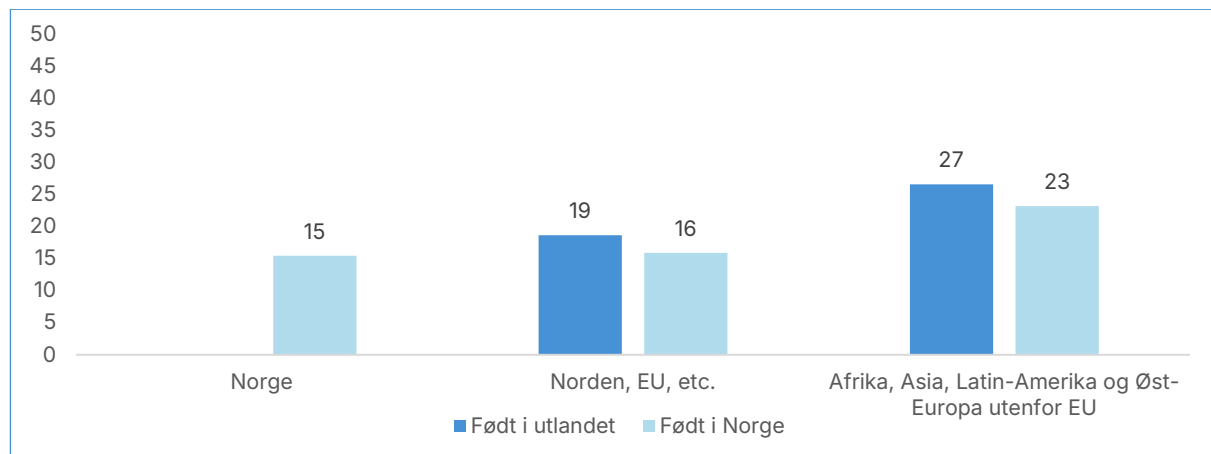
I tillegg er det verdt å merke seg at de gruppene som ligger på toppen i andel siktelser, er grupper som skiller seg ut fra den øvrige innvandrerbefolkningen ved å være kjennetegnet av en opphopning av mange risikofaktorer. Noen av disse går vi gjennom i det følgende avsnittet, som høy andel foreldre med lite utdanning, gjennomgående lav husholdningsinntekt og trangboddhet. I tillegg kommer faktorer som at mange familier i disse gruppene har mange barn, høy andel enslige forsørgere, i tillegg til svak arbeidstilknytning og store helseutfordringer i foreldregenerasjonen.

Andelen siktelser er noe lavere blant norskfødte med innvandrerbakgrunn enn den er blant dem som selv har innvandret som barn (se Figur 22, 23 og 24).⁹ Blant unge som selv har innvandret fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU, så har 27 prosent blitt siktet mellom 14 og 20 år, 12 prosent har blitt siktet mer enn ett av årene i

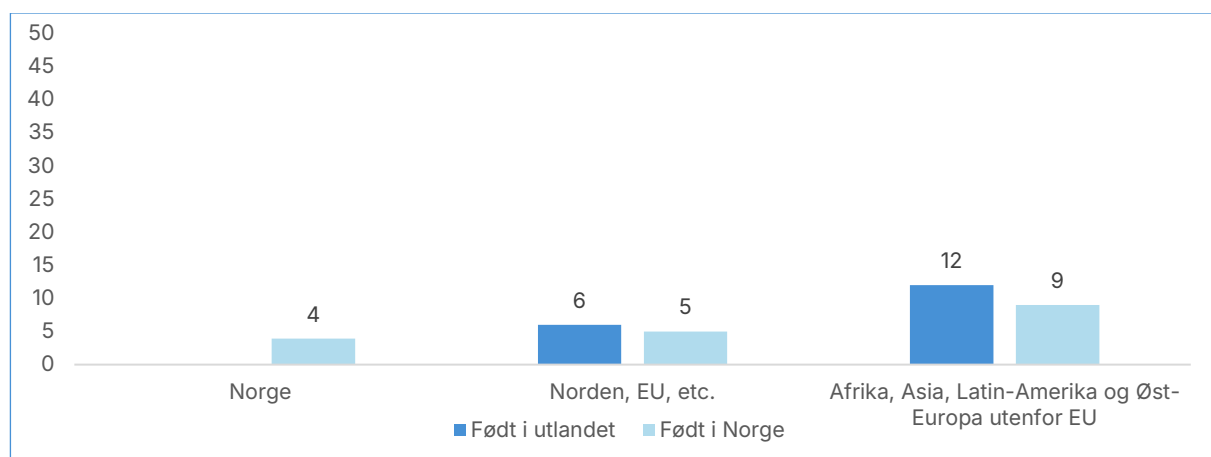
⁹ Om lag tre fjerdedeler av dem som har innvandrerbakgrunn – både fra Norden, EU etc. og fra Afrika, Asia, etc. – er født i Norge, med to innvandrerforeldre, mens cirka en tredjedel er født i utlandet og har selv innvandret. Merk at kriteriet for å inkluderes i populasjonen var at de har vært bosatt i Norge etter året de fylte 12 år. Alle utenlandsfødte i denne populasjonen har dermed innvandret til Norge som relativt unge barn.

perioden og 9 prosent har blitt siktet for vold. Blant dem som er født i Norge med innvandrereforeldre fra samme regioner har 23 prosent blitt siktet for et lovbrudd, 9 prosent har blitt siktet flere år og 7 prosent har blitt siktet for vold.

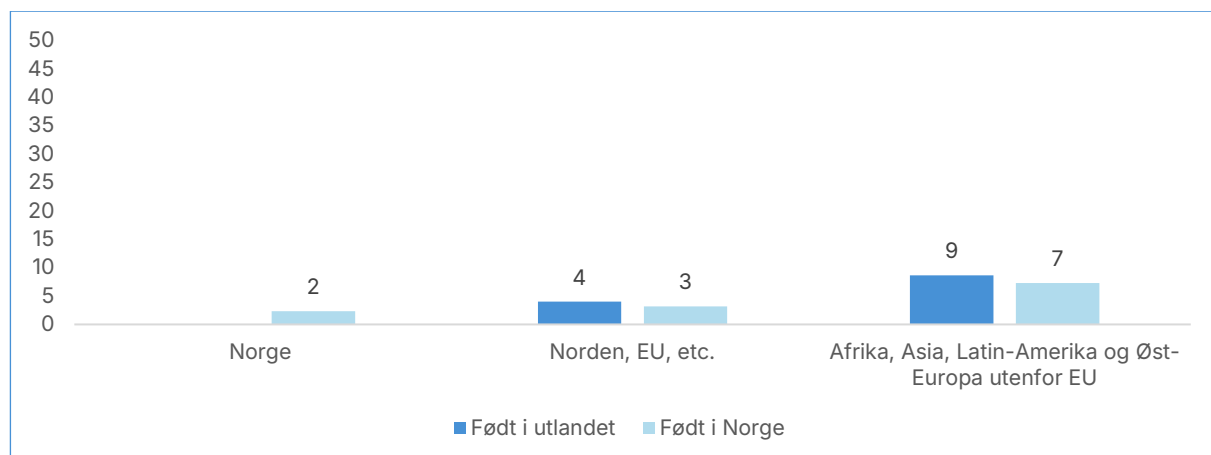
Figur 22: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd 14–20 år, etter foreldres føderregion og hvorvidt man selv er født i utlandet eller i Norge. Gutter født i 2003

Figur 23: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd i mer enn ett år i alderen 14–20 år (gjenganger), etter foreldres føderregion og hvorvidt man selv er født i utlandet eller i Norge. Gutter født i 2003

Figur 24: Andel som har blitt siktet for vold i alderen 14–20 år, etter foreldres føderregion og hvorvidt man selv er født i utlandet eller i Norge. Gutter født i 2003

3.2 Betydningen av sosiale forhold

Det er store forskjeller i sosioøkonomiske levekår når vi sammenlikner gutter født i 2003 med ulik innvandrerbakgrunn. Tabell 1 viser at gutter fra Afrika, Asia etc. skiller seg ut og er sterkt overrepresentert på flere av faktorene som kan peke på sårbarhet. For eksempel, hadde gutter med foreldre fra Afrika, Asia etc. mer enn dobbelt så stor sannsynlighet for å bo i husholdninger i den nederste inntektskvartilen, sammenliknet med gutter uten innvandrerbakgrunn. Videre var sannsynligheten for å bo trangt fire ganger høyere. Syv ganger så mange hadde foreldre med lav utdanning. Gutter med innvandrerforeldre fra en del land og regioner er altså kjennetegnet ved en opphopning av flere sosiale forhold som kan øke sannsynligheten for å bli involvert i kriminalitet.

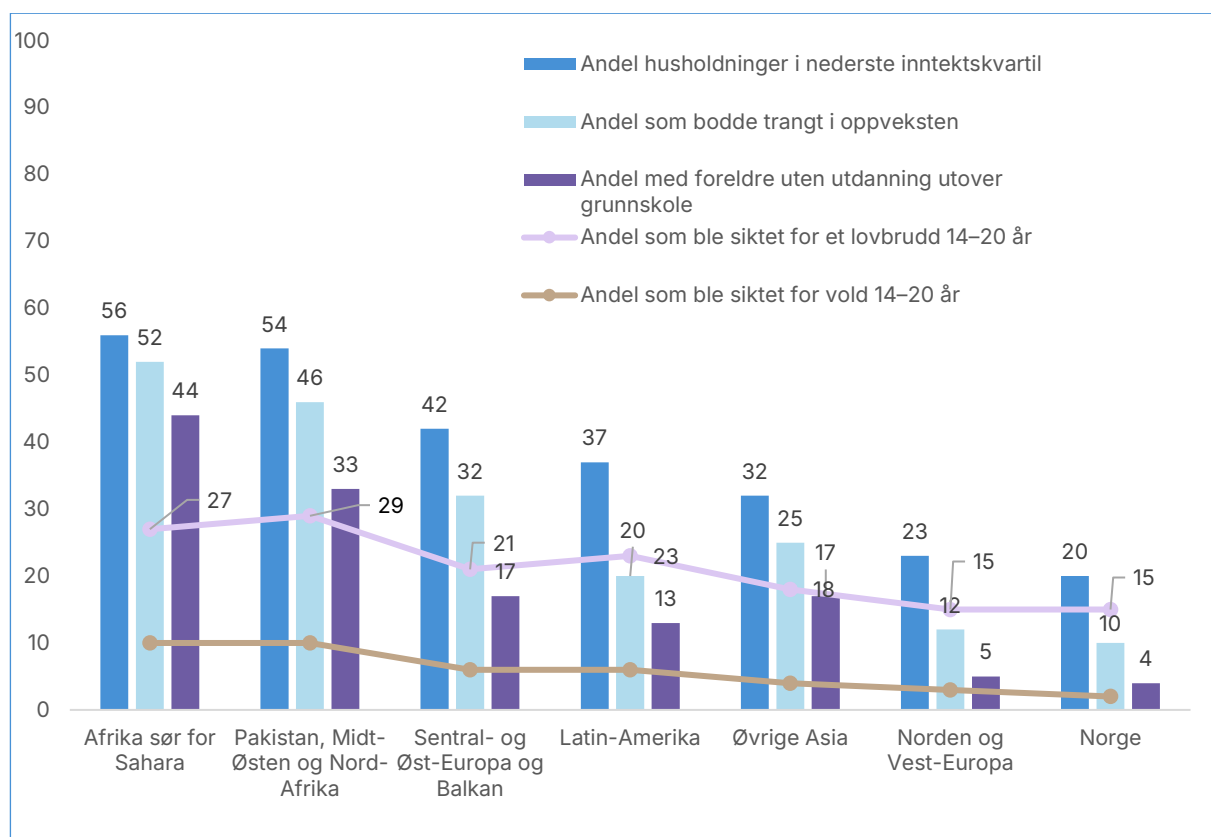
Tabell 1: Husholdningsinntekt og trangboddhet (v/14 år), foreldres høyeste utdanning (v/16 år), grunnskolepoeng, foreldres sivilstand og hjelpe- og omsorgstiltak i barnevernet (før 14 år), etter foreldres føderregion. Gutter født 2003

	Norge	Norden, EU, m.m.	Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU
Husholdningsinntekt ved 14 års alder (kvartiler)			
- 1 (< 607.336)	20 %	28 %	45 %
- 2 (607.336–828.469)	24 %	24 %	29 %
- 3 (828.469–1.049.630)	28 %	22 %	15 %
- 4 (> = 1.049.630)	28 %	26 %	11 %
- Total	100 %	100 %	100 %
Trangboddhet			
- Bor trangt, få rom og kvm	10 %	16 %	40 %
- Bor romslig, mange rom og kvm	88 %	81 %	59 %
- Uoppgitt	2 %	3 %	1 %
- Total	100 %	100 %	100 %
Foreldres høyeste utdanning ved 16 års alder			
- Grunnskole eller uoppgitt	4 %	7 %	28 %
- Videregående utdanning	35 %	29 %	35 %
- Høyere utdanning	61 %	64 %	38 %
- Total	100 %	100 %	100 %
Grunnskolepoeng (kvartiler)			
- 1 < 34.4	23 %	23 %	35 %
- 2 [34.4 –40.0]	24 %	22 %	25 %
- 3 [40.0–45.6]	27 %	27 %	21 %
- 4 > = 45.6	27 %	29 %	18 %
- Total	100 %	100 %	100 %
Foreldre ikke sammen ved 16 års alder	31 %	33 %	37 %
Hjelpe-/omsorgstiltak i barnevernet før 14 år	8 %	9 %	18 %

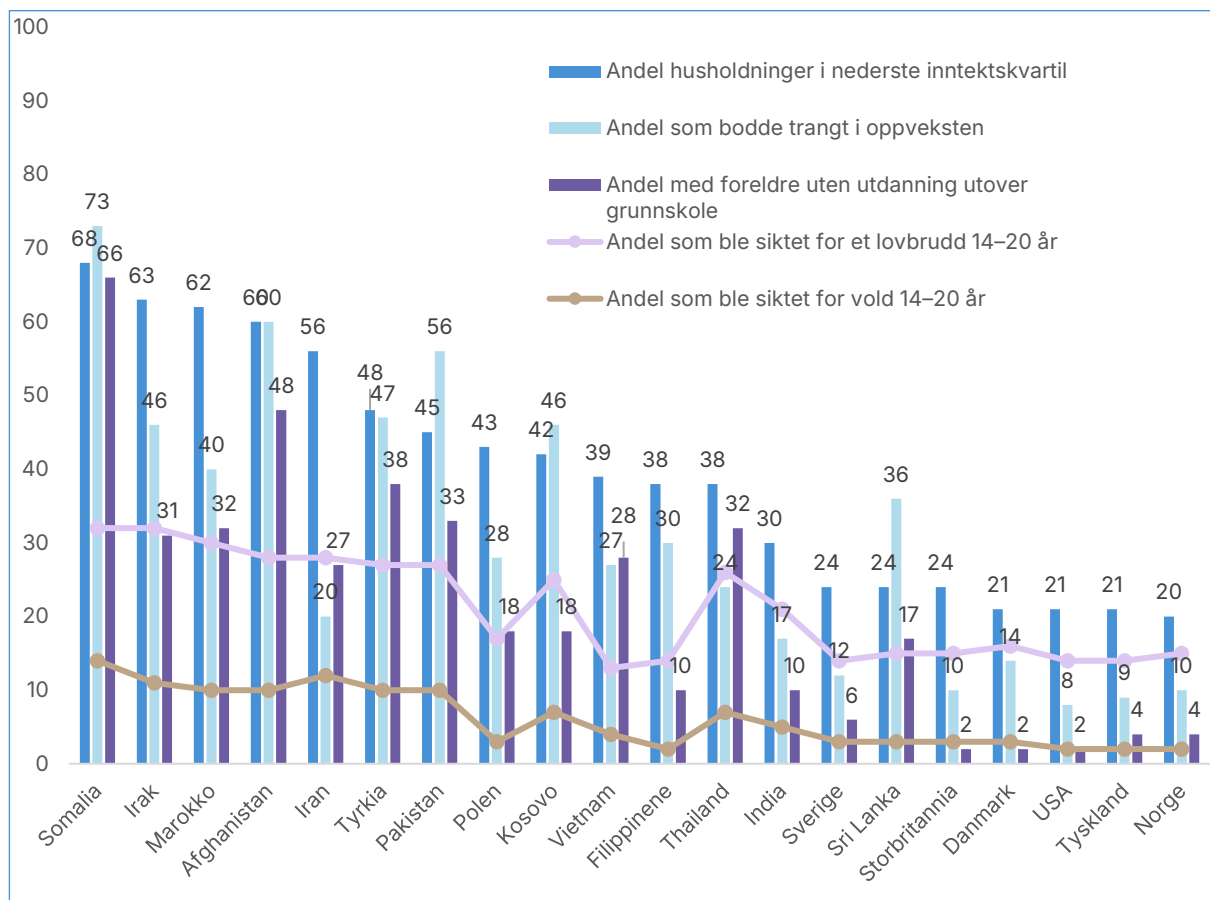
Figurene 25 og 26 viser sammenhengen mellom sosioøkonomiske forhold og andelen som ble siktet for lovbrudd mellom 14 og 20 år, på gruppenivå. Vi finner en svært

tydelig sammenheng både på regionnivå og når vi ser på enkeltland: Jo flere som vokser opp i lavinntektshushold, som bor trangt og som har foreldre uten utdanning utover grunnskole i en landgruppe, jo høyere overrepresentasjon i siktelser. Blant gutter med bakgrunn fra Somalia – den landgruppen som har høyest andel siktelser – er det for eksempel 68 prosent som vokser opp i hushold i den laveste inntektskvartilen, 73 prosent som bor trangt og 66 prosent som har foreldre uten utdanning utover grunnskole. Blant guttene uten innvandrerbakgrunn er det til sammenlikning 20 prosent som vokser opp i husholdninger i den nederste inntektskvartilen, 10 prosent som bor trangt, og 4 prosent som har foreldre uten utdanning utover grunnskole (Figur 21).

Figur 25: Andel husholdninger i nederste inntektskvartil, andel som bodde trangt i oppveksten, andel med foreldre uten utdanning utover grunnskole, andel som ble siktet for et lovbrudd 14–20 år, og andel som ble siktet for vold 14–20 år. Etter foreldres føderregion. Gutter født i 2003

Figur 26: Andel husholdninger i nederste inntektskvartil, andel som bodde trangt i oppveksten, andel med foreldre uten utdanning utover grunnskole; andel som ble siktet for et lovbrudd 14–20 år, og andel som ble siktet for vold 14–20 år. Etter foreldres fødeland. Gutter født i 2003

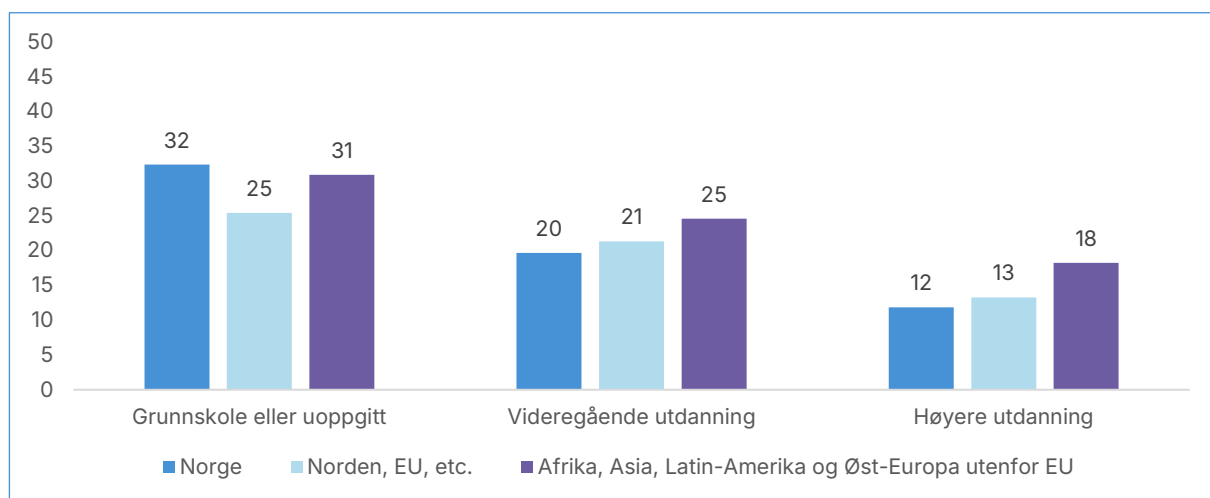

Det er altså en sterk sammenheng mellom gruppeforskjeller i sosioøkonomiske forhold og overrepresentasjon i siktelsler. Det betyr imidlertid ikke nødvendigvis at de individene som vokser opp i lavinntektsfamilier, som bor trangt osv., selv har større sannsynlighet for å begå lovbrudd enn andre i samme gruppe som ikke har disse kjennetegnene. For å undersøke sammenhengen mellom siktelsler og ulike sosiale forhold på individnivå, vil vi gjøre to ting. Først vil vi vise de deskriptive sammenhengene mellom innvandrerbakgrunn og ulike økonomiske og sosiale forhold på individnivå for hver av de tre utfallsvariablene våre (andel siktede, andel siktet mer enn et år og andel siktet for vold, 14–20 år). Figurene 27–29 viser sammenhengen mellom foreldrenes utdanning, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn. Figurene 30–32 viser sammenhengen mellom husholdningsinntekt, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn. Figurene 33–35 viser sammenhengen mellom foreldres sivilstatus, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn. Figurene 36–38 viser sammenhengen mellom trangboddhet, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn. Figurene 39–41 viser sammenhengen mellom grunnskolepoeng, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn. Ettersom grunnskolepoeng har større betydning enn de andre variablene, viser vi i tillegg sammenhengen mellom grunnskolepoeng, siktelsler og en mer fininddelt regional innvandrerbakgrunn i figur 42. Til slutt viser figurene 43–45 sammenhengen mellom mottak av barnevernstiltak, siktelsler og tredelt innvandrerbakgrunn.

Disse figurene viser altså korrelasjonen mellom hver av disse sosiale forholdene og siktelse innad i hver gruppe (fordelt på foreldres føde-region). Det betyr at vi kan sammenlikne andel siktede både på tvers av for eksempel karakterkvartiler eller trangboddhet og innvandrerbakgrunn på en og samme tid.

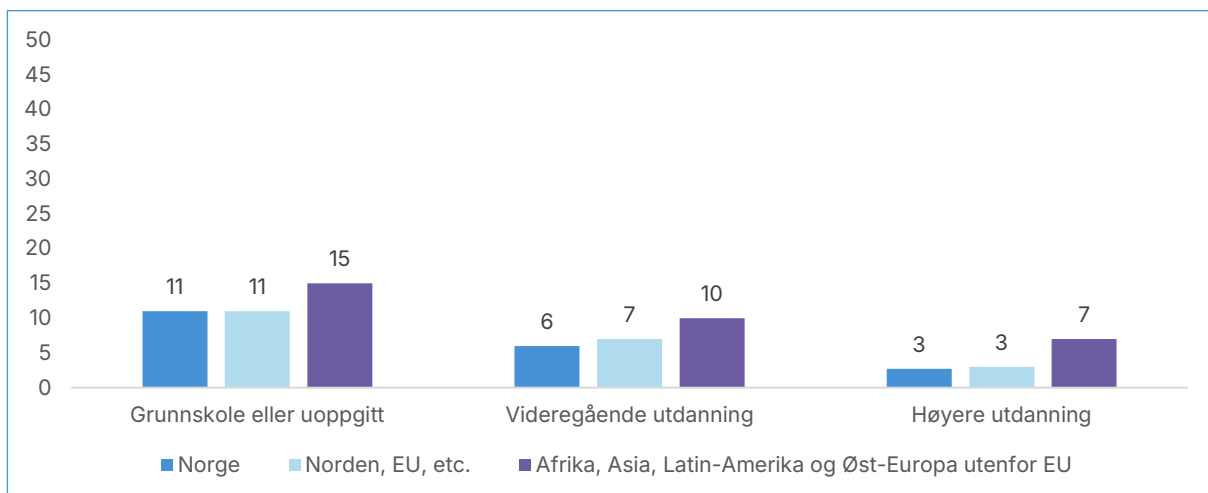
Mange av de bakgrunnsvariablene vi her hatt sett på henger imidlertid nært sammen med hverandre. Unge som vokser opp i hushold med lav inntekt har for eksempel større sannsynlighet for å bo trangt osv. Det betyr at når vi for eksempel sammenlikner unge med foreldre med høy og lav utdanning, så vil disse gjerne også være forskjellige når det kommer til foreldres inntekt og bosituasjon eller karakterer. Det er derfor vanskelig å si hvilken av disse faktorene som er mest direkte forbundet med andel siktelse. For å isolere den direkte sammenhengen mellom siktelse og hver enkelt variabel når alt annet holdes likt, har vi i tillegg gjennomført regresjonsanalyser for hver av de tre utfallsvariablene: siktelse generelt, siktelse over flere år (gjengangere), og siktelse for vold. Vi kjører regresjonen stegvis, ved at vi først kun ser på effekten av foreldres føde-region, deretter innfører vi variablene som måler ulike sider ved foreldres sosiale situasjon, før vi introduserer egne karakterer fra grunnskolen. Til slutt tar vi med effekten av å ha mottatt barnevernstiltak før 14 år. En av grunnene til å introdusere de ulike variablene stegvis er at vi da kan se hvor mye av den opprinnelige effekten av foreldres føde-region som kan tilskrives disse bakgrunnsvariablene.¹⁰ Vi oppsummerer deretter funnene fra de deskriptive figurene og de multivariate regresjonene samlet.

Figur 27: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd 14–20 år, etter foreldres høyeste utdanning v/16 år. Gutter født i 2003

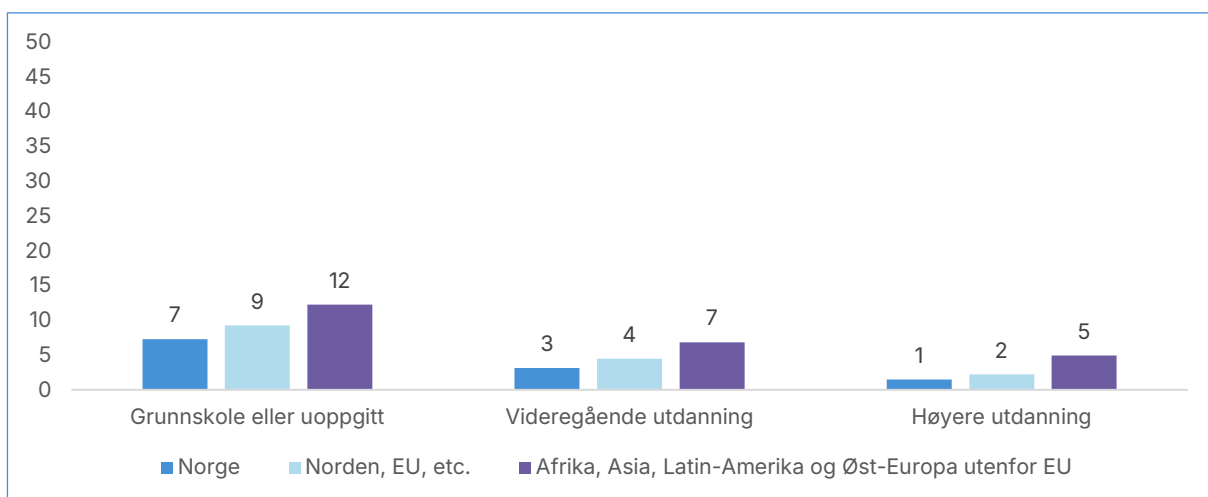

¹⁰ Tabellene kan leses som følger: Konstantleddet i Modell 1 kan leses som andelen uten innvandrerbakgrunn (som er referansekategorien) som har blitt siktet. I tabell 2 som måler siktelse generelt er dette tallet .16, eller 16 prosent. Koeffisientene kan da leses som hvor mange prosentpoeng flere som har blitt siktet innenfor hver av gruppene i modellen. Koeffisienten for å ha foreldre født i Afrika sør for Sahara er for eksempel .12, som betyr at andelen siktede i denne gruppa er $16 + 12 = 28$. I de neste modellene er det ikke noe konstantledd (dette er en funksjon av analyseverktøyet i microdata.no). Men vi kan likevel lese koeffisientene som et uttrykk for hvor mange prosentpoeng flere som i gjennomsnitt er siktet blant de som har en bestemt verdi på den gjeldende variabelen sammenliknet med referansekategorien. Effekten måler fortsatt kun en korrelasjon, ikke kausalitet. Men fordi vi kan se den gjennomsnittlige korrelasjonen, er alt annet likt.

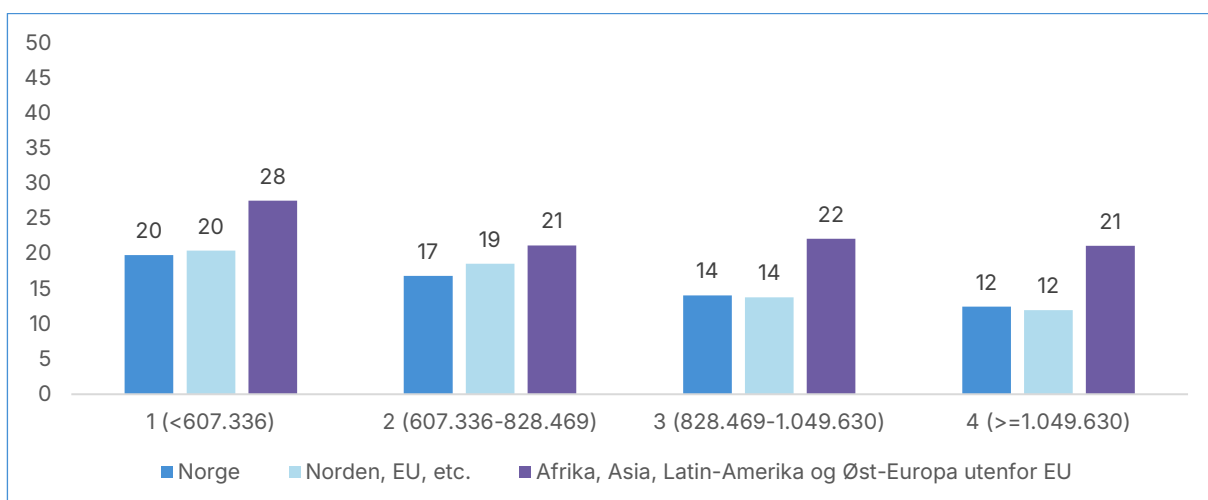
Figur 28: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett år mellom 14 og 20 år, etter foreldres høyeste utdanning v/16 år. Gutter født i 2003

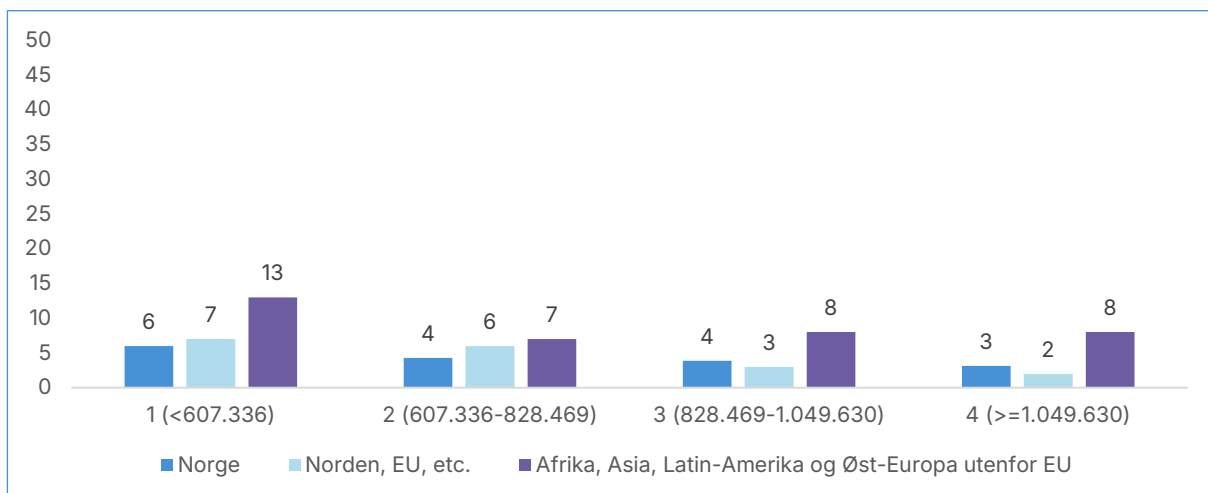
Figur 29: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres høyeste utdanning v/16 år. Gutter født i 2003

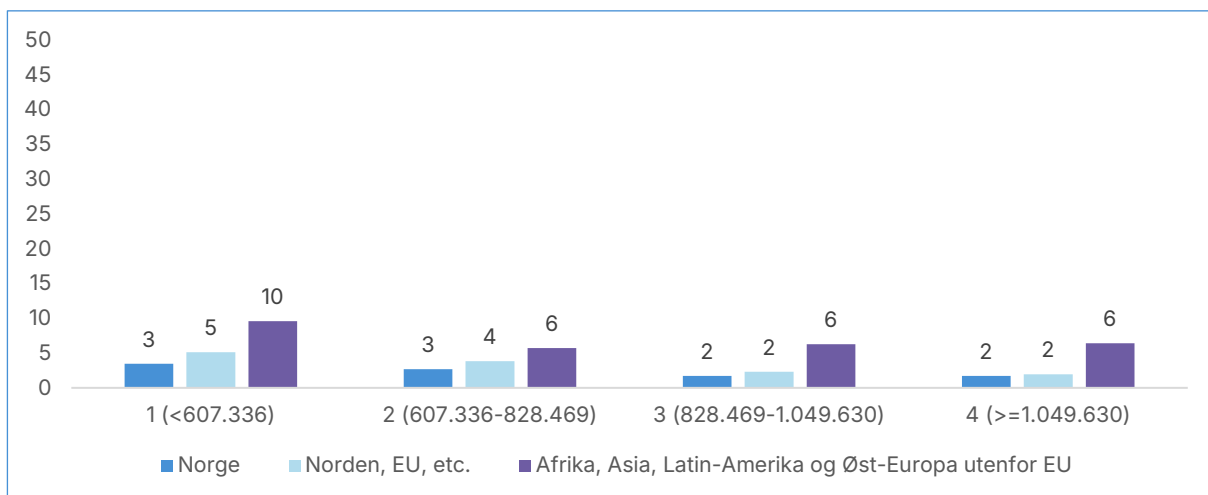
Figur 30: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres føderegion og husholdsinntekt v/14 år (kvartiler). Gutter født i 2003

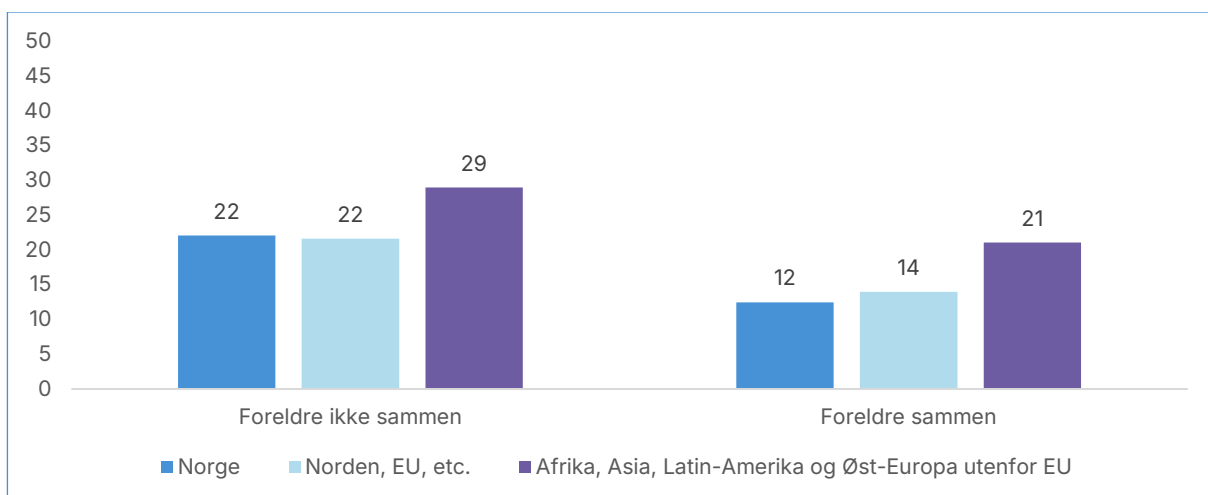
Figur 31: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett år mellom 14 og 20 år (gjenganger), etter foreldres fødreregion og husholdsinntekt v/14 år (kvartiler). Gutter født i 2003

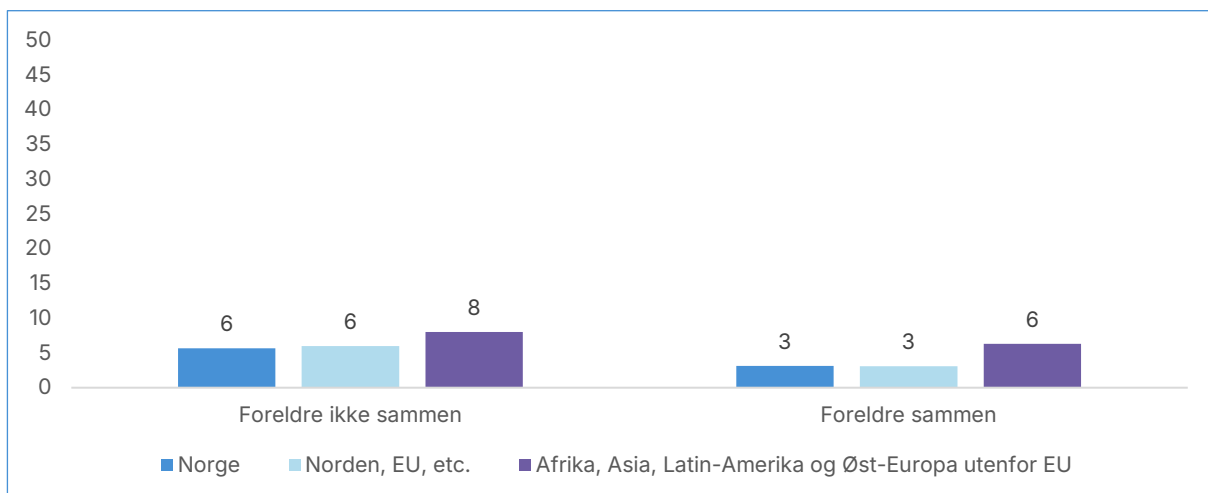
Figur 32: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres fødreregion og husholdsinntekt v/14 år (kvartiler). Gutter født i 2003

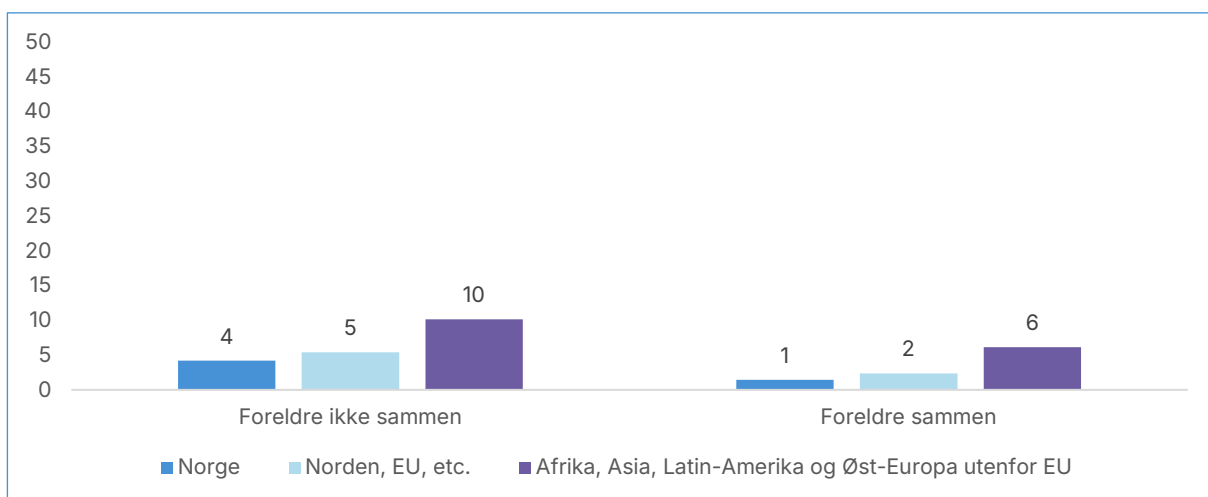
Figur 33: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres fødreregion og sivilstatus. Gutter født i 2003

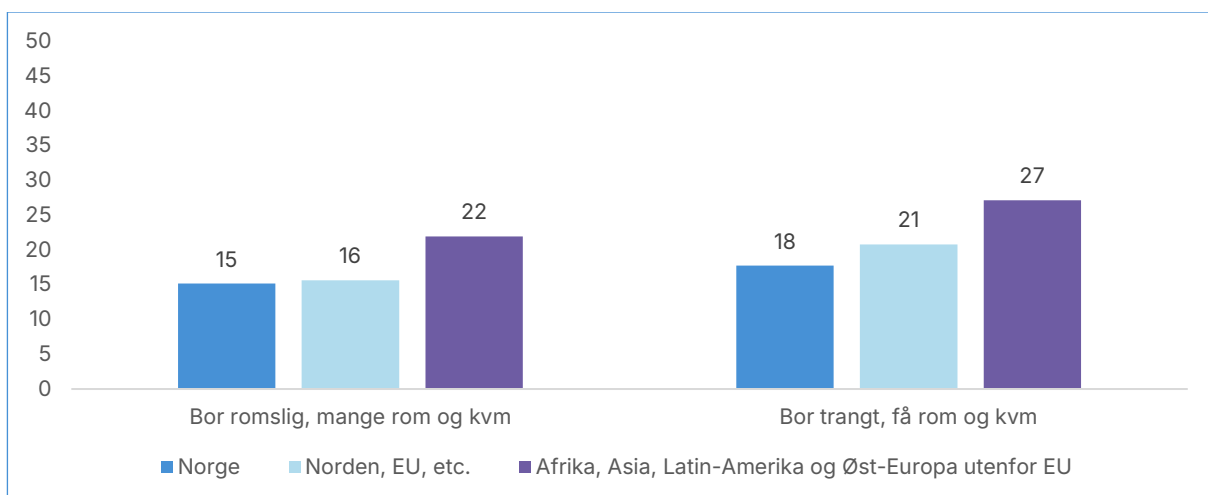
Figur 34: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett år mellom 14 og 20 år (gjenganger), etter foreldres fødere region og sivilstatus. Gutter født i 2003

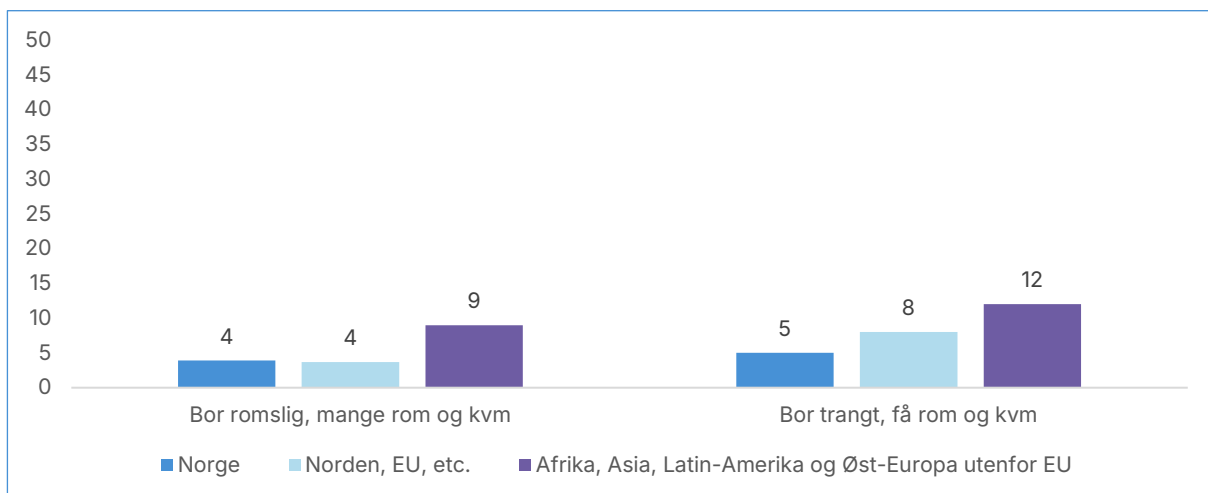
Figur 35: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres fødere region og sivilstatus. Gutter født i 2003

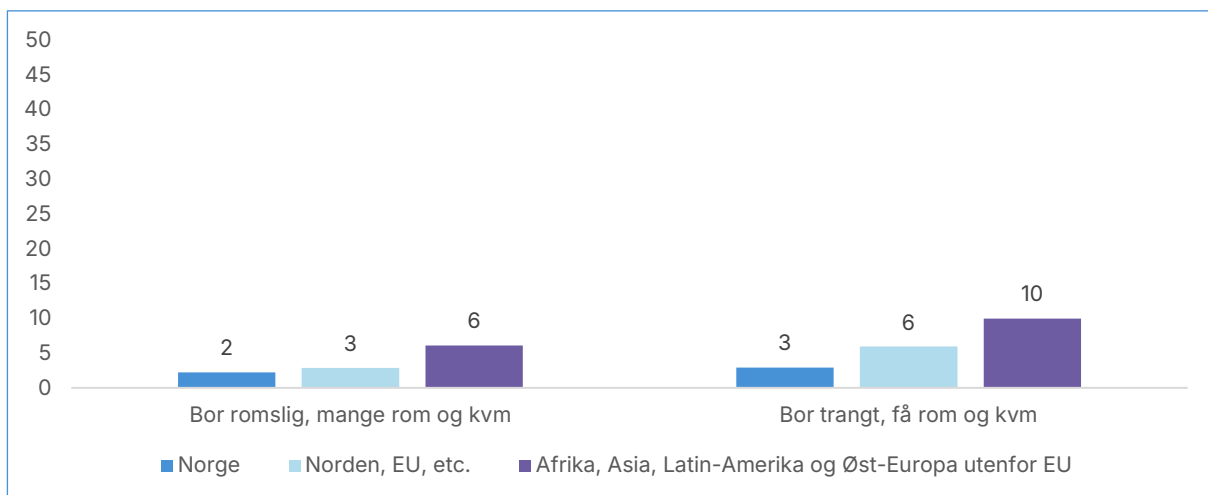
Figur 36: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres fødere region og om man bodde trangt v/14 år. Gutter født i 2003

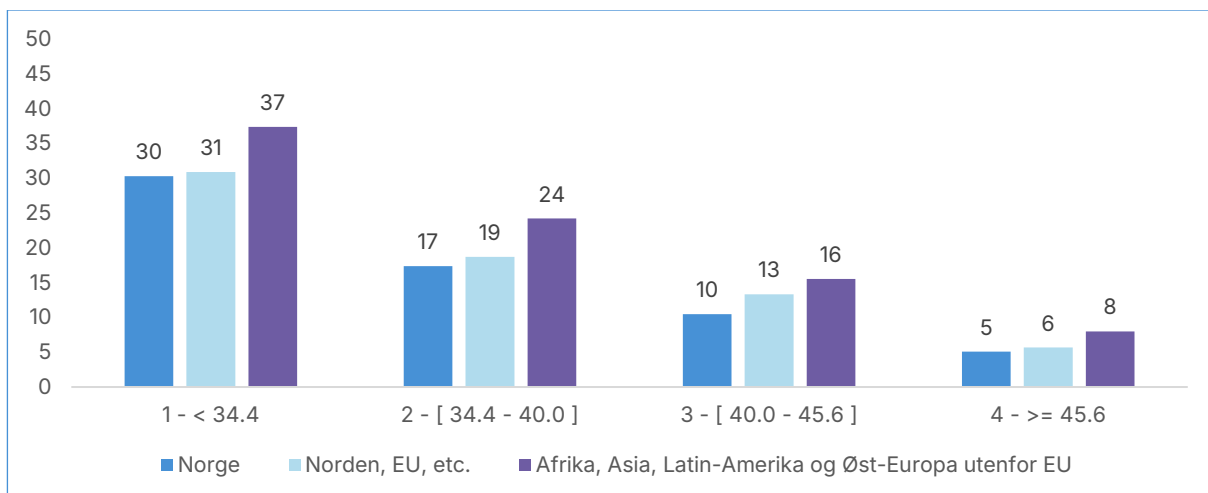
Figur 37: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett år mellom 14 og 20 år (gjenganger), etter foreldres føde-region og om man bodde trangt v/14 år. Gutter født i 2003

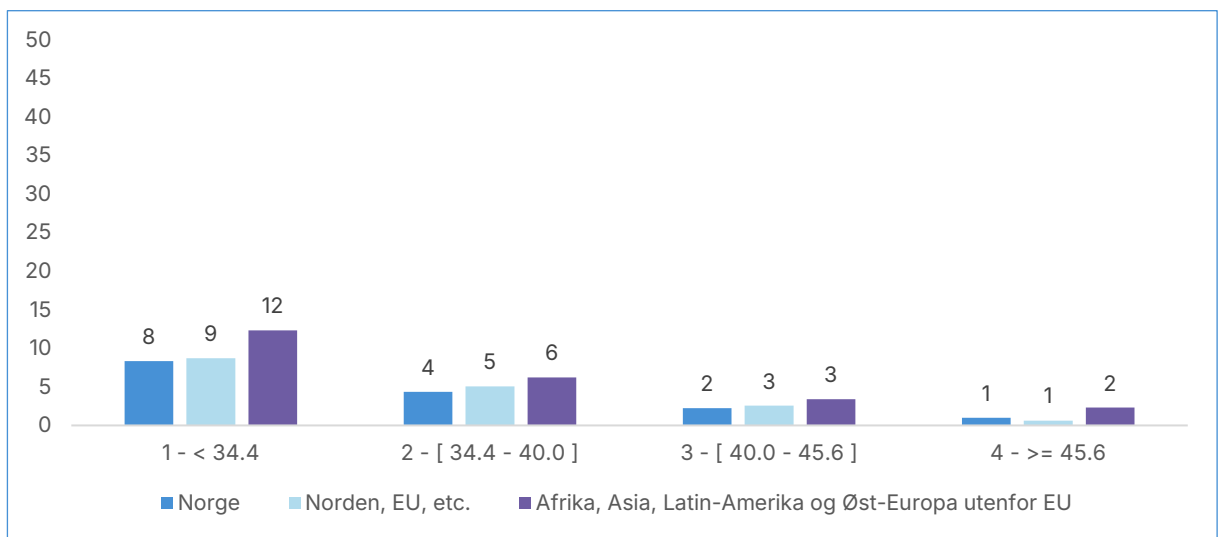
Figur 38: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres føde-region og om man bodde trangt v/14 år. Gutter født i 2003

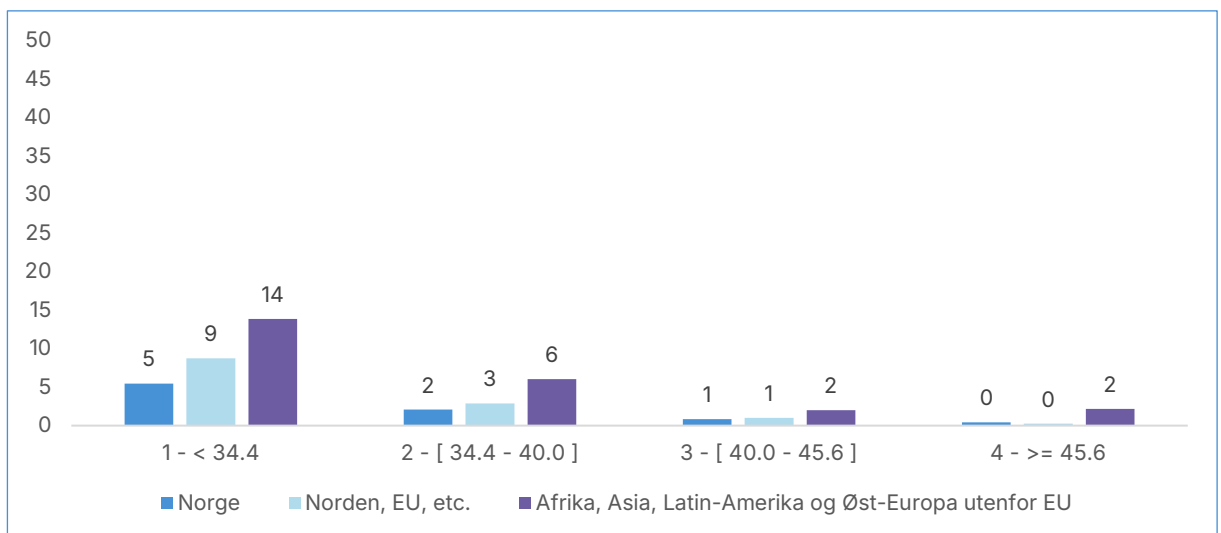
Figur 39: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres føde-region og grunn-skolepoeng (kvartiler). Gutter født i 2003

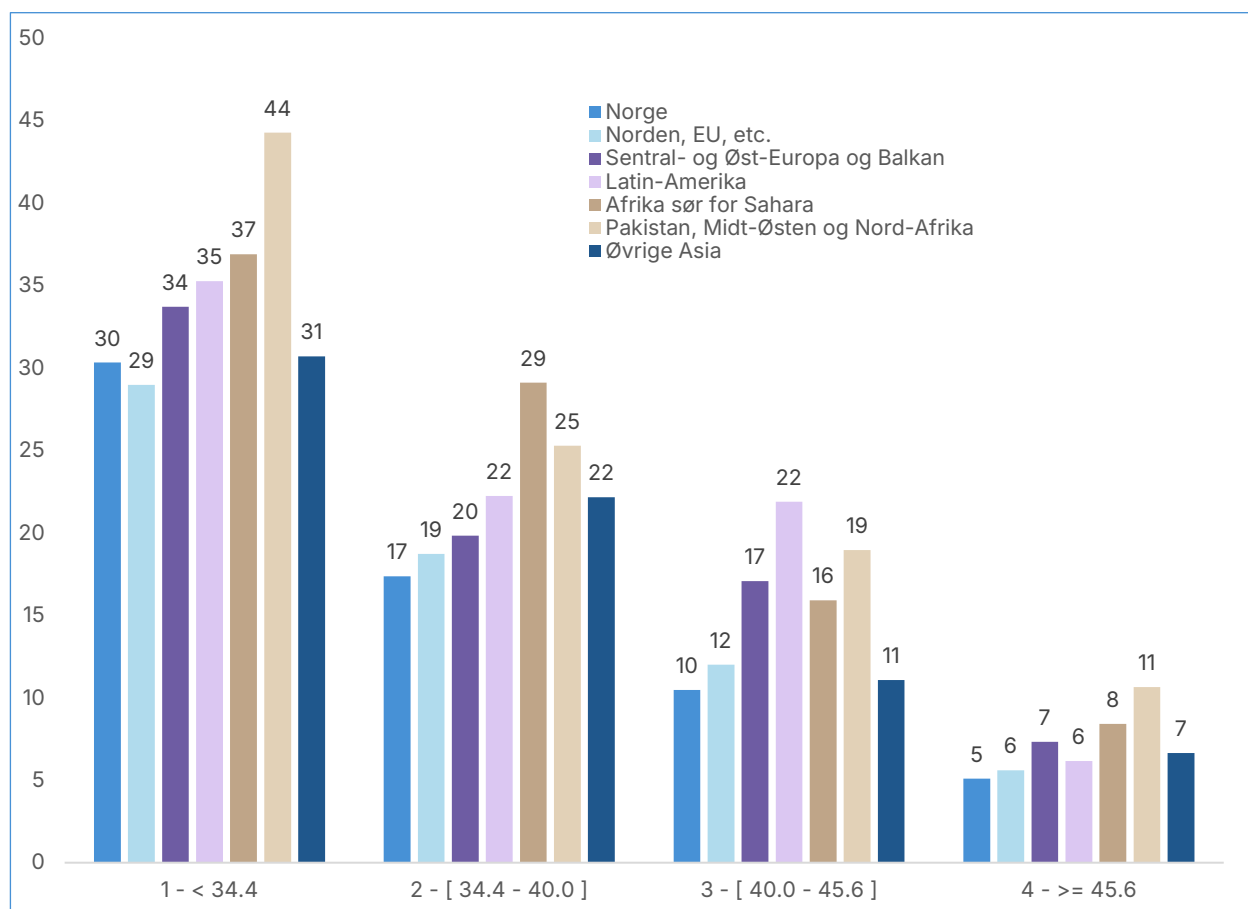
Figur 40: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett av årene mellom 14 og 20 år, etter foreldres føde-region og grunnskolepoeng (kvartiler). Gutter født i 2003

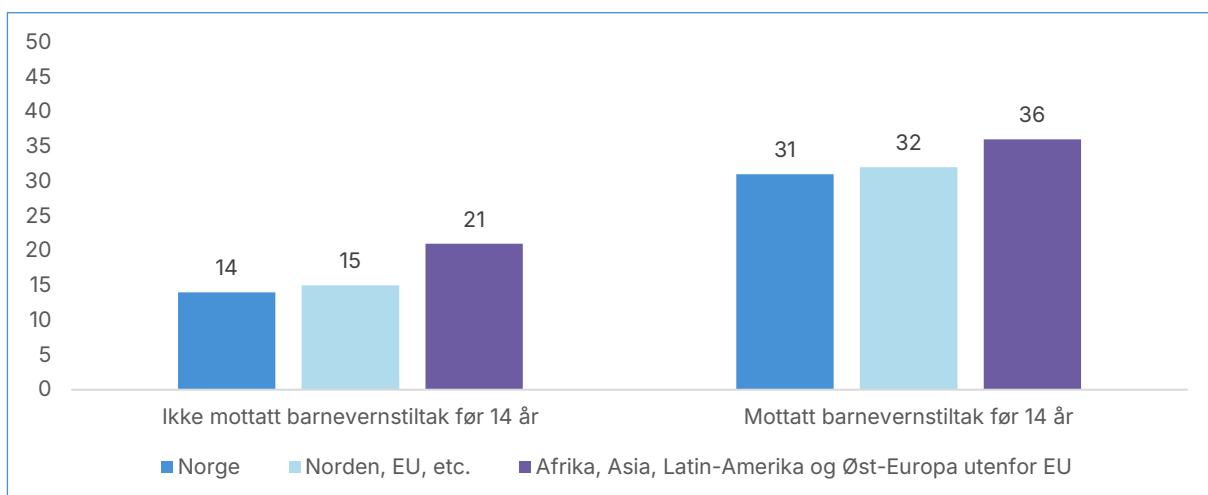
Figur 41: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres føde-region og grunnskolepoeng (kvartiler). Gutter født i 2003

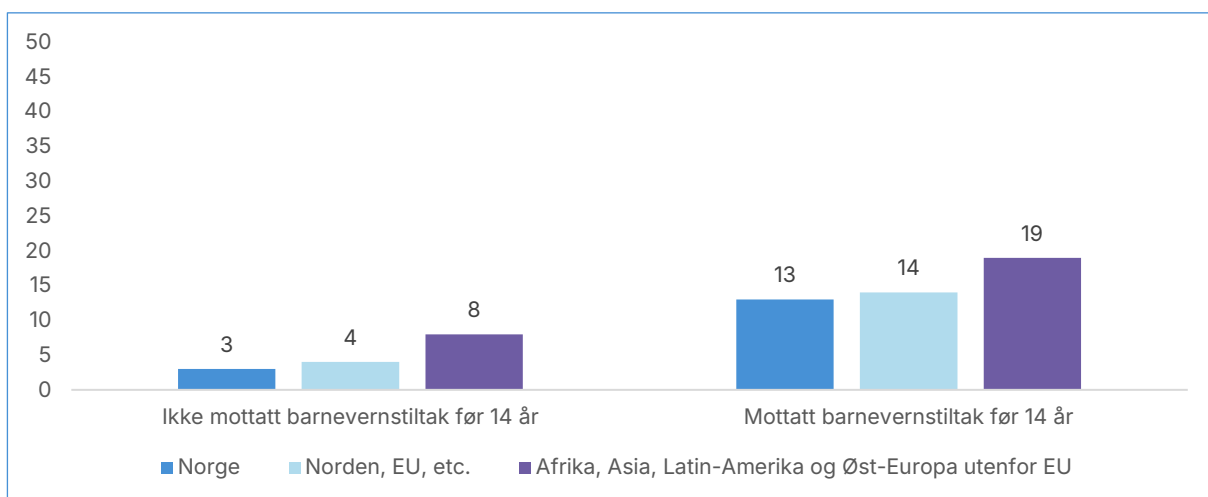
Figur 42: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres føde-region og grunn-skolepoeng (kvartiler). Gutter født i 2003

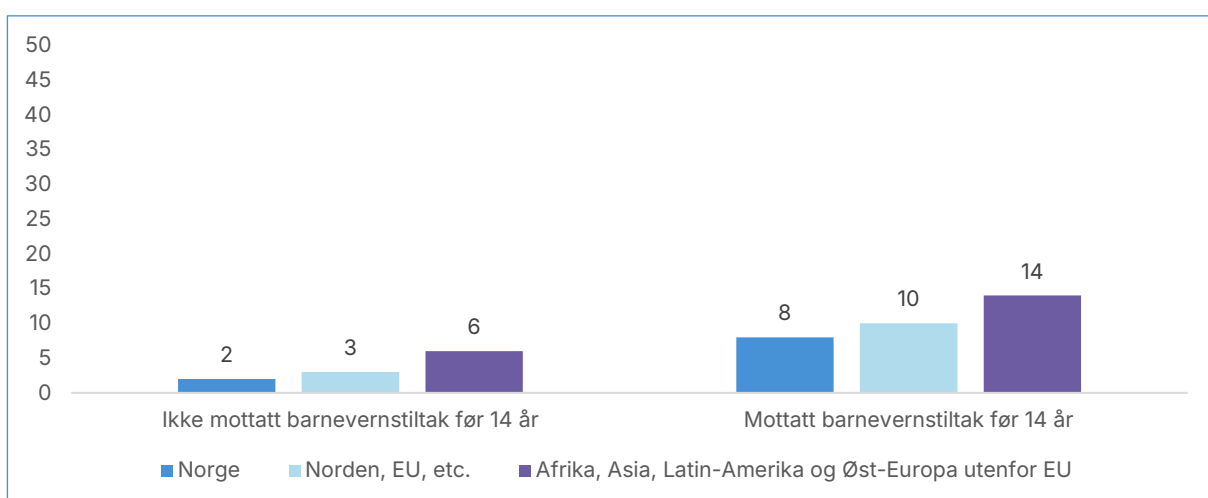
Figur 43: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 20 år, etter foreldres føderregion og om man har mottatt barnevernstiltak før året de fylte 14 år. Gutter født i 2003

Figur 44: Andel som har blitt siktet for et lovbrudd mer enn ett år mellom 14 og 20 år (gjenganger), etter foreldres føderregion og om man har mottatt barnevernstiltak før året de fylte 14 år. Gutter født i 2003

Figur 45: Andel som har blitt siktet for vold mellom 14 og 20 år, etter foreldres føderregion og om man har mottatt barnevernstiltak før året de fylte 14 år. Gutter født i 2003

Tabell 2: Lineær sannsynlighetsmodell (LPM). Avhengig variabel: Siktet 14–20 år. Gutter født i 2003. Etter foreldres fødere region (Modell 1), foreldres utdanning, inntekt, sivilstatus og trangboddhet (Modell 2), grunnskolepoeng (Modell 3), og barnevernstiltak før 14 (Modell 4)

Siktet 14–20 år	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
	Coef.	Coef.	Coef.	Coef.
Foreldres fødere region (ref. Norge)				
- Norden og Vest-Europa	-.01	.00	.00	.00
- Sentral- og Øst-Europa og Balkan	.06***	.03***	.03***	.03***
- Latin-Amerika	.05**	.02	.01	.00
- Afrika sør for Sahara	.12***	.05***	.05***	.05***
- Pakistan, Midt-Østen og Nord-Afrika	.13***	.09***	.08***	.08***
- Øvrige Asia	.01	-.01	-.00	-.01
Foreldres utdanning (ref. grunnskole eller mindre)				
- Videregående utdanning		-.07***	-.05***	-.04***
- Høyere utdanning		-.14***	-.07***	-.06***
Foreldres inntekt (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil		.00	.01	.00
- 3. kvartil		.00	.01*	.02**
- 4. kvartil		-.01	.02**	.02***
Foreldres sivilstatus (ref. foreldre sammen)				
- Foreldre skilt eller ikke sammen		.07***	.05***	.04***
Trangboddhet (ref. ikke trangbodd)				
- Trangbodd		.02***	.01	.01
Grunnskolepoeng (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil			-.09***	-.09***
- 3. kvartil			-.16***	-.15***
- 4. kvartil			-.21***	-.20***
Barnevern (ref. har ikke mottatt barnevernstiltak)				
- Har mottatt barnevernstiltak				.09***
Constant	.16***	-	-	-
Observations	30 101	30 101	30 101	30 101
*** p < 0.001, ** p < 0.010, * p < 0.050.				

Tabell 3: Lineær sannsynlighetsmodell (LPM). Avhengig variabel: gjenganger (siktet mer enn ett år), 14–20 år. Gutter født i 2003. Etter foreldres føde-region (Modell 1), foreldres utdanning, inntekt, sivilstatus og trangboddhet (Modell 2), grunnskolepoeng (Modell 3), og barnevernstiltak før 14 (Modell 4)

Mer enn to siktelser, 14–20 år	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
	Coef.	Coef.	Coef.	Coef.
Foreldres føde-region (ref. Norge)				
- Norden og Vest-Europa	.00	.00	.00	.00
- Sentral- og Øst-Europa og Balkan	.03***	.02**	.02**	.02**
- Latin-Amerika	.07***	.05***	.04***	.04***
- Afrika sør for Sahara	.09***	.06***	.06***	.06***
- Pakistan, Midt-Østen og Nord-Afrika	.09***	.06***	.06***	.06***
- Øvrige Asia	.01	.00	.00	.00
Foreldres utdanning (ref. grunnskole eller mindre)				
- Videregående utdanning		-.04***	-.03***	-.02***
- Høyere utdanning		-.06***	-.03***	-.02***
Foreldres inntekt (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil		.00	.00	.01
- 3. kvartil		.00	.01	.01*
- 4. kvartil		.00	.01	.01**
Foreldres sivilstatus (ref. foreldre sammen)				
- Foreldre skilt eller ikke sammen		.04***	.03***	.02***
Trangboddhet (ref. ikke trangbodd)				
- Trangbodd		.01***	.01*	.01
Grunnskolepoeng (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil			-.07***	-.06***
- 3. kvartil			-.09***	-.08***
- 4. kvartil			-.10***	-.09***
Barnevern (ref. har ikke mottatt barnevernstiltak)				
- Har mottatt barnevernstiltak				.06***
Constant	.04***	-	-	-
Observations	30 101	30 101	30 101	30 101
*** p < 0.001, ** p < 0.010, * p < 0.050.				

Tabell 4: Lineær sannsynlighetsmodell (LPM). Avhengig variabel: Siktet for vold, 14–20 år. Gutter født i 2003. Etter foreldres føde-region (Modell 1), foreldres utdanning, inntekt, sivilstatus og trangboddhet (Modell 2), grunnskolepoeng (Modell 3), og barnevernstiltak (Modell 4)

Siktet for vold, 14–20 år	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
	Coef.	Coef.	Coef.	Coef.
Foreldres føde-region (ref. Norge)				
- Norden og Vest-Europa	-.00	.00	.01	.00
- Sentral- og Øst-Europa og Balkan	.03***	.02***	.02***	.02***
- Latin-Amerika	.02*	.01	.01	.00
- Afrika sør for Sahara	.07***	.04***	.04***	.04***
- Pakistan, Midt-Østen og Nord-Afrika	.08***	.06***	.06***	.06***
- Øvrige Asia	.02***	.01	.01	.01
Foreldres utdanning (ref. grunnskole eller mindre)				
- Videregående utdanning		-.04***	-.03***	-.03***
- Høyere utdanning		-.06***	-.04***	-.03***
Foreldres inntekt (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil		-.00	.00	.00
- 3. kvartil		-.00	.00	.00*
- 4. kvartil		.00	.01	.01**
Foreldres sivilstatus (ref. foreldre sammen)				
- Foreldre skilt eller ikke sammen		.02***	.02***	.01***
Trangboddhet (ref. ikke trangbodd)				
- Trangbodd		.01***	.01***	.01**
Grunnskolepoeng (ref. 1. kvartil)				
- 2. kvartil			-.04***	-.04***
- 3. kvartil			-.06***	-.05***
- 4. kvartil			-.06***	-.05***
Barnevern (ref. har ikke mottatt barnevernstiltak)				
- Har mottatt barnevernstiltak				.05***
Constant	.02***	-	-	-
Observations	30 101	30 101	30 101	30 101
*** p < 0.001, ** p < 0.010, * p < 0.050.				

Vi kan oppsummere de viktigste samlede funnene fra de deskriptive analysene og de tre regresjonstabellene som følger:

Det er en viss sammenheng mellom husholdningsinntekt og siktelsler når vi ikke kontrollerer for andre forhold (Figur 28–30). Det er litt færre siktelsler i de høyeste kvartilene enn i de nederste, men forskjellene er mindre enn forskjellene som følger av innvandrerbakgrunn. Og når vi kontrollerer for andre forhold i regresjonsanalysene, finner vi at husholdningsinntekt målt i kvartiler ikke har noen selvstendig effekt på siktelsler, verken generelt, på gjengangere eller siktelsler for vold. Den sammenhengen vi fant mellom husholdningsinntekt og siktelsler i de deskriptive analysene gjenspeilte dermed sannsynligvis betydningen av foreldres utdanning.

Trangboddhet har til gjengjeld en mer direkte betydning. Det er flere siktelsler blant de som bor trangt, og denne sammenhengen holder seg når vi kontrollerer for andre bakgrunnsvariabler. Betydningen av trangboddhet er imidlertid relativt moderat.

Det er en tydeligere sammenheng mellom foreldres utdanning og siktelsler, og dette ser ut til i større grad å kunne forklare noen av forskjellene mellom de med og uten innvandrerbakgrunn. Når det kommer til siktelsler generelt, er det for eksempel ingen forskjeller mellom gutter med og uten innvandrerbakgrunn, så lenge foreldrene ikke har utdanning utover grunnskole. Når det gjelder gjengangere og voldssiktelsler, er det fortsatt en tydelig overrepresentasjon etter innvandrerbakgrunn også når vi kontrollerer for foreldres utdanning, selv om den reduseres noe. Regresjonsanalysene viser at det å ha foreldre med høy utdanning reduserer sannsynligheten for å ha blitt siktet med hele 14 prosentpoeng sammenliknet med dem som har foreldre uten utdanning utover grunnskole, alt annet likt. Mye av betydningen foreldres utdanning har for andelen siktede ser imidlertid ut til å være indirekte, ved at foreldres utdanning påvirker guttenes egne karakterer. Det ser vi ved at den statistiske effekten på siktelsler generelt av å ha foreldre med høy utdanning reduseres fra .14 til .07 når vi introduserer grunnskolepoeng.

Karakterer fra grunnskolen er imidlertid den faktoren som i størst grad henger sammen med siktelsler. Hvilket kvartil man ligger i med tanke på grunnskolepoeng, har langt sterkere sammenheng med sannsynligheten for å bli siktet – enten det er snakk om én gang, flere siktelsler over flere år eller siktelsler for vold – enn innvandrerbakgrunn. Gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU i den høyeste grunnskolepoengkvartilen har for eksempel lavere sannsynlighet for å bli siktet for lovbrudd enn gutter uten innvandrerbakgrunn i den nest høyeste kvartilen. Når det gjelder gjengangere og gutter som ble siktet for vold, befant flertallet seg i den nederste grunnskolepoengkvartilen. Dette mønsteret er like tydelig når vi bryter andel siktede ned på vår mer finkornede inndeling etter foreldres regionale bakgrunn (Figur 40).

De samme gruppene – gutter med bakgrunn fra Afrika og Midtøsten – er overrepresentert innenfor alle karaktergruppene. Men hvilke karakterkvartil man befinner seg i har langt større betydning enn hvor foreldrene er født. Gutter uten innvandrerbakgrunn i den laveste karakterkvartilen har for eksempel mer enn tre ganger høyere andel siktelsler enn gutter med bakgrunn fra Afrika sør for Sahara i den høyeste karakterkvartilen. Regresjonsanalysene viser at blant dem som lå i den nederste kvartilen når de gikk ut av grunnskolen, så var andelen som ble siktet mellom 14 og 20 år, alt annet likt, 21

prosentpoeng høyere enn blant dem som lå i den øverste kvartilen. Andelen gjengangere var tilsvarende 10 prosentpoeng høyere, mens andelen som ble siktet for vold var 6 prosentpoeng høyere.

Det er også en klar sammenheng mellom siktelse og foreldres sivile status. Gutter som vokser opp med foreldre som ikke er sammen har høyere sannsynlighet for siktelse, uavhengig av bakgrunn. Gutter uten innvandrerbakgrunn med skilte foreldre har om lag like høy andel siktede (og gjengangere) som gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU med foreldre som er sammen. Kontrollert for andre sosiale forhold ser vi at det å ha foreldre som ikke er sammen øker sannsynligheten for siktelse med 7 prosentpoeng, sannsynligheten for å være gjenganger øker med 4 prosentpoeng, mens sannsynligheten for å være siktet for vold øker med 2 prosentpoeng (merk at begge deler innebærer en dobling sammenliknet med konstantledet)

Det er en tydelig korrelasjon mellom siktelse og hvorvidt man har mottatt hjelpe- eller omsorgstiltak i barnevernet før fylte 14 år. Å ha mottatt hjelpe- eller omsorgstiltak fra barnevernet øker sannsynligheten for siktelse med 9 prosentpoeng. Når det gjelder andelen gjengangere øker sannsynligheten med 6 prosentpoeng, mens sannsynligheten for å ha blitt siktet for vold økte med 5 prosentpoeng.

Alt i alt finner vi at sosiale forhold – og da i hovedsak foreldres utdanning, eller manglende sådan – kan «forklare» mellom en tredjedel og litt over halvparten av overrepresentasjonen i de gruppene med innvandrerbakgrunn som har høyest andel siktede.

4 Siktelsler i ungdomstiden og risiko for marginalisering

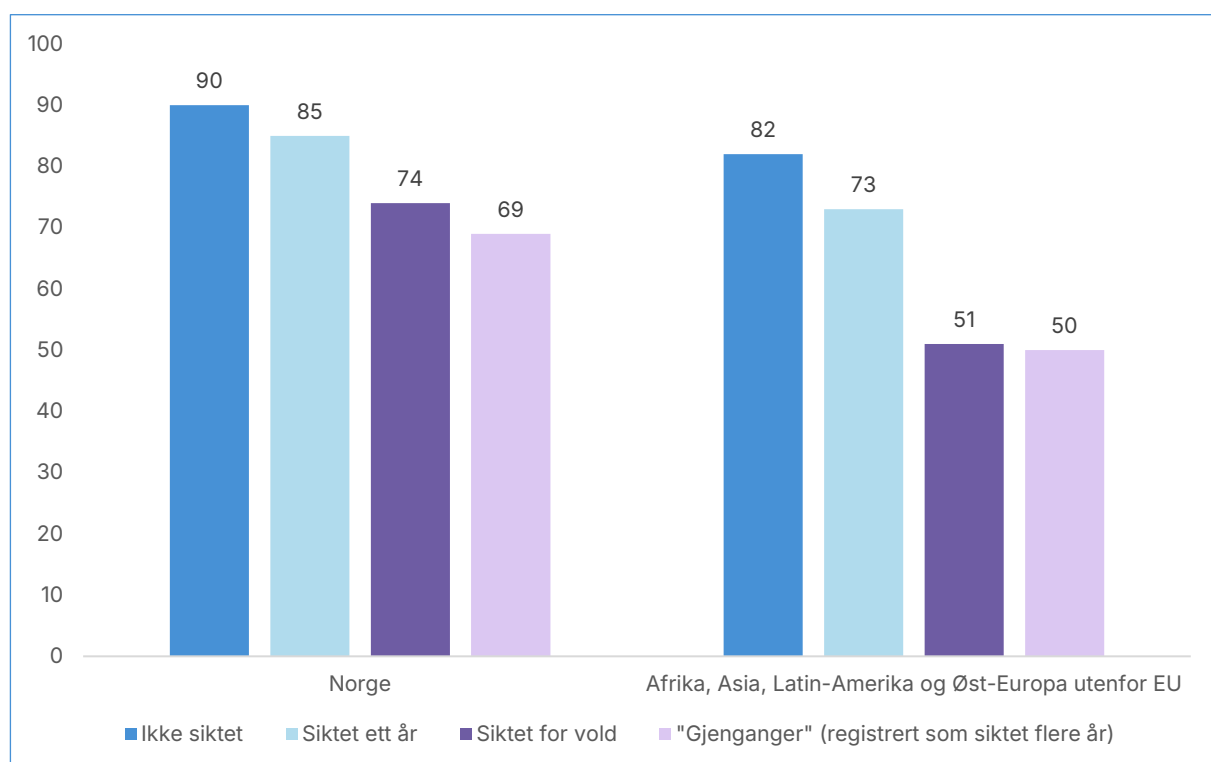
Et viktig spørsmål er hvilke konsekvenser det å begå lovbrudd i ungdomstiden får for gjerningspersonene senere i livet. Er ungdomskriminalitet et skritt på veien mot varig utenforskap og marginalisering, eller klarer de fleste seg helt fint senere i livet selv om man har blitt siktet for lovbrudd som ungdom? For å belyse dette spørsmålet tar vi utgangspunkt i et litt eldre årskull gutter som er født i 1999. Deretter ser vi på siktelsler i perioden mellom de var 14 og 18 år gamle (2013–2017). Som i forrige kapittel ser vi på a) siktelsler generelt, b) andel som ble siktet flere enn ett av årene (gjengangere) og c) andel som ble siktet for vold. Deretter ser vi på utfall ved 24 års alder (det vil si i 2023). Hvor mange var nå enten registrert i utdanning eller i mer eller mindre full jobb – definert som at man har tjent minst 1,5 G ($\approx 178\,000$ kr) i løpet av året? Figur 44 viser den deskriptive sammenhengen mellom siktelsler i ungdomstiden og tilknytning til utdanning og arbeidsliv i tidlig voksenliv.

Figuren viser at det er en sammenheng mellom siktelsler i ungdomstiden og risiko for utenforskap i tidlig voksenliv. Å ha vært siktet kun ett av årene¹¹ gjør ikke veldig stor forskjell – de aller fleste som har vært siktet én gang i ungdomstiden vil senere være i utdanning eller jobb. Å ha vært siktet flere ganger over flere år eller å ha blitt siktet for vold i løpet av ungdomstiden er derimot i større grad forbundet med risiko for utenforskap – blant disse er det langt flere som ikke er i studier eller arbeid ved 24 års alder. Samtidig synes den negative sammenhengen mellom siktelsler i ungdomstiden og tilknytning til studier og arbeid i tidlig voksenliv å være sterkere for gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. Blant guttene uten innvandrerbakgrunn er for eksempel 69 prosent av dem som ble siktet for vold i ungdomstiden i studier eller jobb når de er 24 år, sammenliknet med 90 prosent blant de uten siktelsler. Blant gutter med innvandrerbakgrunn fra disse regionene som ble siktet for vold i ungdomstiden var kun 50 prosent tilknyttet jobb eller studier ved 24 års alder, mot 83 prosent av dem uten siktelsler.

I forrige kapittel så vi at unge med foreldre med lite utdanning, som selv hadde svake karakterer fra skolen, var sterkt overrepresentert blant siktede. Mange av disse vil naturlig nok ha en svakere tilknytning til jobb og utdanning uavhengig av om de har vært siktet for lovbrudd. For å nærme oss en mer direkte sammenheng mellom siktelsler i ungdomstiden og senere utfall, må vi derfor gjøre en multivariat analyse der vi kontrollerer for disse forskjellene.

¹¹ For de aller fleste betyr dette at de kun har blitt siktet for ett lovbrudd i løpet av ungdomstiden.

Figur 44: Andel som var registrert som i jobb med inntekt mer enn 1,5 G eller som student året man fyller 24 år, etter siktelsler mellom 14 og 18 år. Gutter født i 1999

Tabell 5: Regresjonskoeffisienter basert på Lineær sannsynlighetsmodell (LPM). Avhengig variabel: Registrert som student eller i jobb (inntekt >1,5 G) året man fyller 24 år. Etter a) om man har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 18 år, b) om man ble siktet mer enn ett år mellom 14 og 18 år, om man ble siktet for vold mellom 14 og 18 år. Separate modeller for hver uavhengig variabel og for tre grupper basert på foreldres føderregion.

Foreldres føderregion	Norge	Norden, EU, etc.	Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU
Siktelsler			
- Siktet kun ett av årene	-.00	-.02	-.05***
- Gjenganger	-.10***	-.16***	-.24***
- Siktet for vold	-.06***	-.14***	-.24***
n	22 765	5 090	4 430

Kontrollvariabler: foreldres utdanning og egne grunnskolepoeng (kvartiler)

*** p < 0.001, ** p < 0.010, * p < 0.050.

Tabell 5 viser resultatene fra ni separate regresjonsmodeller (LPM). Den avhengige variabelen i alle modellene er hvorvidt man er registrert som student eller i jobb (inntekt >1,5 G) året man fyller 24 år. Tabellen viser regresjonskoeffisientene for tre uavhengige variabler, modellert hver for seg: hvorvidt man har blitt siktet for et lovbrudd mellom 14 og 18 år, hvorvidt man ble siktet mer enn ett år mellom 14 og 18 år (gjenganger), og hvorvidt man ble siktet for vold mellom 14 og 18 år. Modellen er kjørt separat for hver

uavhengig variabel fordi disse er internt korrelert, og separat for tre grupper basert på foreldres føderregion, ettersom effekten er ulik for de ulike gruppene. Alle modellene er kontrollert for foreldres utdanning og grunnskolepoeng (kvartiler), ettersom dette er de sentrale bakenforliggende variablene som påvirker både siktelsler og tilknytning til jobb og studier. Koeffisientene kan leses som hvor stor betydning siktelsler har på sannsynligheten for å være tilknyttet jobb og studier, uavhengig av sosial bakgrunn eller hva slags skoleprestasjoner man hadde fra grunnskolen.

Tabellen viser tydelig at siktelsler i ungdomstiden har langt større konsekvenser for unge med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU enn det har for unge uten innvandrerbakgrunn. For unge uten innvandrerbakgrunn vil det å ha blitt siktet ett av årene i ungdomstiden ikke redusere sannsynligheten for å være tilknyttet jobb eller utdanning i det hele tatt. For unge med bakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU så vil det å ha blitt siktet ett av årene derimot redusere sannsynligheten med 5 prosentpoeng. Når vi ser på konsekvensene av å ha blitt siktet mer enn ett år (gjenganger) eller av å ha blitt siktet for vold, så er betydningen større for alle, men dette gjelder i mye større grad for gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. For gutter uten innvandrerbakgrunn reduseres sannsynligheten for å være registrert i utdanning eller i jobb (m/inntekt > 1,5G) med henholdsvis 10 prosentpoeng dersom man ble siktet mer enn ett år mellom 14 og 18 år og 6 prosentpoeng dersom man ble siktet for vold mellom 14 og 18 år. For gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU reduseres sannsynligheten med hele 24 prosentpoeng i begge tilfellene. Definert på denne måten betyr det altså at risikoen for utenforskap ved å bli siktet for vold i ungdomstiden er hele fire ganger så høy for gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU som den er for gutter uten innvandrerbakgrunn.

Her er det viktig å understreke at den kausale tolkningen er usikker. Vi kontrollerer for foreldres utdanning og grunnskolepoeng, men ikke for bosted, nabolageffekter, eller en rekke andre forhold som kan ha betydning. Det kan tenkes at minoritetsgutter som blir siktet gjennomgående befinner seg i mer utsatte posisjoner langs dimensjoner som vi ikke har tatt høyde for og som ikke nødvendigvis er forbundet med foreldres utdanning eller skolekarakterer, og at det er disse som «driver» den svakere tilknytningen til arbeid/utdanning – ikke siktelsen i seg selv. Den slående forskjellen mellom minoritet og majoritet når det kommer til sammenhengen mellom siktelsler og senere utfall i utdanning og arbeidsliv tilsier imidlertid at dette er et tema som fortjener å bli utforsket nærmere.

5 Oppsummering og konklusjon

Vi avslutter med å først gi en punktvis oppsummering av funnene før vi diskuterer noen mer overordnede tolkninger og implikasjoner av disse funnene.

- De fleste ungdommer i alle grupper blir aldri siktet for lovbrudd. Men det er store kjønnsforskjeller. Satt på spissen kan man si at jenters «kriminelle løpebane» i de fleste tilfeller både starter og slutter med «nasking» i 14–15 års alder. Gutter siktes derimot oftere og for flere typer lovbrudd, gjennom hele tenårene og utover 20-årene. Vi konsentrerer oss derfor om gutter i analysene. Siktelsener for vold utgjør en særlig stor andel av siktelsene i tenårene blant gutter.
- Målt i andel siktede er forskjellene mellom ulike deler av landet relativt beskjedne. Østlige bydeler i Oslo samt enkelte byer på Østlandet er noe mer utsatt når det kommer til ungdomskriminalitet.
- Når det gjelder utviklingen over tid, er bildet ikke helt entydig. Alt i alt har det vært en generell nedgang i siktelsener blant unge de siste 20 årene. Dette gjelder både blant unge med og uten innvandrerbakgrunn. En høyere andel av ungdom ble siktet for lovbrudd på begynnelsen av 2000-tallet enn hva som er tilfelle de siste årene. Samtidig har det vært en tydelig økning i siktelsener for vold i de yngste aldersgruppene i perioden etter 2016.
- De fleste ungdommer som blir siktet for lovbrudd i løpet av ungdomstiden har ikke innvandrerbakgrunn. Gutter med innvandrerbakgrunn er imidlertid klart overrepresentert blant siktede – og dette gjelder særlig siktelsener for vold. Det er stor variasjon mellom ulike landgrupper. Grovt sett er det slik at gutter med bakgrunn fra Afrika og Midtøsten har høyest andel siktede, mens andelen siktede blant gutter med bakgrunn fra Norden og Vest-Europa, samt Øst- og Sør-Asia, ikke skiller seg fra majoriteten. Gutter med bakgrunn fra Øst-Europa og Latin-Amerika befinner seg i en mellomposisjon.
- Andelen siktede er litt lavere blant gutter som er født i Norge med innvandrerforeldre enn blant gutter som selv har innvandret som barn. Generasjonsstatus har imidlertid ingen direkte betydning i seg selv, men henger sammen med at de i gjennomsnitt har bedre sosioøkonomiske levekår og bedre karakterer i skolen enn unge som selv har innvandret.
- På gruppenivå er det en sterk sammenheng mellom sosioøkonomiske ressurser og ungdomskriminalitet målt i andel siktelsener. Innvandrergruppene med høyest andel lavinntektsfamilier, der mange bor trangt og der mange av foreldrene har lav utdanning, er også de gruppene med høyest andel siktelsener. At det er en slik sammenheng på gruppenivå betyr imidlertid ikke at det nødvendigvis er de individene med lavest sosioøkonomisk status innad i hver gruppe som har høyest sannsynlighet for å bli siktet. Men funnene tyder på at det å tilhøre en gruppe med lav sosioøkonomisk status – noe som kan tenkes å påvirke stigmaet forbundet med gruppetilhørighet – er forbundet med høyere sannsynlighet for å bli siktet for lovbrudd.

- På individnivå har foreldres inntekt relativt lite å si for andel siktelsler. Når vi kontrollerer for utdanning, så er det ingen direkte sammenheng mellom foreldres husholdningsinntekt og siktelsler blant unge. Trangboddhet har derimot en viss betydning for andelen siktelsler.
- Foreldres utdanningsnivå har mye å si for siktelsler i ungdomstiden. Hvorvidt foreldre har høy eller lav utdanning, har langt mer å si for andel siktede enn innvandrerbakgrunn. Andelen siktede er for eksempel mye høyere blant majoritetsgutter med foreldre uten utdanning utover grunnskole enn den er blant minoritetsgutter med høyt utdannede foreldre.
- Foreldres sivilstatus har også betydning. Andelen siktede er omtrent like stor blant majoritetsgutter med skilte foreldre som den er blant minoritetsgutter uten skilte foreldre.
- Foreldres sosioøkonomiske status på individnivå – og da primært i betydningen foreldres utdanning eller mangel på sådan – forklarer omtrent 30–50 prosent av overrepresentasjonen i de mest utsatte minoritetsgruppene.
- Karakterer fra grunnskolen er den faktoren som har klart størst direkte sammenheng med sannsynligheten for å bli siktet for lovbrudd. Det er for eksempel nesten fire ganger høyere andel siktede blant gutter uten innvandrerbakgrunn i den nederste karakterkvartilen enn det er blant gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU i den høyeste karakterkvartilen. Å være i den laveste kvartilen av karakterfordelingen gir i gjennomsnitt hele 21 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å bli siktet i løpet av ungdomstiden sammenliknet med den høyeste kvartilen.
- Risikoen for å bli siktet i løpet av ungdomstiden er betydelig høyere for unge som har mottatt barnevernstiltak i løpet av barndommen.
- Å bli siktet i løpet av ungdomstiden er forbundet med risiko for utenforskap i overgangen til voksenlivet – en siktelse i løpet av ungdomstiden har liten betydning, mens siktelsler over flere år og siktelsler for vold har større betydning. Samtidig er denne risikoen ikke jevnt fordelt. Mens risikoen for majoritetsgutter er relativt liten – én siktelse har ingen betydning, mens flere siktelsler eller siktelsler for vold har en beskjeden betydning for senere utfall – så er risikoen ved å bli involvert i ungdomskriminalitet langt høyere for gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU. For dem er ungdomskriminalitet mye tettere forbundet med risiko for å få en svak tilknytning til arbeid og utdanning senere i livet.

Avslutningsvis vil vi trekke fram tre mer overordnede poenger som funnene belyser. Det første handler om utviklingen i ungdomskriminalitet over tid. I offentlig debatt er det mye usikkerhet omkring hvorvidt utviklingen i ungdomskriminalitet gir grunn til bekymring eller ikke. Mens noen peker på en økning av kriminalitet og vold blant unge – og særlig blant minoritetsungdom – legger andre vekt på at ungdomskriminaliteten over lengre tid har gått nedover. Data over siktelsler er ikke en perfekt indikator på endringer i faktisk kriminalitet og voldsbruk over tid, men det er ingen grunn til å avfeie at det har vært en tydelig økning i siktelsler for vold blant unge tenåringer (og enda mer i anmeldelser av

gjerningspersoner er under den kriminelle lavalder). Kombinert med politiets egne rapporter om økt aktivitet og rekruttering fra kriminelle nettverk, samt forskning som peker på framvekst av utsatte områder med sterk etnisk segregering og opphopning av levekårsproblemer, er dette en utvikling som må tas på alvor.

Samtidig er det viktig å huske på at til tross for økningen i vold blant de yngste etter rundt 2016, så er det overordnede bildet – dersom vi inkluderer de litt eldre ungdommene og tar et litt lengre tidsperspektiv – fortsatt at ungdomskriminaliteten målt i siktelsers har gått betraktelig ned. Spørsmålet er om denne utviklingen er i ferd med å snu. Det mest relevante spørsmålet er imidlertid ikke om utviklingen er på vei mot såkalte «svenske tilstander», slik mange advarer mot. Til det er forskjellene i boligsegregering og levekårsproblematikk altfor store. Et mer relevant spørsmål er kanskje i stedet om vi er på vei tilbake mot «norske tilstander» slik de var på begynnelsen av 2000-tallet.

Det andre handler om forholdet mellom innvandrerbakgrunn, sosial ulikhet og ungdomskriminalitet. I det offentlige ordsiftet er det stor uenighet om hvorfor ungdom med innvandrerbakgrunn fra visse regioner og land er overrepresentert i statistikken over siktede, og mye av uenigheten handler om betydningen av sosial ulikhet. Mens enkelte peker på fattigdom, ulikhet og dårlige levekår som en avgjørende forklaring på hvorfor minoritetsgutter oftere blir siktet for lovbrudd og vold, så blir denne forklaringen kategorisk avfeid av andre (se for eksempel Martin, 2025). Virkeligheten synes imidlertid å være mer sammensatt enn man kan få inntrykk av i offentlig debatt. De begrensede analysene i dette notatet tyder på at sosial ulikhet har stor betydning for å forstå overrepresentasjonen i siktelsers blant gutter med innvandrerbakgrunn, men ikke nødvendigvis i den enkle betydningen at fattigdom og trangboddhet i seg selv fører til mer kriminalitet. Skal man fullt ut forstå gruppeforskjeller i ungdomskriminalitet må man inkludere flere forklaringer enn de rent økonomiske. Familiens husholdsinntekt har for eksempel ingen betydning når vi kontrollerer for andre faktorer, mens trangboddhet har en relativt beskjeden effekt. Det å tilhøre en gruppe med lav økonomisk status synes likevel å ha stor betydning for andelen siktede. Dette peker i retning av kategorisk ulikhet og stigma som underliggende mekanismer. Stigmaet ved å tilhøre en gruppe med lav sosial status, i kombinasjon med og forsterket av stigmaet knyttet til hudfarge og etnisk og religiøs tilhørighet, kan i seg selv kan ha en negativ psykologisk effekt og/eller gi opphav til et behov for selvhevdelse, uavhengig av den enkeltes økonomiske levekår. Å avdekke slike mekanismer krever imidlertid andre typer data og analyser enn vi har brukt i dette notatet.

På individnivå er det derimot utdanningsressurser – i form av foreldres utdanning og egne karakterer fra skolen – som har størst innvirkning på andel siktelsers. At foreldres utdanning har en selvstendig effekt på andel siktede – også uavhengig av både inntekt og hvordan det påvirker barnas egne karakterer – henger sannsynligvis sammen med verdier, oppdragelse og evne til å utøve adekvat sosial kontroll, samt evne til å navigere i hjelpeapparatet og involvere hjelpetjenester når de ser at barnet er utsatt. Dette er ressurser som gjerne forbindes med middelklassens foreldreskap, preget av en «intensiv» stil, med tett oppfølging av barnas læring, fritidsaktiviteter og følelsesliv (Stefansen, 2011). At familierelasjoner og foreldres evne til å utøve adekvat sosial kontroll har stor betydning, antydes også i våre analyser gjennom betydningen av foreldres sivile status

og barnevernstiltak. Vi har imidlertid ikke variabler som fanger opp alle sider ved unges familierelasjoner og oppvekstforhold. Mange innvandrede foreldre har svakere forutsetninger for å utøve god sosial kontroll – ikke minst over sine tenåringsgutter (se for eksempel Friberg, 2019), og høyere utbredelse av oppdragervold i enkelte grupper kan også spille en rolle.

Den overlegent viktigste faktoren som forklarer økt sannsynlighet for siktelser er imidlertid egne karakterer fra grunnskolen. Dette er en av de viktigste ressursene unge mennesker har i dagens samfunn, og representerer en form for sosial ulikhet i muligheter. Om man lykkes i skolen er den faktoren som i størst grad avgjør om du vil lykkes økonomisk og sosialt senere i livet. Dette gjelder ikke minst unge med innvandrerbakgrunn, som sjeldnere kan nyte godt av nettverk, formue og arv. En nærliggende tolkning er at ungdommer som tidlig i livet oppdager at de av ulike grunner ikke har denne ressursen, må hevde seg og søke å oppnå status og goder på annet vis – med økt risiko for å bli involvert i ungdomskriminalitet. Samtidig kan man også tenke seg mer kompliserte årsakssammenhenger, som for eksempel at det å bli involvert i kriminalitet tidlig i ungdomstiden påvirker skolekarakterer negativt, eller at bakenforliggende faktorer – for eksempel knyttet til intelligens, impuls kontroll, kognitive egenskaper, rusproblematikk eller psykisk helse – både påvirker karakterer negativt og samtidig øker sannsynligheten for å begå (og/eller bli tatt for) lovbrudd, og at det altså er snakk om en spuriøs sammenheng. Men selv om kausalitetsforholdet mellom karakterer og ungdomskriminalitet kan være sammensatt, sier dette funnet likevel noe viktig om hvem som er i risikozonen for å bli involvert i kriminalitet. For eksempel befant om lag to tredjedeler av alle som blir siktet for vold i løpet av ungdomstiden seg i den nederste kvartilen i karakterfordelingen fra ungdomskolen. I den grad forebyggende tiltak kan rettes inn mot bestemte grupper med høy risiko, så er gutter med svake skoleprestasjoner i grunnskolen (i kombinasjon med andre sårbarhetsfaktorer) en gruppe som peker seg ut.

Forskjellene mellom grupper med ulik innvandrerbakgrunn – også etter kontroll for foreldres utdanning og egne karakterer – tilsier samtidig at det er nødvendig å trekke på flere forklaringer enn kun de som handler om sosial ulikhet i ressurser og muligheter. Vi har allerede nevnt at kombinasjonen av sosial ulikhet og opplevelser av rasisme og stigma knyttet til etnisitet og religion kan ha stor betydning. Videre må nettverkseffekter og kontekstuelle forklaringer tas med i betraktningen for å forstå hvorfor vold og kriminalitet blant ungdom synes å være mer utbredt i visse grupper i visse områder. Få ting er mer predikative for å utøve vold eller å søke seg til et gjengmiljø, enn det å vokse opp i frykt for selv å bli utsatt for vold og krenkelser (Green et al., 2017). Denne frykten er ikke jevnt fordelt, men følger bosted og miljø. For å gi et konkret eksempel: En 13 år gammel gutt med somaliske foreldre som bor på Mortensrud vil etter alt å dømme tilbringe svært mye mer tid på å være redd for å bli utsatt for vold, enn en jevnaldrende gutt med norske foreldre i et villastrøk på Ullern. Strategiene disse guttene utvikler for å imøtekomme frykten for å bli utsatt for vold og krenkelser fra andre – for eksempel gjennom å signalisere styrke og vilje til gjengjeldelse, eller dyrke allianser med andre som kan tilby beskyttelse – har stor betydning for deres egen sannsynlighet for å bli involvert i voldshendelser senere.

Videre må man antakelig også ta mer kulturelt betingede forhold med i betraktningen. Æreskulturelle normer – som blant annet handler om idealer for maskulinitet og gjengjeldelse – er generelt mer utbredt i kriminelle miljøer som lever på utsiden av statens kontroll, som motorsykkeltgjenger, narkotikakarteller, eller kriminelle ungdomsgjenger, og regnes som en viktig drivkraft for voldelige konflikter i slike miljøer (Thrasher & Handfield, 2018). Men æreskulturelle normer er også mer utbredt i land med svake statsdannelser (Basáñez, 2015). Slike normer overlever ikke nødvendigvis migrasjonsprosessen til en helt annen institusjonell kontekst. Men man kan likevel finne spor av dem i enkelte innvandrergrepper fra slike land, hvor æreskulturelle normer kommer til uttrykk som sterk familieorientering, lite tillit til fremmede og normer om renhet og maskulinitet (se Friberg, 2019). Empirisk forskning har vist at kulturelle variasjoner med tanke på utbredelse av slike æreskulturelle normer, for eksempel mellom nord og sør i USA, kan gi opphav til gruppeforskjeller i voldutøvelse blant unge menn (Nisbett & Cohen, 1996). I den grad slike forklaringer kan overføres på innvandrergrepper i Norge er det imidlertid viktig å understøtte at slike normer verken er statiske eller kan forstås som egenskaper ved grepper, men at de oppstår, videreformidles og tilpasses under kontekstuelle betingelser, inkludert fattigdom og marginalisering, voldsutsatthet og manglende institusjonell beskyttelse. Eller sagt med andre ord – kulturelle holdninger gir bare mening som forklaring når de ses i sammenheng med de strukturelle og økonomiske betingelsene folk lever under.

Til sist må enhver vurdering av etnisk overrepresentasjon i siktelsler ta høyde for et visst element av seleksjon og diskriminering i straffesakskjeden. Siktelsesstatistikken gjenspeiler ikke bare forskjeller i faktisk atferd, men kan også gjenspeile systematiske forskjeller i hvordan ulike grepper behandles av politi og rettsvesen, for eksempel ved at etnisk minoritetsungdom i større grad utsettes for proaktive politikontroller og ransaker.

Det siste poenget som er verdt å trekke fram handler om at risikoen for utenforskap senere i livet forbundet med ungdomskriminalitet synes å være høyere for minoritetsgutter. Analysene viser for eksempel at én siktelse i løpet av tenårene har negative konsekvenser for senere tilknytning til studier og jobb for gutter med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, Latin-Amerika og Øst-Europa utenfor EU, men ikke for gutter uten innvandrerbakgrunn. Når vi ser på gjentatte siktelsler og siktelsler for vold, så har dette konsekvenser for alle grepper, men de negative konsekvensene er svært mye større for gutter med minoritetsbakgrunn. Ungdomskriminalitet er med andre ord ikke bare et resultat av etnisk ulikhet, det er også en faktor som kan bidra til å forsterke og reproducere etnisk ulikhet.

En mulig tolkning handler om hvor store barrierer man møter i overgangen til voksenlivet, og hvor mye ressurser man har rundt seg i møte med disse barrierene. Minoritetsgutter møter i gjennomsnitt større barrierer i form av diskriminering og kulturelle barrierer, og har færre ressurser rundt seg til å dempe konsekvensene av negative hendelser og hjelpe dem komme inn på rett spor. Funnene tyder på at feilskjær og problemer i tenårene ofte får mye større negative konsekvenser for dem. Dette gjenspeiler empiriske studier fra USA som har vist at en tidlig politikontakt for svarte unge gutter predikerer høyere risiko for senere arrestasjon, men ikke for hvite ungdommer, selv med lik

selvrapportert kriminalitet – som følge av systematisk ulik behandling og oppfølging i rettssystemet som bidrar til varige forskjeller i utfall (se McGlynn-Wright, 2022). Situasjonen er åpenbart annerledes i Norge, men det at vi finner et liknende mønster her bør ha implikasjoner for hjelpeapparatets oppfølging og respons knyttet til ungdomskriminalitet.

Referanser:

- Agnew, R. (2017). General strain theory: Current status and directions for further research. In *Taking stock* (pp. 101-123). Routledge.
- Agnew, R. & White, H. R. (1992) An empirical test of general strain theory. *Criminology* 30: 475-500.
- Allvin, A., Gerell, M. & Skardhamar, T. (2024). Vulnerable Areas in Oslo – Toward “Swedish Conditions”? *Nordic Journal of Urban Studies*, 4(2), 1–20. <https://doi.org/10.18261/njus.4.2.1>
- Andersen, S. N., Holtmark, B. & Mohn, S. B. (2017). *Kriminalitet blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre: En analyse av registerdata for perioden 1992-2015*. Statistisk sentralbyrå. https://ssb.brage.unit.no/ssb-xmlui/bitstream/handle/11250/2487317/RAPP2017-36_web.pdf?sequence=1
- Basáñez, M. & Inglehart, R. F. (2015) *A World of Three Cultures: Honor, Achievement and Joy*: Oxford University Press.
- Burt, C. H., Simons, R. L. & Gibbons, F. X. (2012). Racial Discrimination, Ethnic-Racial Socialization, and Crime: A Micro-sociological Model of Risk and Resilience: A Micro-sociological Model of Risk and Resilience. *American Sociological Review*, 77(4), 648-677.
- Campbell, B. & Manning, J. (2014). Microaggression and Moral Cultures. *Comparative Sociology* 13: 692-726.
- Chapple, C. L. & Hope, T. L. (2003). An Analysis of the Self-Control and Criminal Versatility of Gang and Dating Violence Offenders. *Violence and Victims* 18: 671-690.
- Chen, X. & Zhong, H. (2013). Delinquency and crime among immigrant youth—an integrative review of theoretical explanations. *Laws* 2: 210-232.
- Collins, R. (2008). *Violence: A Micro-Sociological Theory*. Princeton: Princeton University Press. ISBN: 978-0-691-13313-3/978-0-691-14322-4
- Friberg, J. H. & Sterri, E. B. (2023). 16. Mangfold og ulikhet i det nye Norge: Innvandrernes barn på terskelen til voksenlivet. I *Ulikhetens drivere og dilemmaer* (s. 276–293). <https://doi.org/10.18261/9788215065403-23-16>
- Friberg, J. H. (2019). *Konflikt, fellesskap og forandring: Foreldreskap og sosial kontroll i innvandrede familier fra Pakistan, Somalia og Sri Lanka*. Cappelen Damm Forskning.
- Michael R., Gottfredson, & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Green, B., Horel, T. & Papachristos, A. V. (2017), Modeling Contagion Through Social Networks to Explain and Predict Gunshot Violence in Chicago, 2006 to 2014. *JAMA Intern Med.* 2017;177(3):326–333. doi:10.1001/jamainternmed.2016.8245
- Haller, M. B., Solhjell, R., Saarikkomäki, E., Kolind, T., Hunt, G. & Wästerfors, D. (2020). Minor harassments: Ethnic minority youth in the Nordic countries and their perceptions of the police. *Criminology & Criminal Justice*, 20(1), 3-20. <https://doi.org/10.1177/1748895818800744>
- Henrich, C. C., Brookmeyer, K. A. & Shahar, G. (2005) Weapon violence in adolescence: Parent and school connectedness as protective factors. *Journal of Adolescent Health* 37: 306-312
- Herrenkohl, T. I., Hill, K. G., Chung I-J, et al. (2003) Protective factors against serious violent behavior in adolescence: A prospective study of aggressive children. *Social Work Research* 27: 179-191
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University California Press
- Holmberg, L. & Kyvsgaard, B. (2003). Are Immigrants and Their Descendants Discriminated against in the Danish Criminal Justice System?1. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 4(2), 125–142. <https://doi.org/10.1080/14043850310020027>
- Kripos. (2025), Trusler mot unge utøvere involvert i voldsoppdrag for kriminelle nettverk. <https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/kriminelle-nettverk/2025-12-16-a-trusler-mot-unge-utovere-involvert-i-voldsoppdrag-for-kriminelle-nettverk--kripos.pdf>

- Kroneberg, C. (2018) Reconsidering the Immigration-Crime Nexus in Europe: Ethnic Differences in Juvenile Delinquency. In: Kalter F, Jonsson JO, Van Tubergen F, et al. (eds) *Growing Up In Diverse Societies. The Integration of the Children of Immigrants in England, Germany, the Netherlands and Sweden*. Oxford: Oxford University Press, 335-368.
- Ludwig, J. (2025). *Unforgiving places: The unexpected origins of American gun violence*. In *Unforgiving Places*. University of Chicago Press.
- Løvgren, M., Frøyland, L. R., Høgestøl, A., Kotsadam, A., Bjørnebekk & O. L. Nasjonal trygghetsundersøkelse 2023. NOVA Rapport 13/24
- Martin, A. (2025). *Integreringen som ikke gikk seg til*. Cappellen Damm Akademisk. Oslo.
- McGlynn-Wright, A., Crutchfield, R. D., Skinner, M. L. & Haggerty, K. P. (2022). The Usual, Racialized, Suspects: The Consequence of Police Contacts with Black and White Youth on Adult Arrest, *Social Problems*, Volume 69, Issue 2, May 2022, Pages 299–315, <https://doi.org/10.1093/socpro/spaa042>
- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review* 3: 672-682.
- Nisbett, R. E. & Cohen, D. (1996) *Culture Of Honor: The Psychology Of Violence In The South*: Avalon Publishing.
- Oslo Economics. (2022). *Kjennetegn ved barn og unge som begår kriminelle handlinger og virkninger av straff*. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e8f0236bb0784a83911537df3d1fb9f2/rapport-ungdomskriminalitet.pdf>
- Pedersen, W., Frøyland, L. R., Enstad, F. & von Soest, T. (2025). Oslo – den delte byen: ungdom, rus og sosioøkonomisk status. I W. Pedersen (Red.), *De rike drikker mest, de fattige rammes hardest: Rus og sosial ulikhet* (Kap. 6, s. 117–140). Cappellen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/cdf.233.ch6>
- Pinker, S. (2011). *The Better Angels of Our Nature: The Decline of Violence In History And Its Causes*: Penguin Books Limited.
- Riksrevisjonen. (2025). *Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot barne- og ungdomskriminalitet*. Dokument 3:13 (2024–2025). [Flere unge bryter loven – forebyggingen har sviktet](#)
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W. & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*.
- Sernhede, O. (2011). School, Youth Culture and Territorial Stigmatization in Swedish Metropolitan Districts. *YOUNG*, 19(2), 159-180.
- Shoemaker, D. J. (2017). *Juvenile delinquency*: Rowman & Littlefield.
- Skardhamar, T., Aaltonen, M. & Lehti, M. (2014). Immigrant crime in Norway and Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 15(2), 107–137.
- Slutkin, G., Ransford, C. & Zvetina, D. (2018), How the Health Sector Can Reduce Violence by Treating It as a Contagion. *AMA J Ethics*. 2018 Jan 1;20(1):47-55. doi: 10.1001/journalofethics.2018.20.1.nlit-1801. PMID: 29360027.
- Solhjell, R., Saarikkomäki, E., Haller, M. B., Wästerfors, D. & Kolind, T. (2019). "We are seen as a threat": Police stops of young ethnic minorities in the Nordic countries. *Critical criminology*, 27(2), 347-361.
- Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien. Klassekultur og sosial reproduksjon*. ISBN: 9788278944035. 204 s. NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://hdl.handle.net/11250/4933515>
- Storberget m.fl. (2025). *De er våre barn – om å holde hodet kaldt og hjertet varmt*. Rapport fra ekspertgruppen om tiltak for barn som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Oslo 13. mars 2025. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/de-er-vare-barn-om-a-holde-hodet-kaldt-og-hjertet-varmt/id3091259/>
- Telson, N. & Vik, K., T., A. (2022). Kontroller uten kontroll. En kartlegging av etniske minoriteters møte med norsk politi, og en menneskerettighetsvurdering av lovverk og praksis. Likestillings- og diskrimineringsombudet 2022. <https://ldo.no/content/uploads/2024/06/Kontroller-uten-kontroll-2022.pdf>
- Thrasher, J. & Handfield, T. (2018), Honor and Violence. *Hum Nat* 29, 371–389 (2018). <https://doi.org/10.1007/s12110-018-9324-4>

Wikström, P. O. H. (2012). *Breaking rules: The social and situational dynamics of young people's urban crime*. Clarendon Studies in Criminology.

Fafo

Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning

Borggata 2B, Oslo

Postboks 2947 Tøyen, 0608 Oslo

Sentralbord: 22 08 85 00

E-post: fafo@fafo.no

fafo.no

